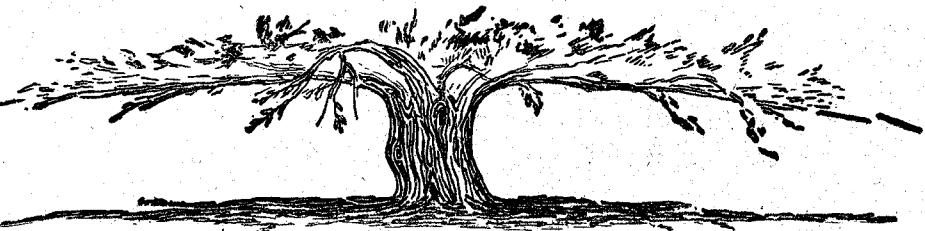

BENETIA — ΤΠΟ Ι. Μ. ΟΤΙΛΣΕΡ

ΠΑΝΔΩΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'
30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1904

Ο ΛΕΩΝ ΤΗΣ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ

Προσιόγτων δὲ τῇ πόλει. (Χαιρωνείᾳ) πολυάνδριον Θηβαίων ἐστίν ἐν τῷ πρὸς Φίλιππον ἀγῶνι ἀποθανόντων ἐπιγέραπται μὲν δὴ ἐπίγραμμα οὐδέν, ἐπίθημα δὲ ἐπεστίν αὐτῷ λέοντι φέροι δ' ἀν ἐς τῶν ἀνδρῶν μάλιστα τὸν θυμόν.

Πανσαν. IX 40, 5

Μνημεῖον ἀσύγκριτον τῆς ἀρχαιότητος, καλ-
λιτεχνικῶς μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβλητικόν,
ἴστορικῶς πανένδοξον συνάμα καὶ ἀπειρώς με-
λαιγχολικόν, δὲ περιλάλητος Λέων τῆς Χαιρω-
νείας, ἐπανεῦρε τὴν παλαιάν του θέσιν, καὶ
ἀπὸ τὰ χώματα, τὰ δόποια τὸν ἑσκέπαζαν ἐπὶ¹
αἰῶνας, αἰῶνας πολὺ μακρούς, ἀδόξους καὶ
δυστιχεῖς, ἀνύψωσε πάλιν τὴν ὑπερήφανον
μορφήν του ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους τῶν ἀθα-
νάτων συντρόφων του νεκρῶν.

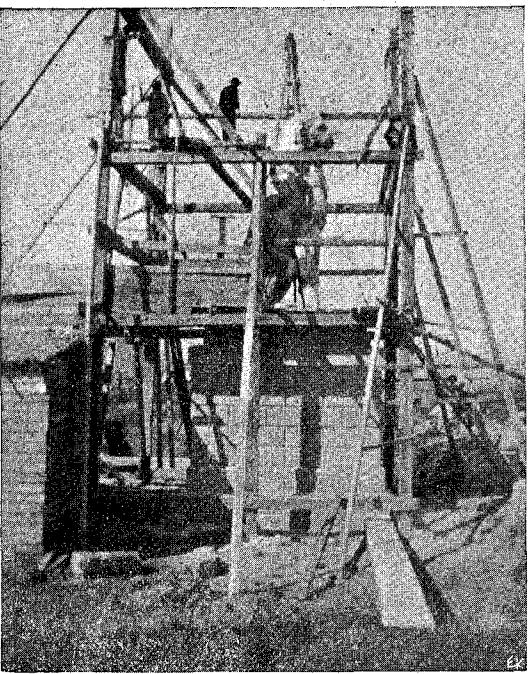
Εἶκοσι καὶ τέσσαρα ἔτη παρῆλθον ἀφότου
τὸ πολυάνδριον τῶν Θηβαίων ιερολοχιτῶν, δ-
λίγον ἔξω τῶν πυλῶν τῆς παλαιᾶς Χαιρωνείας,
ἀνεσκάφη ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας καὶ
ἐπέδειξε, δισχύlla καὶ διακόσια ἔτη μετὰ τὴν
ταφήν των, ἀθίκτους ἀπὸ κάις βέβηλον χειρὸς
τοὺς 254 σκελετοὺς τῶν ἀκάταβλήτων καὶ εἰς
τὴν συμφοράν, ἀητήτων καὶ εἰς τὴν ἡτταν των
ἀρίστων ἀνδρῶν τῶν μεγάλων Θηβῶν.

Ἡμέχωστα εἰς τὴν γῆν, ἐκπληκτικὸν θέαμα
εἰς τοὺς διαβάτας ἔκει παρὰ τὴν ὁδόν, τὴν
ὅποιαν χιλιάδες χιλιάδων ὁδοπόρων ἐπὶ δύο
χιλιετηρίδας ἐπάτησαν καὶ στρατὸι ἐπὶ στρα-
τῶν πλειστάκις ἀνῆλθον καὶ κατῆλθον, ἀφῆκεν
ἔκει τότε περισυναγμένα εἰς μίαν γωνίαν δὲ μα-
καρίτης ἔφορος Σταματάκης, τὰ δύγκωδέστατα
τεμάχια τοῦ καταμωλυπισμένου κολοσσιαίου
σώματος τοῦ μαρμαρίνου θηρίου.

Ἡ ιδέα εἶχε γεννηθῆ τότε ἀμέσως, νὰ συν-

δεθῶσι καὶ συμπληρωθῶσι κατὰ τὸ δυνατὸν
τὰ τεμάχια ταῦτα, καὶ τὸ μνημεῖον ν' ἀποκατα-
στῆται εἰς τὴν παλαιάν του μορφήν. Ὁ γλύ-
πτης Λάζαρος Φυτάλης ὑπέβαλεν ἥδη τὴν 21
Απριλίου 1880, ὀλίγον πρὸ τοῦ Σταματάκης
ἀρχίση τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Πολυανδρίου, σχέ-
διον ἀναστηλώσεως, τὴν δὲ 14 Ιουνίου τὴν
ἐκθεσίν του περὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ βά-
θρου καὶ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν. Τὸν Μάιον,
Ιούνιον καὶ Ιούλιον καὶ κατόπιν πάλιν τὸν
Οκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ 1880 ἀνεσκά-
φησαν οἱ τάφοι, καὶ τὴν 12 Νοεμβρίου τοῦ
αὐτοῦ ἔτους ἐπότεινεν δὲ Γερμανὸς ἀρχιτέκτων
Σίγελ νὰ ἀνασκαφῇ καὶ ἔξωθεν τοῦ πολυαν-
δρίου δὲ χῶρος εἰς ἀπόστασιν ἔξι μέτρων ἀπὸ
τοῦ περιβόλου αὐτοῦ πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἀλ-
λων τυχὸν λειψάνων τῶν γείσων ίδιως τοῦ βά-
θρου καὶ τῶν ἔλλειπόντων τεμαχίων τοῦ λέον-
τος, διότι «ἔκει ἔξω, ἔγραφε, ενρέθησαν καὶ
τὰ δόσα μέχρι τοῦδε εὐρέθησαν τοιαῦτα τεμά-
χια».

Ἀλλ' οὔτε πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν οὔτε
πρὸς τὸν γενικώτερον τῆς ἀναστηλώσεως ἐλή-
φθη ἀμέσως καὶ μέτρον ταχείας τῶν σχεδια-
ζομένων ἐφαρμογῆς. Δεκαοκτὼ δὲ ἔτη βρα-
δύτερον ἀπεστάλη εἰς Χαιρωνειαν ὑπὸ τῆς ἀρ-
χαιολογικῆς ἑταιρείας δὲ καλλιτέχνης καὶ Γεώρ-
γιος Βρούτος διὰ νὰ ἔξετάσῃ πάλιν τὰ πρόγ-
ματα καὶ τὴν 16 Σεπτεμβρίου τοῦ 1898

Ο Λέων της Χαιρωνείας κατά τὴν διάρκειαν τῶν ἔργασιῶν — Φωτογραφία Γ. Σωτηριάδη.

ὑπεβλήθη εἰς τὸ συμβούλιον ἡ ἔκθεσις αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας ἐξητεῖτο πρωτίστως ἡ κατασκευὴ γυψίνων ἐκμαγείων τῶν σωζομένων τεμαχίων τοῦ Λέοντος, ὥστε νὰ γνωρισθῇ πόια ἦτο ἡ ἀρχικὴ στάσις αὐτοῦ καὶ ποῖα τὰ ἐκλιπόντα μέρη τῶν ἀρχικῶν τριῶν μεγάλων ὅγκων, ἐξ ὧν συναπελέσθη τὸ σῶμα του. Τὴν 19 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπεβλήθη καὶ τοῦ ἀρχιτεκτονος κ. Κουντάκη ἔκθεσις περὶ τῆς ὅλης ἔργασίας καὶ τὸν Μάιον τοῦ 1902 ἄλλη τοιαύτη τοῦ νομομηχανικοῦ κ. Ἀθανασ. Σ. Γεωργιάδον μετὰ τῶν σχετικῶν σχεδίων πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ βάθρου καὶ τοῦ περιβόλου.

Ἀλλ' ὑπῆρχον ἔτι ἐνδοιασμοὶ περὶ τοῦ κατορθωτοῦ τῆς ἔργασίας ἔνεκα τῆς ἀπαιτούμενης ὅχι μικρᾶς δαπάνης καθ' ὃν χρόνον καὶ μόνον τοῦ Παρθενῶνος ἡ στερεώσις ἀπερρόφα ἐκατοντάδας χιλιάδων δραχμῶν ἐκ τοῦ ὅχι βέβαια ὑπεροπλήρους ταμείου τῆς ἐταιρείας. Ἐχοειάζετο δὲ καὶ κάποια τόλμη πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχία δὲν ἦτο καὶ τόσον πολὺ τελείως ἐξησφαλισμένη ἐκ τῶν προτέρων. Τόσον ἀπελπιστικὴ ἦτο ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανε τις ἐκ τῶν συντριμμένων ὅγκων τοῦ Λέοντος, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐκυλίσθησαν ἐπὶ αἰῶνας, ἵσως μάλιστα πὶ χιλιετήρια διάστημα, εἰς τὸ ἔδαφος, χωρὶς νὰ ὑποστῶσι

σπουδαιοτάτας, ἐν μέρει ἀνεπανορθώτους φαινομένας βλάβας.

Πραγματικῶς μόνον ἡ κεφαλὴ ἐσώχετο σχεδὸν ἀβλαβῆς. Ἀλλ' εἰς τὸν προσεκτικὸν παρατηρητὴν καὶ ταύτης τὸ μάρμαρον ἐδείκνυε παντοίας σχισμὰς εἰς τὰς φλέβας τοῦ λίθου, εἰς τὰς ὁποίας εἰσῆλθε χρῶμα. Πῶς ἡδύνατο νὰ εἶναι κανεὶς βέβαιος ὅτι δὲν θὰ διερρηγνύετο ὁ δισχιλίας περίπου ὄκαδας ζυγίων οὗτος ὅγκος, μόλις ἀνεσπηώντο ἀπὸ τὴν θέσην του διὰ νὰ ἀνυψωθῇ εἰς ὕψος 12 μ. ἐπάνω εἰς τὸ βάθρον του; Καὶ ὁ δεύτερος ὅγκος τοῦ σώματος, δ τριπλάσιος τὸ μέγεθος, ἐξ οὗ ἀπετέλεσθη τὸ στῆθος, ἡ ράχις καὶ ἡ κοιλία τοῦ θηρίου; Αὐτὸς παρίστανε κυριολεκτικῶς οὐκτὸν θέαμα, συντριμμένος εἰς τοία μεγάλα τεμάχια, διερρηγμένος πανταχοῦ καὶ ἀποκερουμένος τὰ χεῖλη πανταχόθεν. Ο τρίτος ὅγκος, ὁ τοῦ δπισθίου μέρους τοῦ σώματος, ἡτο δίλιγον μωλωπισμένος, αἱ ἐπικινδυνοὶ δμῶς σχισμαὶ δὲν ἔλειπον οὔτε ἀπὸ αὐτόν. Καὶ τέλος ἔλειπεν ὅλον τὸ κάτω μέρος τοῦ δεξιοῦ προσούπου ποδός.

Ἐχοειάζετο λοιπὸν ἀρκετὴ αἰσιοδοξία καὶ πολὺ μεγαλειτέρα τόλμη διὰ νὰ ληφθῇ ἡ τελευταία ἀπόφασις ὑστεροῦ ἀπὸ εἰκοσαετεῖς ἀναβολὰς καὶ μελέτας ὅλων τῶν εἰδημόνων. Καὶ τὴν τόλμην αὐτὴν μαζὶ μὲ ἐνθουσιασμὸν σχεδὸν ἀκράτητον ἔσχε δ τότε ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Ἀντώνιος Μομφερράτος. Ἄφοῦ δὲ ἐδόθη ἀπαξ ἡ ὥθησις, εἰς τὰ λοιπὰ τὸ συμβούλιον τῆς ἐταιρείας ποδηγετούμενον ὑπὸ τοῦ ἀποφασιστικοῦ καὶ διορατικοῦ πνεύματος τοῦ Γενικοῦ ἐφόδου κ. Καββαδίου δὲν ἐπερίμενε πλέον ἄλλοθεν τὴν ἐνθάρρυνσιν. Αἱ ἔργασίαι ἦρχισαν τὴν 26 Αὐγούστου 1902.

Καὶ πρῶτον ἔμελλε νὰ στερεωθῇ καὶ ἀνοικοδομηθῇ τὸ βάθρον. Τούτο δι' ὅγκολιθων πωρίνων κτισμένον πολὺ σαθρῶν καὶ εἰς τὰς ἐπάνω στρώσεις ἐντελῶς θρυμματισμένων, δὲν ἐβασίζετο εἰς στερεὸν ἔδαφος, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπάνω τοῦ χρώματος, τὸ ὅποιον ἐσκέπαξε τρεῖς νεκροὺς ἱερολοχίτας. Κατὰ τὸ σχέδιον λοιπὸν τοῦ νομομηχανικοῦ κ. N. Μπαλάνου ἐκτίσθη πέριξ τοῦ βάθρου καὶ 0,80 μ. ὑπὲρ αὐτὸς εἰς βάθος 1,20 μ. τοῦχος φιλάνων μέχρι τοῦ στερεοῦ ἔδαφους διὰ θηραϊκῆς γῆς πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ κυρίου σώματος τοῦ βάθρου, μῆκος ἔχοντος 4,40 μ καὶ πλάτος 3,80. Κατόπιν ἀφηρέθησαν αἱ ἐντελῶς σαθραὶ ἐπάνω στρώσεις, ἡ τετάρτη καὶ πέμπτη, ὥστε παρέμειναν μόνον αἱ δύο κατώτεραι ἐντελῶς ὑγιεῖς οτρώσεις. Τότε παρετηρήθη ὅτι τὸ ἀρχαῖον βάθρον εἶχε κλίσιν

ἔξωθεν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιβόλου 1,10 μ. Κατ' ἀρχὰς τὴν κλίσιν ταύτην ἔξηγησα, παροιστάμενος ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην, ὡς κατακάθισιν τοῦ βάθρου ἐπὶ τοῦ χαλαροῦ χρώματος τῶν τάφων. Ἀλλὰ κατόπιν ἐξ ἀναμφιλέκτων τεκμηρίων ἐπείσθη, ὅτι τίποτε ἀπολύτως δὲν ἔπαθε τὸ συμπαγέστατον κτίσμα, διφότον ἀπό την θέσην τοῦ βάθρου, ἐπὶ τῆς διπλαίσιας καθημένης θέσης, ἡ οποίας κατά την θέσην τοῦ βάθρου διέξοδος εἰς τὰ κατὰ σταγόνας βεβαίως εἰσχωροῦντα ἄνωθεν νερὰ τῶν βροχῶν εἰς διάστημα ἐτῶν καὶ αἰώνων. Καὶ πραγματικῶς τοῦτο δεικνύουν οἱ ἐπὶ τῆς δευτέρας στρώσεως λαξευμένοι στενοὶ διχετίσκοι, φέροντες τὰ ἀφανῆ ταῦτα νερὰ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς κλίσεως τοῦ βάθρου πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιβόλου.

Μακρὰ καὶ δαπανηροτάτη ἀπέβη κατόπιν ἡ ἔργασία πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ ἐξ περίπου μέτρα ὑψηλοῦ βάθρου διὰ λίθων σκληρῶν ἀφθάρτων λατομηθέντων χιλιόμετρα τινὰ μακρὰν τῆς Χαιρωνείας εἰς τὴν θέσην «κομμένο γιοφύρι» τοῦ Ἡδυλίου ὅρους πέραν τοῦ Κηφισοῦ.

Αὐτοῦ δὲ τοῦ Λέοντος ἡ συναρμογὴ, σύνδεσις καὶ στερεώσις τῶν τεμαχίων εἶναι ἔργον καθ' ὅλου σώματος, συνδεομένην πρὸς τὴν πλίνθου διαπερώντων βαθιέως μέχρι τοῦ σώματος τοῦ βάθρου. Ὁτε κατόπιν ἀνεβιβάσθη καὶ ὁ δεύτερος ὅγκος, ὁ τῆς ράχεως ὅμοι τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους διὰ τῶν βαρούλκων, τὰ διποιαὶ ἔργασιμοποιήσθησαν καὶ εἰς τὴν ἀνέλκυσιν τῶν νέων ἐπιστυλίων τοῦ Παρθενῶνος, ἐπιστατούντος τοῦ ἐμπειρού τεχνίτου κ. Κωστῆ Καμπάνη, Παναγῆ Καλούδη. Σύνδεσμοι διασταυρούμενοι καὶ παντοῖα ἄλλα στηρίγματα ἐκ γαλβα-

νισμένου σιδήρου ἐστερέωσαν καὶ συνέδεσαν τὰ παλαιὰ φθαρμένα ἢ σαθρὰ καὶ τὰ νέα ὑπὸ τοῦ γλύπτου κ. Φοντάνα προστεθέντα τεμάχια. Τὸ μάρμαρον ἐλατομήθη ἐκεῖ ὅποθεν καὶ οἱ ἀρχαῖοι τὸν λίθον τοῦ Λέοντος τοῦ Λεβαδείαν. Μόνον διὰ τὴν πλίνθου τοῦ βάθρου, ἐπὶ τῆς διπλαίσιας καθημένης Γρανίτας παρὰ τὴν Λεβαδείαν. Μόνον διὰ τὴν πλίνθου τοῦ βάθρου, ἐπὶ τῆς διπλαίσιας καθημένης Γρανίτας παρὰ τὴν Λεβαδείαν. Μόνον διὰ τὴν πλίνθου τοῦ βάθρου, ἐπὶ τῆς διπλαίσιας καθημένης Γρανίτας παρὰ τὴν Λεβαδείαν. Μόνον διὰ τὴν πλίνθου τοῦ βάθρου, ἐπὶ τῆς διπλαίσιας καθημένης Γρανίτας παρὰ τὴν Λεβαδείαν.

Ἄφοῦ τὰ τοία ἀρχικὰ τεμάχια τοῦ σώματος τοῦ Λέοντος συνηρμόσθησαν ἐν ἔκαστον ἐκ τῶν τεμαχίων του ἡ ἐστερεώθησαν καὶ συνεπληρώθησαν, ἀνεβιβάσθη ἡ πρώτη πόλισμα, διπίσθιον μέρος τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν βάσιν οὕτως εἰπεῖν τοῦ ὄλου σώματος, συνδεομένην πρὸς τὴν πλίνθου διαπερώντων γόμφων σιδηρῶν διαπερώντων βαθιέως μέχρι τοῦ σώματος τοῦ βάθρου. Ὁτε πατόπιν ἀνεβιβάσθη καὶ ὁ δεύτερος ὅγκος, ὁ τῆς ράχεως ὅμοι τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους διὰ τῶν βαρούλκων, τὰ διποιαὶ ἔργασιμοποιήσθησαν καὶ εἰς τὴν ἀνέλκυσιν τῶν νέων ἐπιστυλίων τοῦ Παρθενῶνος, ἐπιστατούντος τοῦ ἐμπειρού τεχνίτου κ. Κωστῆ Καμπάνη, Παναγῆ Καλούδη. Σύνδεσμοι διασταυρούμενοι καὶ παντοῖα ἄλλα στηρίγματα ἐκ γαλβα-

νισμένου διά τοῦ ἰδίου βάρους! Κατόπιν ἀνεβιβάσθησαν οἱ δύο πρόσθιοι πόδες. Πανταχοῦ ἐννοεῖται σιδηροῖ σύνδεσμοι καὶ γόμφοι ἐστερέωσαν τὰ τεμάχια πρὸς ἄλληλα ἢ πρὸς τὴν πλίνθου. Ἡ κεφαλὴ μὲ τὸν λαιμὸν ἐπεκάθησεν ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ στήθους, ἄλλα καὶ συνεδέθη πρὸς αὐτὸς ὕστερας διὰ τῶν στήθων, καὶ τοῦ μαρμαρίνου τεμάχιου καὶ τὴν στρώσην κατὰ τὴν ράχιν.

Ἡ λιθόκυλλα, στερεώτατον συνδετικὸν μέσον, εἰσῆλθε εἰς δλα τὰ τεμάχια εἰς τὴν ιοῆσιν. Ἡ συναρμογὴ δὲ αὐτῶν ἡ κολούθει τὰ γύψινα ἐκμαγεῖα τῶν λίθων, τὰ ὅποια προηγουμένως εἶχον χυθῆ ἐπὶ τῶν ληφθεισῶν, διὰ τῶν ἐμπειρών τεχνίτων κ. Μπούδα, Ἰταλοῦ, εἰς δὲν χρεωστοῦνται δλαι αἱ ἀνάπαραστάσεις τῶν ἀρχαίων μνημείων τῶν Δελφῶν, καὶ τοῦ κ. Π. Καλούδη, ἐπιβλέποντος τοῦ καλιτέχνου κ. Λαζάρου Σώχου.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ τὰ τοία ἀρχικὰ τοῦ Λέοντος τεμάχια ἡσαν ἐσωτερικῶς κοῖλα, δσον τοῦτο ἦτο δυνατόν,

Ο Λέων της Χαιρωνείας κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἔργασιῶν — Φωτογραφία Γ. Σωτηριάδη

ώστε νὰ καθίστανται δπωσδήποτε ἑλαφρότερα.
 Ἀνάγκη πρὸς τούτους νὰ παρατηρηθῇ ὅτι μῆδος ἀπεδέχῃ ἡ παράδοξος διάδοσις, ὅτι δῆθεν δὲ ὁ Ὁδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος διέρηξε διὰ πυρίτιδος τὸν ἐπὶ τοῦ ἑδάφους κατακείμενον Λέοντα, ὑποθέτων κρυπτόμενον ἐντὸς αὐτοῦ θησαυρόν.
 Ὁχι μόνον δὲ Λέων τεμαχισμένος κατέκειτο εἰς τὸ ἑδάφος πρὸς τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν ἀπολύτως οὐδαμοῦ σημεῖον βιαίας διαρρήξεως παρετηρήθη εἰς τὰ τεμάχιά του. Καθὼς προεῖπα, ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ δπίσθιον μέρος ἦσαν σχεδὸν ἐντελῶς σῶa. Τὸ δὲ δεύτερον τεμάχιον, τὸ τῆς κοιλίας, ράχεως καὶ στήθους ὅμοι, ἵτο τεμαχισμένον εἴτε ἐκ τῆς πτώσεως ἀπὸ τοῦ βάθρου εἴτε καὶ ἔνεκα φυσικῶν αἰτίων, ἥτοι διὰ τὰς φυσικὰς φλέβας καὶ τὴν ἐκ τοῦ χρόνου φθορὰν τοῦ λίθου.

Ο Λέων κάθεται ἐπὶ τῶν δπισθίων ποδῶν

καὶ ἀνορθῶν τὸ σῶμά του εἰς 5 1/2 μέτρα ἀπὸ τῆς πλίνθου μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων, ἀπιραλλάκτως δπως συγχάτη, βλέπομεν εἰς τὴν στάσιν ταύτην σκύλους ἡ γάτας. Τὴν οὐρὰν στρέφων μεταξὺ τῶν δπισθίων σκελῶν, τινάσσει πρὸς τὰ ὄπισθιν πάλιν. Τὴν κεφαλὴν στρέφει πρὸς τὰ δεξιὰ δλίγον, τὸ ὑπερήφανον βλέμμα του διευθύνων πρὸς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἀκριβῶς πρὸς τὸ σημεῖον ὃπου ἔπεσαν οἱ ἄνδρες τοῦ ἱεροῦ λόχου καὶ ὃπου δ ἀγάν τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τὸν δεκαεπταετῆ Ἀλέξανδρον ὑπῆρχε δυσχερέστατος καὶ αἰματηρότατος. Ἐκεῖ ὑψοῦται ἀκόμη καὶ σήμερον δ μέγας τύμβος, ὃστις ἐσκέπασε τὴν πυρὰν τῶν Μακεδόνων νεκρῶν, ὃσοι ὑπὸ τὰ δόρατα τῶν ἀλκίμων ἀνδρῶν τῶν Θηβῶν ἔπεσαν κατὰ τὴν δυστυχὴν ἐκείνην τῆς δημοκρατούμενης Ἑλλάδος ἀλλὰ μεγάλην τοῦ Ἐλληνισμοῦ ἡμέραν.

ΓΕΩΡΓ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΦΩΣ ΜΕΣ' ΤΗΝ ΤΡΙΚΥΜΙΑ

Νησάκι μέσ' τὸ φῶς ἀσάλεντο,
 Καὶ ταξιδεύει στὴν βαθειὰ γαλήνη.
 Μόλις ποῦ ἀκοῦς τὸ φλοιόφο στὸ γιαλό¹
 Σὰν ἥχο ἀπὸ συρμὴ βάρκας νὰ σφύνη

Ἀνοίγοντα στὴν στερογά, στὸν κόρφο τον,
 Μύλων καὶ καικιῶν πανιά στ' ἀγέρι,
 Σὰν πατεβαίνη τὸ βουνὸν ἡ Αὔγη
 Μὲ τὸ θαυμπό λυχνάρι τῆς στὸ χέρι.

Τοῖειδα ἔνα δειλινὸν στὴν τρικυμιά,
 Ὄταν ξυπνᾶν τὰ κύματα καὶ χτίζοντα
 Ανάερα τοὺς πύργους των μὲ ἀφροὺς
 Γιὰ μιὰ στιγμή, καὶ πάλι τοὺς γκρεμίζοντα.

Ποῦ τὰ καράβια μέσ' τὴν καταχνιά
 Τοῦ λιμανιοῦ γνωσένοντε δρόμο,
 Καὶ φωτισμένα τὰ παράθυρα
 Σὰ μάτια βλέποντα πέρα μὲ ἄγοιο τρόμο.

Κ' εἶδα τὴν μανδροφόρα τοῦ νησιοῦ
 Στοῦ βράχου τὸ ἐκκλησάκι ν' ἀνεβαίνῃ,
 Μέσα στὴ μπόρα νὰ ὑφάνεται
 Σὰ νᾶνε ἀπ' τὴν μανδρὰ τῆς βγαλμένη...

Γυναῖκά! Ἐσύ ποῦ ἔνα καντῆλι πᾶς
 Ν ἀνάψης στὸ φτωχὸ εἰκονοστάσι
 Γιὰ κείνον ποῦ ἀγαπᾶς στὴ θάλασσα,
 Ισως τὸ φῶς του ἐκεῖ μακρὰ τὸν φτάσῃ,

Ἄχ! πάρε τὴν ψυχή μου ἐκεῖ ψηλά,
 Ασε τ' ἀργό σου ἀκολουθῶντας βῆμα
 Νάρδη σιδὸν οὐρανὸ σιμώτερα,
 Εκεῖ, ψηλὰ ἀπὸ τὸ θολὸ τὸ κῦμα.

Κι ἀνάμεσα πελάσιν κι' οὐρανοῦ,
 Στὸ ρημοκκλῆσι, στοῦ γκρεμοῦ τὰ χελλή,
 Γιὰ τὴν Γαλήνη ἀνάψτε οἱ δυὸ μαζὶ²
 Γιὰ τὴν Ἀγάπη ἀκοίμητο καντῆλι.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

Η ΣΤΟΙΧΕΙΩΜΕΝΗ ΚΑΜΑΡΑ

— Σχώρα με, Ἀρετώ, σχώρα με!
 — Θεὸς σχωρέστ, Θεὸς σχωρέστ, πατέρα!
 — Μ' ὅλη τὴν ψυχή σ', κορίτσι μ' Ἀρετώ!
 — Μ' ὅλη τὴν ψυχή μ', πατέρα σχωρεμένος νᾶσαι!

Κ' ἐψυχομάχει ἐπὶ ἡμέρας κ' ἐβδομάδας δ γέρο - Κουμενῆς, κ' ἐβασανίζετο φρικτὰ εἰς τὴν ἐσχατιὰν τοῦ κόσμου τούτου, εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ὄλλου, πρὶν πατήσῃ εἰς τοῦ ζοφεροῦ Ἀδου τὸν οὐδόν. Καὶ τυραννούμενος, ἀφανισμένος καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἔξαφανισθῇ, πνιγόμενος καὶ μὴ δυνάμενος ν' ἀποπνιγῇ, ἐπεκαλεῖτο τὴν εὐχήν, τὴν συγγνώμην τοῦ ἰδίου τέκνου του, τῆς κόρης του Ἀρετῆς, τὴν δποίαν εἰχεν ἀπὸ τὸν πρῶτον γάμον. Τὴν ἐπεκαλεῖτο δχι πλέον μὲ ἐλπίδα δτι θὰ ἐγίνετο ὑγιῆς νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὴν κλίνην, νὰ ζήσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ βαραθρωθῇ, νὰ πέσῃ εἰς τὴν μαύρην ἀβύσσον.

Υστερόν ἀπὸ χρόνους πολλούς, δμῆλιξ σχέδον τῆς μητρός μου, δταν ἡμην παιδίον, διηγεῖτο δλα ταῦτα, ἡ Ἀρετή, ἡ σύζυγος τοῦ

Μπόζα, εἰς τὴν μητέρα μου. Καὶ τὴν ἡχουσαν ν' ἀπαγγέλλῃ, μὲ πάθος καὶ μὲ ἀπλότητα ἐν ḥσμα τοῦ λαοῦ, εἰς τὸ δποίον εὔρισκεν, ὡς φαίνεται, ἐμφαντικὴν ἀλληγορίαν καὶ ἔμμεσον σχέσιν μὲ τὴν ἴδιαν τύχην της.

Καμάρα χτίζαν στὸ γιαλό, καμάρα δὲ στεριώνει ἀποβραδὺ τὴ χτίζαν, καὶ τὸ πρῶτον γκρεμίζταν. Πουλάκι πήγε κ' ἐκατοσ δεξά πὸ τὴν καμάρα δὲν κελαϊδοῦσε σὰν πουλί, δὲ λέει πῶς λέει τὰηδόνι. μόν' κελαϊδοῦσε κ' ἔλεε ἀνθρωπινὴ λαλίτσα.

Α δὲ στοιχειῶστε ἀνθρωπο, καμάρα δὲ στεριώνει «ούτε φτωχόν, ούτ' ὁρφανό, δὲ ξένο, δὲ διαβάτη, μόνο τοῦ πρωτομάστορη τὴν πρώτη του γυναῖκα».

Ο μάστορης σὰν τάκουσε, στέλνει τὸ μαθητή του «Ἐλα, ἔλα, κυρ' Ἀρετή, ἔλα, σὲ θέλει ἀφέντης».

— Ανε μὲ θέλη γιὰ καλό, νὰ στολιστῷ νὰ ἔρθω· κι' ἄνε μὲ θέλη γιὰ κακό, νὰ ἔρθω δπως είμαι.

— «Ελα, έλα, κυρ'」 Αρετή, έλα καὶ σὲ προσμένει»...
Τρεῖς ἀδερφάδες ήμαστε, κ' ἡ τρεῖς στοιχείων ἐμ-

[πηκαν]

τὴν Εὐδοκιὰ στὸν Τύρναβο, τὴν Μάρω στὸ γεφύρι,
κ' ἐμένα, τὴν κυρ'」 Αρετή, δεξὶ' ἀπὸ τὴν καμάρα.

* * *

Καὶ ἡ ταλαιπωρος Ἀρετή ἡ Μπόζαινα, ίσως ἔνεκα τῆς ταῦτης τοῦ βαττιστικοῦ δνόματος, εὔρισκε μυστηριώδη δμοιότητα μεταξὺ τῆς τύχης τῆς ἡδωΐδος τοῦ ἄσματος τούτου, καὶ τῆς ιδίας πικρᾶς μοίρας τῆς ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν διλγωρίαν τοῦ συζύγου τῆς τοῦ καλουμένου Πατοστάθη ἡ Μπόζα, δστις, καίτοι γεωργὸς μὲ ἀγροὺς καὶ κτήματα, δὲν ἥγαπα πολὺ τὴν ἐργασίαν, ἀλλ' ἐπροτίμα νὰ μετέρχεται εἰς τὴν ἀγορὰν τὸ ἔργον τοῦ μακελάρη, θητεύων πλησίον ἀλλων ζωεμπόρων. Τοῦ ἥρεσκε νὰ κυλίεται εἰς τὰ σφαγεῖα, διὸ ἀληθινὸν «χασαπόσκυλο», νὰ τρώγῃ καθημερινὰ γιοτβέτσια, καὶ χορταίνῃ τὸν οἶνον καὶ τὸν ὕπνον, ἀφήνων διὸ ἐπὶ τὸ πλεῖστον νηστικὴν κατ' οἶκον τὴν συμβίαν δμοῦ μὲ τὰ πέντε παιδία τῆς. Ἡ Ἀρετή, χρηστὴ καὶ φρόνιμη, ὑπέφερε μὲ «μαρτυρικὴν ὑπομονὴν», κ' ἔξουσεν, δπως τόσαι ἀλλαι, οἰκονομοῦσα καὶ ξενοδουλεύουσα.

Καὶ μαζὶ μὲ τὸ ἄσμα τῆς Στοιχειωμένης Καμάρας, διηγεῖτο εἰς τὴν μητέρα μου τὴν ἀπλῆν καὶ σύντομον ἴστορίαν τῆς ἀσήμου ζωῆς τῆς.

* * *

Πέντε χρόνων ἦτον δταν ἡ μάνα τῆς τὴν ἀφῆσεν δρφανὴν εἰς τὸν κόσμον. Ὁ πατήρ της, ὑστερον ἀπὸ ἔτος, ἔξαναπανδρεύθη. Ἡ μητριά της ἦτον «ἀπὸ τὸ σῶι τοῦ Καραμουσαλῆ». Ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐμίσθησεν, ἀλλὰ τὴν ὑπέφερεν ἐπ' ὀλίγον καιρόν. Ὅταν μετὰ ἔτος ἄρχισε νὰ γεννοβόλῃ καὶ νὰ σπιαγανιζῇ, τότε διὸ φθόνος της πρὸς τὴν προγονὴν ἐτριπλασιάσθη. Κατ' ἀτυχίαν αὐτῆς τῆς μικρᾶς, εἶχε γεννῆσει θῆλυ. Ὡ, βεβαίως αὐτὴ ἡ μικρὴ κουρούνα, ἡ κουκουβάΐα, ἔπιταιεν. Ἐάν εἶχε καλὸ ποδαρικό, θὰ ἔφερνεν ἀγόρι κατόπιν τῆς. Τότε καὶ ἡ θέσις τῆς προγονῆς θὰ ἐγίνετο πολὺ ἀνεκτότερα εἰς τὴν οἰκίαν. Ἀλλὰ διὰ νὰ εἶνε τέτοια «γούρνοπόδαρη», ἔφερεν ἀλλην κόρην δπισθέν της. Ἐπόμενον ἦτο νὰ μὴ προξενήσῃ καλὸν οἰωνὸν εἰς τὴν μητριαν τῆς. Ἀφοῦ ἡ Καραμουσαλίνα ἀνέθρεψεν ἐπὶ ἔτος μὲ πολλὰς φροντίδας τὴν κόρην της, ὑβρίζουσα, βλασφημοῦσα, δέρνουσα, πότε μὲ τὸ τσόκαρο καὶ μὲ τὸ πέλμα

τῆς κουντούρας, πότε μὲ τετραπλοῦν τὸ σχοινὶ δπον ἀπλωνε καθημερινῶς τὰ σπάργανα τῆς μικρᾶς, γύρω, εἰς τὸ πτερούγιον τῆς ἐστίας (ἐπειδὴ δλον τὸν χειμῶνα δὲν ἔπαινε νὰ βρέχῃ καὶ νὰ χιονίζῃ) τὴν δυστυχῆ προγόνην της, πάλιν ενδέθη ἔγκυος, ποὺ ἀπογαλακτίσῃ ἀκόμα τὴν μικρὴν Μάργιω της. Ὅταν αὐτὴ ἦτον 19 μηνῶν, ἔβγηκεν εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἡ Λενιώ, ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός της. Ὡ, τότε ἡ θέσις τῆς Ἀρετῶς κατήντησεν ἀφρόητος. Ἰδού εἰς διάστημα διλγώτερον τῶν τριῶν ἐτῶν, δύο ἀδελφάς ἀπὸ τὸν ἰδιον πατέρα της, αὐτὴ ἡ γρουσούζα, ἔφερε κατόπιν τῆς!

* * *

«Το μίαν πρωῖαν, φινιοπωρινὴν πρωῖαν, σχεδὸν τόσον ὠραίαν, ὡς νὰ ἥτο ἐαρινή, δταν δ Κουμενῆς ἐπῆρε μίαν βάρκαν τοῦ γείτονος, κ' ἔβαρκαρισθη χωρὶς ἄλλον σύντροφον, ναύτην ἡ κωπηλάτην, μὲ σκοπὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς ἔνα γιαλὸν ἀντικὸν τοῦ χωρίου, πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος στὴν Καναπίτσα, ἐντὸς τοῦ μεγάλου μεσημβρινοῦ λιμένος. Ἐπῆρε κ' ἔνα μπαλτᾶ μαζὶ του, καὶ μίαν ἀπόχην, κ' ἔνα γάντζον. Ἰσως εἶχε σκοπὸν νὰ κόψῃ ξύλα, νὰ γεμίσῃ τὴν βάρκαν, περισσότερον παρὰ νὰ γιαλέψῃ. Ἐπῆρε μαζὶ του καὶ τὴν μικρὰν ὀκταετῆ Ἀρετώ. Ίσως, διὰ νὰ τοῦ κοινβαλῇ ξύλα, δσον ἡμποροῦσε νὰ σηκώσῃ ἀπὸ τὸν λόγγον τὸν πλησιέστερον εἰς τὴν ἄμμον τοῦ γιαλοῦ.

Ο Κουμενῆς ἔβαλε τὴν κόρην του νὰ καθίσῃ παρὰ τὴν πρώραν, καὶ ἔρχισε νὰ κωπηλάτη. ᩩ βάρκα ἔπλευσε μακράν, ἀνοικτὰ ἀπὸ τὸ χωρίον, ὡςτε τὰ σπίτια ἐφαίνοντο πλέον ὡς κοτέτσια μικρά, καὶ οἱ ἀνθρωποι ἐφαίνοντο πλέον ὡς ποντίκια πηδῶντα, δσοι ἔβαδίζοντες ἐπάνω εἰς τὴν δυτικὴν ἐσχατιάν, εἰς τ' ὅροπεδιον· κ' αἱ γυναῖκες ἐφαίνοντο ὡς σεισουρίδες. δσαι ἔπλυναν διούχα κατώ εἰς τὴν φτελιά, εἰς τὸν αἴγιαλόν, κατώ ἀπὸ τὰ Μνημούδια.

Ἐπλησίαζεν ἡ βάρκα νὰ φθάσῃ πέρα, εἰς τὴν Καναπίτσαν, καὶ ἀφοῦ ἔπερασαν τὰ νερὰ τὰ βαθυκύανα κι' ἀπατα, ἔφθασαν εἰς ὄρχα, γαλανὰ κ' αἰθέρια νερά, δπου γοργόνες καὶ νεράδες θὰ ἔχαροντο νὰ κολυμβοῦν, καὶ νὰ βουτοῦν κατώ εἰς τὸν μαγικὸν πυθμένα, μὲ τὰ ἄντρα καὶ τὰ βρύνα, καὶ τὰ μαργαρώδη κογχύλια, καὶ μὲ τ' ἀπειράψιμα ὠραῖα φαράκια, ποὺ ἔπαιζαν κοπαδιαστὰ κατώ.

Ο Νικόλας δ Κουμενῆς ἐθώπευε λίαν τρυφερῶς τὴν μικρὰν κόρην του, καὶ τῆς ἔδειχνε τὰς καλλονὰς τοῦ πυθμένος καὶ τοῦ γιαλοῦ.

— Κύτταξε, Ἀρετάκι μ', κύτταξε κάτω, βλέπεις τὰ φαράκια, πῶς γυαλίζουν κοκκινωπά καὶ γαλαζούτσικα;

— Τὰ βλέπω, πατέρα.

— Κύτταξε τὰ μούσκια τὰ πρασινούτσικα, κύτταξε τὰ φύκια! Ιδὲ τὰ στρειδάκια, τὰ χαλίκια· τί ὁμορφα ποῦν, Ἀρετάκι!

— Ὁμορφα, πατέρα,

— Κύτταξ ἔνα πραματάκι ἔκει κάτω!. Τὸ βλέπεις, Ἀρετούλα μου;... Σκύψε νὰ ίδης, σκύψε!

Ο Κουμενῆς εἶχε κλίνει πρὸς τὸ μέρος δπου ἐκάθητο ἡ Ἀρετούλα, κ' ἔγερνε φοβερὰ ἡ βάρκα πρὸς ἔκεινη τὴν πλευράν. Ἐβίαζε τὴν παιδίσκην μὲ προτροπάς καὶ μὲ χειρονομίας νὰ σκύψῃ νὰ ίδῃ κάτω. ᩩ Ἀρετούλα ἐκρατεῖτο σφιχτὰ καὶ μὲ τὰ δύο χέρια ἀπὸ τὴν κωπαστήν. Ἡρχισεν ἀρούστως πως νὰ φοβῆται. Ὁ πατήρ της ἔξηκολούθει νὰ τὴν βιάζῃ συντόνως νὰ σκύψῃ, διὰ νὰ ίδῃ τὰ «ὁμορφα πραματάκια», δποῦ ἥσαν εἰς τὸν πάτον καὶ ω.

Ἐπὶ μίαν στιγμήν, μὲ τὴν χεῖρα του τὴν δεξιάν, καθὼς προένευεν ἐμπρὸς βλέπων πρὸς τὴν πρῶραν, ἀφῆσε τὴν μίαν κόπτην, κ' ἔδραξεν ἀπὸ τὸν ὁμορφα τὴν Ἀρετούλαν. Ἄλλα μόλις τὴν βάρκαν, περισσότερον παρὰ νὰ γιαλέψῃ. Ἐπῆρε μαζὶ του καὶ τὴν μικρὰν ὀκταετῆ Ἀρετώ. Ίσως, διὰ νὰ νέστησε νὰ σηκώσῃ ἀπὸ τὸν λόγγον τὸν πλησιέστερον εἰς τὴν ἄμμον τοῦ γιαλοῦ.

— Α! κακὸ πορίσι, δὲν θέλεις νὰ σκύψῃς νὰ ίδης τὶ ὁμορφα εἶνε κάτω!

— Η Ἀρετούλα ἀρχισε τὰ κλαύματα.

Μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, ἀφοῦ δ πατήρ της ἐκωπηλάτησε μετὰ μεγάλης βίας καὶ δρμῆς, ὡς νὰ μὴν ἔξευδε τί ἔκαμνεν, ἡ νὰ ἥτο θυμωμένος μὲ τὸν ἰδιον ἔαυτόν του, ἡ πτωχὴ παιδίσκη, μὲ τὰ δύματα θολωμένα ἀπὸ τὰ δάκρυα της, παύσασα πλέον νὰ κυττάῃ δπουδήποτε, καὶ κλαίουσα χωρὶς νὰ εἰξεύῃ διατί, ἥσθιανθη ἐλαφρὸν τιναγμόν. ᩩ βάρκα ἔφθασεν εἰς τὴν Καναπίτσα, τὴν μικρὰν ἀγκάλην τοῦ γιαλοῦ, καὶ ἡ πρῶρα της προσώκειλε μαλακὰ εἰς τὴν ἄμμον. Ἀνεσήκωσε τὴν ξανθόμαλλον, ἀκτένιστον μικρὰν κεφαλήν της, εἶδεν δτι ἡ μάνα της ἡ Καραμουσαλίνα» δὲν τὴν θέλει, καὶ ὅτι δασκαλεῖται τὴν μικρὰν δυτικὸν προσάστειον, τὰ Γελαδάδικα, εἰς τὴν ἐσχατιάν της πολίχνης. Εἰς τὰς ἐρωτήσεις των ἀπήντησεν δτι δ πατήρ της τὴν εἶχε πάρῃ τὸ πρώτο μὲ τὴν βάρκαν, καὶ τὴν ἀφῆσε πρὸς τὸν δρόμον, καὶ ἔρχισε νὰ βαδίζῃ, νὰ σύρεται μᾶλλον πρὸς τὰ ἔκει. Δύο καλοὶ ζευγηλάται, πατήρ καὶ υῖος, ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τοὺς ἀγρούς των, οἱ τελευταῖοι νυκτώσαντες ἔξωμερῖται, τὴν εἰδαν νὰ μαυρίζῃ καὶ νὰ ἔρῃ εἰς τὴν ἀκρην τοῦ δρόμου, καὶ τὴν ἔπηραν μαζὶ των εἰς τὸ μικρὸν δυτικὸν προσάστειον, τὰ κλαύματα, εἶπε.

* * *

Η Ἀρετούλα δὲν ἥθελησε πλέον νὰ ξαναπατήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μητριμάς της. Εἰς τὰς ἐπιπλήξεις τῶν εἰς τὴν μητριμάς της, οὐδεὶς έπιπλήξεις τῶν ἐκ μητρὸς συγγενῶν της ἀπήντησεν δτι «ἡ μάνα της ἡ Καραμουσαλίνα» δὲν τὴν θέλει, καὶ ὅτι δασκαλεῖται τὴν μικρὰν Μαριό πως νὰ τὴν τσιμῆται καὶ νὰ τῆς τραβῆται μαλλιά. Αἱ συγγενῖες της μητρός της, πτωχαὶ δπως αὐτή, θέλουσαι μὴ θέλουσαι, τὴν ἐκράτησαν πλησίον των, τὴν ἔμαθαν καθ' δπον ἐμεγάλωνε, νὰ πλύνῃ, νὰ σφουγγαρίζῃ, ν' ἀσβεστώνη εἰς ένα σπίτια, προσέτι νὰ βοτανίζῃ, νὰ θερίζῃ, νὰ συλλέγῃ ἐλαίας, καὶ ἐπο-

χάς, καὶ νὰ τρέφη «καματερό», δηλ. μεταξοσκώληκας, τὸ θέρος. Ὅταν ἔγεινε δεκατριῶν χρόνων, τὴν ὑπανδρεύσαν. Τὸν καιρὸν ἐκείνον αἱ κόραι τοῦ πτωχοῦ λαοῦ ὑπανδρεύοντο ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον παρ' ὅσον εἰς τὰς ἡμέρας μας.

Καὶ ὅμως ἡ μυτριαὶ τῆς τὴν ἐκατάτρεχεν ἀκόμη. Ἐνῷ ἐπρόκειτο νὰ νυμφευθῇ ἡ κόρη, δ πατήρ της μίαν ἡμέραν τῆς «ἔροξεν ἀβανιά», ὅσον ἀπίστευτον καὶ ἀν φανῆ τοῦτο. Προφανῶς, «τὸν εἶχε βάλῃ καὶ πάλιν στὰ λόγια, ἡ Καραμσαλίνα ἡ μάνα της».

Πῶς ἔγεινε τοῦτο, ἀκριβῶς δὲν εἶξεύρουμεν. Φαίνεται ὅτι ἡ μητριὰ ἐλογάριαζεν ὅτι, ἐὰν εἴχει λείψει ἔγκαιρως ἀπὸ τὴν μέσην ἡ προγονή της, τὸ σπιτάκι καὶ τὸ ἀμπέλι καὶ τὸν μικρὸν ἐλαιῶνα τῆς μακαρίτισσας θὰ τὰ ἐκληρονόμει αὐτοδικαίως ὁ Κουμενῆς, καὶ εἴτα μὲ τὸν καιρόν, θὰ τὸ ἀπέκτων τὸ Μαριώ καὶ τὸ Λενιώ, αἱ δύο θυγατέρες της, αἵτινες ἄλλως δὲν εἶχον νὰ πάρουν μεγάλην προΐκα.

Ο πατήρ της, φεῦ! τὴν διέβαλε μὲν ἕνα ἀνθρωπὸν, δστις ἥτο ἀπλῶς διαβάτης καὶ ἔνος γυρολόγος, καὶ τυχάλως διήρχετο ἀπὸ τὴν γει-

τονιάν. Αἱ γειτόνισσαι πρὸς καιρὸν τὸ ἐπίστευσαν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐβγῆκεν «ώς φῶς καὶ ὡς μεσημβρίᾳ τὸ κοίμα της», τῆς Ἀρετῶς, καὶ ἀπεδείχθη ἡ ἀδυότης της. Καὶ ὁ γάμος δὲν ἐματιώθη.

***

Εἶχαν περάσει εἴκοσι χρόνια καὶ παραπάνω ἀπὸ τότε. Ὁ γέρο - Νικόλας ὁ Κουμενῆς ἐψυχομάχει, καὶ ἐσωλογάριγνε, καὶ δὲν ἥθελε νὰ βγῆ ἡ ψυχὴ του.

— Σχώραμε, Ἀρετώ, σχώρα με!

— Σχωρεμένος νᾶσαι, πατέρα μου! ἀπήντα δακρυρροῦσσα ἡ Ἀρετώ.

— Μὲ δλην τὴν καρδιά σ', Ἀρετώ!

— Μὲ δλην τὴν καρδιά μ', πατέρα! ἐφώναξεν ἡ ματρικὴ καὶ πραεῖα γυνή.

Καὶ τέλος, μετὰ πολλὰς ἡμέρας καὶ νύκτας φρικώδους βασάνου, ἔξεψύγησεν ὁ ἄδηλος πατήρ — δστις εἶχε θελήσει ποτὲ νὰ φύψῃ τὴν μικρὰν κόρην του εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, ὡς διὰ νὰ τὴν στοιχειώσῃ. -

K' ἐμένα, τὴν κυρο' Ἀρετή, δεξ' ἀπὸ τὴν καμάρα

A. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ «ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ» ΤΟΥ ΜΟΡΕΑΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΣΙΛΒΑΙΝ ΕΙΣ ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ἐκ τῆς ἐκδιδούμενης μετ' ὀλίγας ἡμέρας μεταφράσεως τῆς «Ἀντιγόνης» διάφορος ποιητής μᾶς παρεχώρησε τὸ ἀκόλουθον ἀπόσπασμα.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Ω Διόνυσε πολυώρνυμε,
Τοῦ Κάδμου ἡ θυγατέρα
Ἐσέρα ἔχει γὰ στόλισμα,
Ἐσὺν ξέρεις πατέρα
Τὸ Δία τὸ βαφύρροντο
Ἐσὺν εἶσαι ποῦ φροντίζεις
Κι' ἀμέτρητα πλοντίζεις
Τὴν Ἰταλία, ἐσύ.
Στῆς Ἐλευσίνας τ' ἄφταστα
Μυστήρια βασιλεύεις.
Μὲ τὴν θεά τὴν Δήμητρα
Τὸν κόσμο ἐκεῖ μαζεύεις.
Μὰ καὶ στὴ Θῆβα κάθεοαι
Μαζὶ μὲ τὶς Βακχίδες,
Κι' ἄλλη καμιαὶ δὲν εἶδες
Πόλη ποδ ποδητή.

ΧΟΡΟΣ

Στὸ βράχο τὸ διπλόκορφο,
Στοῦ Παρνασσοῦ τὰ μέρη,
Πιὰ σένα ἡ φλόγα ὑψώνεται
Καὶ λάμπει σὰν ἀστέρων
Ἐκεῖ ἡ Βακχίδες κρύβονται
Σὲ δάση φοντανωμένα,
Κ' ἐκεῖ εἶναι τὸ ἀκονσύμενα
Τῆς Κασταλίας νερά.
Απὸ τὴν Νῆσαν ἔρχεσαι

Τὴν κισσοσκεπασμένη,
Περονᾶς τὴν πολυτάφυλην
Ἄχιτη πρασινισμένη
Κι' ἄγια «εὐάν!» ἀκούγονται
Οταν στὴ Θῆβα μπαίνης,
Μάννας κεραννωμένης
Πατρίδα αὐτὴ γλυκειά.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Καὶ σήμερα ποῦ σπρώχνεται
Απὸ τὴν ἀμαρτία,
Σ' ἀρρώστια ἀκαταμάχητη
Νὰ πέσῃ ἡ πολιτεία,
Τὸν Παρνασσὸ παραίτησε,
Η ἔλα ἀπὸ τὴ Νῆσα
Καὶ τράβηξε ἐδῶ ἵσα
Νὰ φέρης καθαρό.

ΧΟΡΟΣ

Στ' ἀστρα ποῦ φωτιὰ βγάζοντε
Ἐσὺν ποῦ βασιλεύεις,
Στῆς ρύχτας τὰ γιορτάσματα
Ἐσὺν ποῦ πρωτανεύεις,
Μὲ τὶς Βακχίδες πρόβαλε,
Οποῦ σὲ συντροφεύονταν
Κι' ὁρμητικὲς χορεύονταν
Ολόνυχτο χορό!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΝΟΣ

Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ*

ΚΛΕΩΝ ΡΑΓΚΑΒΗΣ

Πρεσβευτής της Έλλαδος εἰς τὸ Βεργολῖνον.

Ζητεῖτε διὰ τὰ περικαλλῆ «Παναθήναια» τὴν γνώμην μου περὶ τοῦ «Καποδιστριακοῦ» Πανεπιστημίου, οὗ ἐπίκειται ἡ ἴδρυσις, καὶ ἵδιως καθόσον ἀφορᾶ τὴν πόλιν, ἥτις φαίνεται ἡ καταλληλότερον πρὸς τοῦτο, καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ τοῦ καθιδρύματος.

Ὑπηρετῶν ἄλλοτε ἐν Πετρουπόλει, ἡσχολήθην εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα, καὶ, ὅν μὴ μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη, εἰς τὸ πρῶτον τῶν ἔρωτημάτων ὑμῶν ἀπαντᾷ ἀντὴ ἡ διαδήκη τοῦ ἀειμνήστου Δομπόλη, καθόδισον ὡς τόπον ἀνεγέρσεως τὴν Κέρκυραν. Ἀλλὰ καὶ τούτου μὴ ὅντος τυχόν, κέκτηται, κατὰ τὴν ταπεινήν μου γνώμην, ἡ ἀνδηρὰ νῆσος τῶν Φαιάκων πάντα τ' ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο προσόντα, τὸ εὐκρατὲς κλῖμα καὶ τὴν τερψιθυμίαν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀναγκαίαν διὰ σπουδαστὰς ἡσυχίαν ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ἀρκεῖ. νομίζω, ἡ παρελθοῦσα πεῖρα δπῶς ἀποκλεισθῶσιν ὀλοσχερῶς αἱ Ἀθῆναι, δπου ἀναμφιλέκτως, ὡς ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, κατέστη πολλάκις τὸ σεμιὸν τῶν Μουσῶν τέμενος ἐστία σκανδάλων, καὶ οἱ ἐκεῖ διδασκόμενοι νέοι, ὅποι τὴν δρμὴν τῆς ἥβης καὶ συναισθημάτων, καὶ ἔαυτὰ εὐγενῶν, ἀλλ' ἀνεπαρκῶς ὠρίμων, παρασυρόμενοι, μετετράπησαν ἀπὸ μαθητᾶς εἰς διδασκάλους τῆς κοινωνίας, καὶ ἀντῆς τῆς πολιτείας, πρὸς μεγάλην ἀμφοτερούν βλάβην.

Ἄσυγχοίτως διμως δυσχερέστερον ἀποβαίνει τὸ ζήτημα, τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν φύσιν τοῦ Ἐπιπαιδευτηρίου, καθόσον, ὡς γνωστόν, κρατερὰ διεξάγεται ἀπὸ πολλῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου διαμάχη μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων συστημάτων, τοῦ τῶν κλασικῶν δηλονότι καὶ τοῦ τῶν πρακτικῶν σπουδῶν, ἥτις οὐδὲν ἐστὶν ἡ νέα φάσις τῆς αἰωνίας πάλης μεταξὺ πνεύματος καὶ ὑλῆς, ἥτις ἐν τούτοις, τὴν φορὰν ταύτην, τοῦτο ἔχει τὸ ἔξαιρετικὸν καὶ δι' ἡμᾶς ἔξόχως τιμητικὸν ἥτις ἡ Ἑλλάς, ἡ δις ἥδη διὰ τῆς φαεινῆς ἀντῆς διανοίας τὸν κόσμον φωτίσασα καὶ παραμείνασα, παρὰ πάσις τὰς συμφορᾶς αὐτῆς καὶ καταπτώσεις, ἡ ἀληθῆς τοῦ

καθιδρύματα, δικυρίως κατὰ τοῦ μέτρου τούτου ἀντιστάς ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας προεδρευομένη ἐπιτροπῇ, ἐν ᾧ εἶχεν ἀναγνωσθῆ καὶ ἡ ἐμὴ πρὸς τὸν κ. Burnouf ἐπιστολή, ὑπῆρξεν δικύρωσθαι μόνος παριστάμενος Ἐλληνας, ἀνὴρ σοφὸς καὶ εὐφυής, ἀλλὰ τοὺς βιωμοὺς πολλῶν διλεγόνων διαιμόνων θυμιάσας, καὶ ἰσχυρισθεὶς τότε διτὶ περιττὸν ἀπέβαινεν ἵνα διαδοθῆ ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἐλληνικὴ προφορά, καθόσον ἔδει μᾶλλον ἵνα ἔκμαθωσιν οἱ Ἐλληνας, τὴν διφορεύονταν προφοράν τὴν διφορεύονταν ἔρασμικήν!

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ἀριδήλως ποίαν ἀποδίδω μεγίστην σημασίαν εἰς τὰς κλασικὰς σπουδάς, καὶ ἀν μὴ ὑπῆρχον ἥδη τὸ Ἐθνικὸν ἡμῶν Πανεπιστήμιον καὶ ἡ φιλολογικὴ ἀντοῦ Σχολή, ἥθελον ἀποφανθῆ ἀνενδοιάστως διτὶ αὐτῆς ἐπείγει πρὸ παντὸς ἡ ὕδρυσις, ἀλλὰ περὶ τούτου ἐφρόντισαν, θείᾳ συνάρδει, οἱ πατέρες ἡμῶν, ἐπιτελέσαντες ἔργον πατριωτικώτατον, καὶ φυτεύσαντες καὶ αὖθις εἰς τὰς αἰματολούστους ἡμῶν ὁρούρας, δπου μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, καὶ μετὰ τὰς ἐπταετεῖς καταστροφὰς μόναι πλέον ἔθαλλον αἱ δάφναι, τοὺς ἀκηράτους σπόρους τῆς ἐλληνικῆς διανοίας, τοὺς ταχέως καὶ αὖθις ἀνθίσαντας. Οὕτω συνεδέθησαν ἐκ νέου οἱ σχεδὸν ἀποκοπέντες μίτοι, οἱ συνενοῦντες ἡμᾶς μετὰ τοῦ ἴστορικοῦ ἡμῶν παρελθόντος, καὶ εἰς τὰς καρδίας καὶ τὴν συνείδησιν τῆς νεολαίας ἡμῶν βαθέως εἰσέδυσαν αἱ χρῖαι τοῦ ἀκραφοῦντος καὶ ὅρμῶς κρινομένου ἐννισμοῦ. Πόσον σωτηρία δὲ ἀπέβη ἡ πρόνοια αὐτῇ ἀπέδειξαν πρόσφατα γεγονότα, θλιβερὰ μὲν ἵσως καθ' ἔαυτά, ἀλλὰ μαρτυρήσαντα διτὶ οἱ ποτισθέντες εἰς τὰς διαυγεῖς κρήνας τῆς πνευματεφόρου κλασικῆς ἡμῶν παιδεύσεως, γνωρίζουσι ποῦ ἵστανται οἱ ἐφέστιοι ἡμῶν θεοὶ καὶ σπεύδουσι πρὸς ἄμυναν δσάκις ἐπιχειρεῖ τὴν ὑπόσκαψιν αὐτῶν ἡ ἀβουλία καὶ ἡ κουφότης.

Οὕτως δὲ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην προσηκόντως ἐφωδιασμένοις, φρονῶ διτὶ ἐπιβάλλεται ἡμῖν ἥδη ἵνα στρέψωμεν συντόνως τὴν ἡμετέρων προσοχὴν καὶ εἰς τὴν ἐτέραν τοῦ ζητήματος ἀποψιν, τὴν πρακτικήν, ἥτις κέκτηται ἐπίσης ἀναμφίλεκτον σπουδαιότητα καὶ πρὸς ἡν̄ καταφανῶς τείνει δι τῶν νεωτέρων χρόνων πολιτισμός. Εἳρησθω δ' ἐνταῦθα ἐν παρόδῳ διτὶ διὰ τοῦτο μίαν τῶν ἀλγεινοτέρων τοῦ βίου μου ἀναμνήσεων ἀποτελεῖ καὶ τὸ γεγονός διτὶ καθ' ἥν ἐποχὴν ἐπετεύχθη τέλος δι τὸ ἀτρύτων κόπων ἐπὶ ἔξαμηνον δοκιμαστικὴ ἐφαρμογὴ τῆς γνησίας ἡμῶν προφορᾶς εἰς πάντα τὰ ἐκπαιδευτικὰ τῆς Γαλλίας

πικνὰς ἀποικίας εἰς τὰς μικρασιατικὰς χώρας, ἀς, πλήρεις ἔτι τοῦ κλέους τῶν προγόνων, κατελογίζομεν πρὸ μικροῦ ἀκόμη εἰς τὸν ἡμέτερον πατρικὸν κλῆρον, δφείλει τοῦτο ἵδιως εἰς τὸν ἐντελῆ καταρτισμὸν τῶν ἐμπορικῶν καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῆς σχολῶν ἐὰν δ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ φθίνωσιν αἱ ἡμέτεραι παροικίαι, αἱ πρὸ δημίσεως ἔτι αἰῶνος ἀνθρώπους καὶ προσαγόμεναι, πηγάδει τὸ θλιβερὸν φαινόμενον ἀναμφιρίστως ἐκ τῆς ἐλλειφεως καταλλήλων καθιδρύματων, παρεχόντων εἰς τοὺς νέους Ἐλληνας, τοὺς διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς πρακτικὰς ἐπιστήματας παρασκευαζόμενος, τὴν εὐκαιρίαν δπως τελειοποιηθῶσιν ἐν ἵση πρὸς τοὺς ἀλλοενεῖς μοίρᾳ. Ἐπείγει ἐπομένως ἡ ἀνάγκη δπως πληρωθῆ ἡ σπουδαιοτάτη αὐτῇ ἐλλειψις, καὶ ἐρίστη παρουσιάζεται πρὸς τοῦτο εὐκαιρία, τοῦ νέου Πανεπιστημίου καταρτιζόμενου κατὰ τὰ πρότυπα τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν πρακτικῶν λυκείων. Περὶ τῶν λεπτομερεῶν οὐδὲν βεβαίως ἐνταῦθα λεχθήσεται. ἀλλ' ἐπιτραπήτω μοι μόνον ἡ παρατήρησις διτὶ συντονωτάτη μέροιμα δέοντα ἵνα δοθῆ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν παρ' ἡμῖν τοσοῦτον ἀμεληθεύσαν διδασκαλίαν τῶν τεσσάρων πρωτευουσῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν. Ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἐπὶ τοῦ ηγέησεν εὐφροσύνως δ ἀριθμοῦ τῶν εἰς τὴν Ἐσπερίαν πεμπομένων παντοειδῶν ὑποτρόφων, ἀφοῦ τὰ ἡμέτερα διδακτήρια διατελοῦσιν ἀκόμη δυστυχῶς ἀτελῆ, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀφικνούμενων ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ, οἱ πλεῖστοι διατελοῦσι σχεδὸν ἀδαεῖς τῆς ἐγχώριας γλώσσης, καὶ οὕτω ἀπόλλυται τὸ ἡμισυ τοῦ πολυτίμου χρόνου πρὸς ἔκμαθήσιν αὐτῆς, ματαιοῦται δὲ τούλαχιστον κατὰ τὸ ἡμισυ τοῦτο δ ἐπιδιωκόμενος σκοπός, ἐν οἴᾳ δὲ περιβολῇ ἐμφανίζονται εἰς πολλὰς τῶν ἡμετέρων ἐφημερίδων αἱ ἐνίστεται καταχωρίζομεναι γαλλικαὶ ἡ ἀγγλικαὶ φράσεις παρ' αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες τὰ ἐλληνικὰ αὐτῶν ἀρμόδια πληροῦσι πρὸς ἔξωδίσιν βεβαίως τοῦ ψφους αὐτῶν, πασῶν τῶν ξενικῶν λέξεων, δσας τυχὸν γνωρίζουσιν, οὐδένα λανθάνει. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐλληνικὴν εὐφυΐαν εὐχερῆς ἐσται πάντων τούτων ἡ θεραπεία ἐὰν μόνον χορηγηθῶσιν αὐτῇ τὰ κατάλληλα μέσα.

ΦΩΚΙΩΝ ΝΕΓΡΗΣ

Ἐνηρεστήμητε λίαν εὐγενῶς νὰ προσκαλέσητε καὶ ἐμὲ νὰ συμμετάσχω εἰς τὴν συζήτησιν περὶ ἰδρύσεως τοῦ «Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου». Ἀλλὰ μὴ ἀσχοληθεῖς εἰδικῶς εἰς τὰ

* Συνέχεια ἀπὸ σελίδος 77.

τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, δὲν εἶμαι βεβαίως τὸ κατάλληλον πρόσωπον δπως σᾶς δώσω γνώμην μελετημένην, ἐπὶ θέματος διμολογουμένως ὑψίστης σπουδαιότητος. "Οπως δμως μὴν ἀπαντήσω εἰς τὴν εὐγενῆ ὑμῶν πρόσκλησιν δι' ἀρνήσεως ἔχος, ἐπιτρέψατε μοι νὰ ἐκφράσω ἀπλῶς ἐντυπώσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος, χωρὶς νὰ ἔχω τὴν ἀπαίτησιν καὶ νὰ δημοσιεύσων.

Ομοιογῶ διτι, διταν ἐν τῷ ὑπάρχοντι Πανεπιστημιώ παρουσιάζωνται πλεῖσται ἐλλείψεις οὐσιωδέσταται, ἔνεκεν ἐλλείψεως μέσων, μοὶ φαίνεται διτι πᾶσα πρέπει νὰ καταβληθῇ προσπάθεια ὅπως συμπληρωθῶσιν αἱ ἐλλείψεις αὐται. Τοῦτο δὲ ἐπιτυγχάνεται εὐκόλως ἀν δικασθῆ τὸ Πανεπιστήμιον ὡς νῦν ἔχει, καὶ ἐπονομασθῆ τὸ ἔτερον ἐξ αὐτῶν «Καποδιστριακόν». Τὸ μὲν ἐν θέλει περιλαμβάνει τὰς ἔξης σχολάς φιλολογικήν, ἀρχαιολογικήν, νομικήν, θεολογικήν, τὴν τῆς πολιτικῆς οἰκόνομίας κ.τ.λ. τὸ δ' ἔτερον θέλει διδάσκει τὰς ἐπιστήμας ἐν γένει, θεωρητικὰς καὶ ἐφηρμοσμένας. Εννοεῖται διτι ἡ λύσις αὐτη θὰ ἀπήτει τὴν ὑπαρξιν ἀμφοτέρων τῶν Πανεπιστημίων εἰς Ἀθήνας.

Ταῦτα πάντα, ἐννοεῖται, ἀν δὲν συγκρούωνται πρὸς τὰς διατάξεις τῆς διαθήκης ἀδιστιχῶς δὲν ἔχω πρὸ διφθαλμῶν.

Γ. Ν. ΧΑΤΧΙΔΑΚΙΣ

Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας, εἰς τὸ Εθνικὸν Πανεπιστήμιον.

A

Ο προσεγγίζων χρόνος τῆς παραλαβῆς τοῦ γενναίου κληροδοτήματος, τὸ διποῖον δ φιλόπατρις Ἡπειρώτης Δόμπολης κατέλιπε πρὸς ὑδρυσιν Πανεπιστημίου, καὶ δι μέλλουσα ὑδρυσις τοῦτον ἐφεύλκυσεν εὐλόγως τὴν περὶ τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων μεριμνῶσαν διεύθυνσιν τῶν «Παναθηναίων» καὶ ἐπεισεν αὐτήν, ἵνα φέρῃ τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς δημοσιότητα καὶ ζητήσῃ τὰς γνώμας τῶν κηδομένων περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἐπιστήμης παρ' ἡμῖν. Ἐπειδὴ δὲ φρονῶ διτι μεγάλην δύναται νὰ ἔχῃ σημασίαν διὰ τὸ μέλλον τῆς ἐπιστήμης ἐν Ἑλλάδι ἡ τοιαύτη διάθεσις τοῦ κληροδοτήματος, λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ πέμψω ὑμῖν, κύριε συντάκτα, ὀλίγας περὶ τοῦτο λέξεις.

B

Τὸ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον διφεύλει

νὰ ὑδρυθῇ ἐν Ἀθήναις καὶ οὐχὶ ἐν ἄλλῃ πόλει τῆς Ἑλλάδος, πρῶτον καὶ κύριον διότι διαθήκηρη ορητῶς καὶ καθαρῶς δρίζει, διτι διαθέτης ἐπιθυμεῖ νὰ συσταθῇ τοῦτο δπου τῷ 1906 θὰ εἶναι δι πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Καὶ μόνος δι λόγος οὗτος ἀρκεῖ, ἀν θέλωμεν νὰ μὴ φαινώμεθα ἀσεβεῖς πρὸς τὰς τελευταίας, τὰς Ἱερὰς θελήσεις τῶν εὐεργετῶν τῆς πατρίδος, καὶ μόνος, λέγω, δι λόγος οὗτος ἀρκεῖ νὰ πειθαναγάσῃ δι μᾶς νὰ μὴ σκεπτώμεθα καὶ περὶ ἄλλης πόλεως.

Ἄλλα καὶ δι τις ἡθελει νομίσει δυνατὴν καὶ ἐπιτρεπομένην τὴν παράβασιν τῆς διατάξεως ταύτης καὶ ἡθελει κρίνει προτιμότερον νὰ ὑδρυθῇ τοῦτο ἀλλαχοῦ, προβάλλων ἐπιχειρήματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡτονούσιον σοβαρά, οἷον διτι τότε οἱ ἐν Ἀθήναις φοιτηταὶ δι λόγων ὀλιγώτεροι θὰ εἶναι μᾶλλον εὐδιοίκητοι, διτι θὰ γεννηθῇ εὐγενῆς ἀμιλλα μεταξὺ τῶν διδασκόντων εἰς τὰ δύο Πανεπιστήμια, διτι διρυμένον ἐν Κερκύρᾳ δι Λαρίσῃ θὰ εἶναι ἐγγύτερον τῶν ὑπὸ δουλείαν ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ θὰ ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐτοὺς κ.τ.λ., πάλιν παρατηρῶ διτι κατὰ τῶν ἐπιχειρήματων τούτων δύναται ν' ἀντιταχθῶσιν ἀλλὰ ἐπ' ἡτοις σοβαρά, ἀν μὴ καὶ σοβαρώτερα, ὁστε ἀληθῆς ἐκ τούτων οὐδὲν συνάγεται μετὰ βεβαιότητος ὑπὲρ τῆς ἀλλαχοῦ διρυμένης αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ. πρὸς τὸ εὐδιοίκητον τῶν φοιτητῶν ἐν Ἀθήναις παρατηρεῖται, διτι ἀπό τινων ἐτῶν διὰ τῆς περὶ χαρτοσήμου φοβερᾶς φορολογίας καὶ διὰ τῆς διρυμέσεως ἀλλων Πανεπιστημίων ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἡλαττώθη μὲν ἐπαισθητῶς δι φιλιμὸς τῶν φοιτητῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς δὲν ἔγιναν καὶ αἱ ἔξ αὐτῶν ταραχαὶ ὀλιγώτεραι ἀλλὰ τοῦνταί τοι. Ἀλλαχοῦ ἀρα καὶ οὐχὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ πρέπει νὰ ζητηθῇ δι αἴτια τῶν ἀνησυχιῶν καὶ δι τρόπος τῆς θεραπείας αὐτῶν. Πρὸς δὲ τὴν πιθανήν ἀνάπτυξιν εὐγενοῦς ἀμιλλης δύναται ν' ἀντιταχθῇ δι δυνατὴ ἐμφάνισις ἀλλης ἀμιλλης πρὸς ἐπιεικεστέρας ἐξετάσεις, ἵνα οὐτω περισσότερον προσεκλύωνται οἱ σπουδασταὶ εἰς τοῦτο μᾶλλον δι εἰς ἔκεινο τὸ διδακτήριον. Καὶ πρὸς τὴν δυνατὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς δουλεύοντας "Ελλήνας ἔνεκα τῆς προσεγγίσεως ἀντιτάσσεται διτι δι τὸ Ελλαζίς εἶναι χώρα μικρά, ὁστε μετὰ τὴν ἀποτεράτωσιν τοῦ σιδηροδρόμου τῶν συνόρων θὰ δύναται νὰ ἔρχωνται ἐντὸς ὁρῶν τινων εἰς Ἀθήνας" διτι δὲ καὶ συμφέρον καὶ ὀναγκαῖον εἶναι, ἵνα οἱ ἐκ τοῦ ἔξωτεροῦ καταγόμενοι φοιτηταὶ ἔρχωνται καὶ διατρέψωσιν ἐν Ἀθήναις, διότι μόνον ἐδῶ ἡμποροῦν νὰ ὑδουν καὶ μάλιστα τὸν πολιτισμὸν καὶ βίον ἡμῶν,

ἀγαπήσουν καὶ λατρεύσουν ἐν ἐπιγνώσει τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀληθῶς ἔξελληνισθοῦν, καὶ διτι δι ποροὶ ἐκ τούτων δύναται εὐκολώτερον νὰ ενδισκουν ἐργασίαν τινὰ καὶ πόρον ζωῆς ἐν Ἀθήναις δι ἐν μικρῷ ἐπαρχιακῇ πόλει κτλ.

Εἰς τοὺς ἐκ τοῦ ηρητοῦ γράμματος τῆς διαθήκης ἀπορρέοντας λόγους ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀθήναις διρυμέσεως δύναται νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ ἀκόλουθα. 1) Ἐπειδὴ οὐτε οἱ ιατροὶ οὐτε οἱ νομικοὶ θὰ δύναται νὰ ἔχωσιν ἐν ἐπαρχιακῇ πόλει πελατείαν λόγου ἀξίαν, δυσκόλως θὰ πειθωνται ἀνδρες ἀξίαν καὶ δνομα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ δι δι καὶ πελατείαν ἐτοίμην δι καὶ μόνον ἀγαθὸς ἐλπίδας περὶ αὐτῆς, νὰ μεταβαίνωσιν εἰς Κέρκυραν δι Λάρισαν, ἀλλως τε καὶ διφοῦ οἱ μισθοὶ τῶν ὑπαλλήλων παρ' ἡμῖν εἶναι τοσοῦτον γλίσχοι. "Οτι δὲ οὐδὲ νοσοκομεῖα ἀξια λόγου διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἀσθενῶν θὰ διρυμέσεων ἐν τῇ μικρῷ ἐκείνη πόλει, τοῦτο, νομίζω, οὐδεμιᾶς χρήσει ἀποδείξεως ἀλλὰ τότε πρόδηλον διτι δι ταριχὴ ἐπιστήμη θὰ διδάσκεται ἀτελέστατα. 2) Ἐπειδὴ δυνατὸν καθηγητῆς τις ἐν τῷ ἐτέρῳ τῶν Πανεπιστημίων νὰ μὴ εἶναι πρόσωπον προσφιλές δι μὴ ἐνδοτικὸν εἰς τινα Κυβέρνησιν, οὐδὲν θαῦμα ἀν ἀπειλήται διὰ μεταθέσεως δι καὶ δι ἀληθῶς μετατίθεται. Φαντάσητε τώρα τὸν κ. Ν. Μακάν δι τὸν κ. Άλκ. Κρασᾶν δι τὸν κ. Μυστρώτην μετατιθεμένους εἰς Κέρκυραν δι Λάρισαν! 3. Τὸ μέγιστον καὶ σπουδαιότατον τῶν ἐμπόδιων, διὰ τὰ ὄποια δὲν προκόπει παρ' ἡμῖν δι ἐπιστήμη, δσον τις θὰ ηὔχετο, εἶναι δι ἐκ τῆς ἐλλείψεως πόρων πενία τῆς Βιβλιοθήκης ἡμῶν. Καὶ αὐτὰ τὰ μικρὰ Πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας, τὰ ἔχοντα μόνον περὶ τὸν 500 φοιτητάς, δαπανοῦν εἰς ἀγορὰν ἐπιστημονικῶν βιβλίων δεκαπλάσια τοῦ ἡμετέρου. "Αν τώρα διρυθῇ καὶ ἀλλο Παννεπιστήμιον ἀλλαχοῦ, θὰ ἔχωμεν τὴν αὐτὴν πενίαν ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ, δὲ δὲ διρυθῇ ἐν Ἀθήναις, δι ἐλλείψεως αὐτῆς την φυσικὰς παρατηρητικής. Ούτω δὲ ἐκάτερον θὰ ἔχῃ ίδιον κύκλον ἐνεργείας διακερομένον καὶ ἀσύγχυτον.

Τὸ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον διρύεται ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἔχει ἀλλον σκοπὸν δι τὸ ἡμέτερον, ἡτοι τοῦτο μὲν περιορίζεται τοῦ λοιποῦ εἰς τὰς τρεῖς δι τῶν πέντε σχολῶν αὐτοῦ, ἡτοι εἰς τὴν Θεολογικήν, τὴν Νομικήν καὶ τὴν Φιλοσοφικήν, ἔχει σκοπὸν τὰς Ιστορικὰς Ἐπιστήμας τὸ δὲ Καποδιστριακὸν περιλαμβάνει τὴν Ιατρικὴν καὶ τὴν Φυσικομαθηματικήν, καλλιεργεῖ καὶ διδάσκει τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Ούτω δὲ ἐκάτερον θὰ ἔχῃ ίδιον κύκλον ἐνεργείας διακερομένον καὶ ἀσύγχυτον.

Ἡ μόνη δυσκολία, ἡτοις ἐκ τοῦ χωρισμοῦ τούτου θὰ διδασκαλία καὶ ἔξετασις τῶν γενικῶν λεγομένων μαθημάτων, τ. ε. τὸ τῆς φιλοσοφίας, τῆς φυσικῆς καὶ τῆς γενικῆς ιστορίας, ἀτινα κατὰ τοὺς νόμους διδάσκονται καὶ ἔξετασονται πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ φοιτηταὶ τῆς φιλοσοφίας, τῶν φυσικομαθηματικῶν καὶ τῆς θεολογίας, καὶ ἐπομένως θὰ γίνῃ χρεία ν' ἀκούσουν καὶ ἔξετασονται οἱ φοιτηταὶ τῶν φυσικομαθηματικῶν, τ. ε. οἱ τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν γενικὴν ιστορίαν ἐν τῷ Εθνικῷ, καὶ οἱ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας τὴν φυσικὴν ἐν τῷ Καποδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ. Άλλα τοῦτο δὲν εἶναι μέγα κώλυμα, διφοῦ καὶ σήμερον οἱ φοιτηταὶ σχολῆς τινος ἀκούσονται καθηγητάς ἀλλων σχολῶν καὶ ἔξετασονται ὑπ' αὐτῶν, ὁστε ἀληφῆ φοροῦταις ἐν τῷ καταρτισμῷ τῶν προγραμμάτων τῶν δύο Πανεπιστημίων, ἵνα τὰ γενικὰ ταῦτα μαθήματα διδάσκωνται ἀπὸ τῆς 8-9 δι ἀπὸ τῆς 8-10, καὶ κατὰ τὰς ὥρας

δινόματος τούτου. Δὲν ἡδύνατο δὲ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ νοῇ καὶ δινομάζῃ διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐκπαιδευτήρια τότε ἀνύπαρκτα, ἀλλον ἔχοντα σκοπὸν καὶ μόνον μετὰ δεκαετηρίδας πολλὰς ἀναφαίνεται. Πανεπιστήμιον τότε ἐδήλου διτι παρ' ἡμῖν οὕτω μέχρι σήμερον ἐκαλεῖτο καὶ οὐδὲν ἄλλο, τοῦτο ἀρα ἐνόει καὶ τοῦτο ἥθελεν διαθέτης.

Δ

Άλλα πῶς νὰ ὑδρυθῇ νέον Πανεπιστήμιον ἐν Ἀθήναις ἔχον τὸν αὐτὸν σκοπὸν πρὸς τὸ ὑπάρχον Εθνικόν; Τοῦτο φαίνεται βεβαίως καὶ εἶναι ἀτοπον. Πρόσθιες διτι, ἀφοῦ αἱ ἐπιστημονικαὶ ἔξοχότητες δὲν πλεονάζουν δυστυχῶς παρ' ἡμῖν, τὸ νέον καθηγητάς πληρωθῆ, δις λέγομεν, ἐκ τῶν ἐνότερων, ἔξ οὖτος φυσικὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ περιπένωμεν μεγάλα πράγματα. Κατ' ἐμήν γνώμην τὰ πράγματα δύνανται νὰ συμβιβασθῶσιν δις ἀκολούθως:

Τὸ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον διρύεται ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἔχει ἀλλον σκοπὸν δι τὸ ἡμέτερον, ἡτοι τοῦτο μὲν περιορίζεται τοῦ λοιποῦ, δι τοῦ ιατρικής ιστορίας, τῆς Νομικής καὶ τὴν Φιλοσοφικήν, τὴν Νομικήν καὶ τὴν Θεολογικήν, τὴν Φυσικομαθηματικήν, τὴν Ιατρικήν καὶ τὴν Φυσικομαθηματικήν, καλλιεργεῖ καὶ διδάσκει τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Ούτω δὲ ἐκάτερον θὰ ἔχῃ ίδιον κύκλον ἐνεργείας διακερομένον καὶ ἀσύγχυτον.

Τὸ μέγιστον καὶ σπουδαιότατον τῶν ἐμπόδιων, διὰ τὰς τρεῖς την φυσικὴς τὴν φυσικὴν ἐν τῷ Εθνικῷ, καὶ οἱ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας τὴν φυσικὴν ἐν τῷ Καποδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ. Άλλα τοῦτο δὲν εἶναι μέγα κώλυμα, διφοῦ καὶ σήμερον οἱ φοιτηταὶ σχολῆς τινος ἀκούσονται καθηγητάς ἀλλων σχολῶν καὶ ἔξετασονται ὑπ' αὐτῶν, ὁστε ἀληφῆ φοροῦταις ἐν τῷ καταρτισμῷ τῶν προγραμμάτων τῶν δύο Πανεπιστημίων, ἵνα τὰ γενικὰ ταῦτα μαθήματα διδάσκωνται ἀπὸ τῆς 8-9 δι ἀπὸ τῆς 8-10, καὶ κατὰ τὰς ὥρας

ταύτας νὰ μὴ διδάσκηται εἰδικόγυ τι μάθημα, ἀλλὰ μόνον νὰ ἀσκῶνται ἐν τοῖς φροντιστηρίοις οἱ τρειτεῖς καὶ τετραετεῖς, οἱ ἔξετασθέντες ἥδη τὰ γενικὰ μαθήματα, αἰρονται πᾶσαι αἱ δυσκολίαι τοῦ πράγματος.

"Αν οὕτω διευθετηθῶσι τὰ τῆς ἰδρυσεως, πρῶτον θὰ ἔχωμεν τὸ Καποδιστριακὸν Πανεπιστημίον ἵκανῶς πλούσιον, ὡς ἐλπίζουμεν, καὶ δὴ ἵκανὸν νὰ ἐπάρκῃ εἰς πᾶσαν χρείαν τῆς πολλῶν δαπανῶν ἔχούσης ἀνάγκην ἱατρικῆς σχολῆς καὶ τῆς φυσικομαθηματικῆς: ἔπειτα θὰ ἔχωμεν τὸ Ἐθνικόν, ὅπερ ἀπαλλαγὲν τῶν μεγάλων δαπανῶν διὰ τὰς εἰλημένας ἐπιστήμας, θὰ δύναται νὰ ἀγοράσῃ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὰς ἴστορικὰς ἐπιστήμας βιβλία, νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς ἀριστεύοντας ἐν τοῖς φροντιστηρίοις φοιτητὰς τὸ δικαίωμα τῆς ἐγγραφῆς καὶ ἀνανεώσεως αὐτῶν ἥ καὶ ὑποτροφίας τινάς, νὰ ἀπονέμῃ βραβεῖα εἰς τοὺς συντάξοντας ἀξίας λόγου ἐπιστημονικὰς διατριβάς, νὰ ἐκδίῃ ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν ἥ καὶ βιοηθῆ τοὺς ἔχοντας πρὸς ἔκδοσιν ἐπιστημονικὸν ἔργον λόγου ἀξιον, νὰ ἐκλέγῃ διὰ διαγωνισμοῦ δημοσίᾳ καὶ ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον τῆς Σχολῆς ρραπτῶς καὶ προφορικῶς γενομένου καὶ στέλλῃ εἰς τὴν Ἐσπερίαν πρὸς τελείτοιχον ἐν τισι μαθήμασι τοὺς μέλλοντας νὰ διδάξωσιν ἐν αὐτῷ, ν' ἀναλάβῃ τὴν συντήρησιν νέων τινῶν ἐδρῶν, ἵνα διδάσκωνται ἀναγκαῖα τινα μαθήματα, τῶν διποίων τὴν ἀνάγκην πρὸ πολλοῦ διμολογοῦμεν πάντες κλπ, ἐν ἐνὶ λόγῳ θὰ δύναται νὰ καλλιεργήσῃ τὴν ἐπιστήμην.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Βούλευτης.

Εἰς τὸ ἐρώτημά σας περὶ ἐκτελέσεως τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου Δόμπολη, δὲν εἶνε εὐχερέδες ν' ἀπαντήσῃ τις ἀναπτύσσων ἐν λεπτομερείαις τὰ τοῦ τρόπου τῆς διαθέσεως τοῦ κληροδοτήματος, χωρὶς νὰ ἐκφύγῃ ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τῆς Διαθήκης, ἀφ' οὐ δὲν ἔχει ταύτην ἐνώπιον του. Ἐν γενικαῖς δύως γραμμαῖς δύναμαι νὰ διατυπώσω τὴν γνώμην μου. "Οτι δὲν πρέπει νὰ ἰδρυθῇ δεύτερον Πανεπιστήμιον ἐν Ἀθήναις, τοῦτο εἶνε πασίδηλον. Εἶνε ἥδη ἀρκετὸν τὸ ὑπάρχον ἀρκετοὺς δὲ νέους ἀποσπῆ τοῦτο ἐκ τῶν πρακτικῶν ἐπαγγελμάτων, ὃν κυρίως ἔχει ἀνάγκην χώρα ὡς ἥ ἡμετέρα, ἥτις εἶνε πάντῃ ἀνεκμετάλλευτος. "Αλλ' οὐδὲ εἰς ἀλλην τινὰ πόλιν τῆς Ἑλλάδος

πρέπει νὰ ἰδρυθῇ δύμοιον τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον, καὶ ἀν ἀκόμη αἱ διατάξεις τῆς διαθήκης δὲν ἔκανόντιν ὅητῶς τὴν πόλιν τῆς ἰδρυσεως αὐτοῦ, διότι τὸ ὑπάρχον ὑπεραρκεῖ διὰ τὰς ἀνάγκας χώρας, δλίγους ἀριθμούσης κατοίκους. Τοῦλάχιστον περὶ δευτέρου Πανεπιστημίου δὲν δύναται τις νὰ σκεφθῇ, ἀφ' ὅσον τὰ δρια τῆς Ἑλλάδος εἰσὶ τοσοῦτον στενά.

"Ἄλλως τε ἡ Ἑλλὰς πάσχει ἐξ ὑπερτροφίας ἐπιστημόνων, ἵδια νομικῶν, ἱατρῶν καὶ φιλολόγων: δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐπαυξήσῃ τὸν ὄρυθμὸν αὐτῶν διὰ τῆς προσθήκης νέου Πανεπιστημίου. "Ἄλλην τροπὴν δέοντα νὰ λάβῃ ἡ ἐν γένει παρὸς ἡμῖν ἐκπαίδευσις. "Ἐχω τὴν γνώμην ὅτι οὐ μόνον δρεῖται νὰ λάβῃ μέριμναν τὸ κράτος, δπως παράσχῃ εἰς τὴν κοινωνίαν ἀνωτέραν πρακτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑπάρχοντων ἐκπαίδευτηρῶν τῆς μέσης ἐκπαίδευσεως, καθηκον ἔχει πολλὰ ἐξ αὐτῶν νὰ μεταβάλῃ εἰς εἰδικὰς σχολὰς καὶ εἰς πρακτικὰ λύκεια. "Ο τύπος οὗτος τῶν κλασικῶν γυμνασίων, δ ὑπάρχων παρὸς ἡμῖν, ὡς κάλλιον ἐμοῦ γνωρίζεται. χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ παρασκευάζῃ ἀτελῶς μὲν κατηρτισμένους εἰς τὰ κλασικὰ μαθήματα μαθητάς, στερημένους δὲ πάσης πρακτικῆς γνώσεως ἀνδρας, αἱ δὲ πρακτικαὶ γνώσεις ὑπὸ τοὺς σημερινοὺς ὅρους τοῦ βίου, εἶνε ἐκεῖναι, αἵτινες θὰ ἐνισχύσωσι τοὺς μέλλοντας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πάλην αὐτοῦ.

"Ἄν τοιαύτην ἔχω γνώμην περὶ τῆς μέσης ἐκπαίδευσεως, δύνασθε νὰ κρίνετε πόσον θεωρῶ ἀνωφελῆ τὴν ἰδρυσιν νέου Πανεπιστημίου τοῦ αὐτοῦ οἴον τὸ ὑπάρχον τύπου. Φρονῶ ὅτι διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πρόοδον ἐνὸς ἀτόμου δπως καὶ ἐνὸς τόπου, αἱ πρακτικαὶ γνώσεις συντελοῦσι πλειότερον ἥ τὰ πολλὰ ἐπιστημονικὰ τῶν παλαίων πανεπιστημίων φῶτα. "Οπώς ξήσῃ τις σήμερον ἔχει ἀνάγκην τοιούτων χρησίμων γνώσεων, δστε αἱ ἀνωφελεῖς μόλις δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πολυτέλεια ἀν μὴ ὡς πάντη ἀχρηστοι. "Η μεταβολὴ λοιπὸν μερικῶν γυμνασίων εἰς εἰδικὰς σχολὰς καὶ εἰς πρακτικὰ λύκεια, καὶ ἥ ἰδρυσις κατόπιν ἀνωτέρας πρακτικῆς Σχολῆς ἥ Καποδιστριακὸν Πανεπιστημίου, ηθελε μεγάλως συντελέσει εἰς τὴν τροπὴν τῆς ἐκπαίδευσεως ἐπὶ τὸ πρακτικότερον καὶ παρασκευάσει τὴν εὐημερίαν τοῦ τόπου.

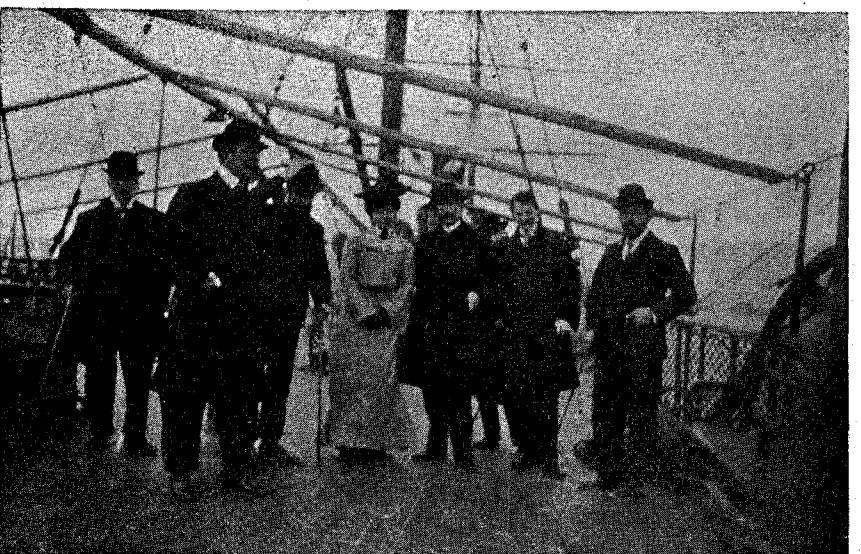
"Οποίουν τύπου θὰ ἔνε τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο, δὲν εἶνε τῆς στιγμῆς ταύτης νὰ εἴπῃ τις. "Απαιτεῖται μελέτη μεγάλη πρὸς τοῦτο συνδυασμὸς τῆς μέσης πρακτικῆς ἐκπαίδευσεως πρὸς τὰ μαθήματα τὰ δποῖα θὰ διδάσκωνται εἰς

αὐτό, ταῦτα δὲ πάντα θὰ τὰ κανονίσῃ ἥ ἀρμοδία ἀρχῆ, ἥτις θὰ τὰ διατυπώσῃ εἰς νομοσχέδια. "Η γνώμη μου εἶνε ὅτι πάντως τὸ μέλλον νὰ ἰδρυθῇ διὰ τοῦ Κληροδοτήματος τοῦ Δόμπολη ἐκπαίδευτηρίου δέοντα νὰ ἥ ἀνωτάτη τις σχολὴ, Hochschule, ὡς λέγουσι ταύτας οἱ Γερμανοί, καὶ ἔξ ὧν ἀφθονεῖ σήμερον ἥ Εὐρώπη καὶ ἥ Ἀμερική. Τοιαύτη τις σχολὴ θὰ συνεφώνει οὐ μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ διαθέτου, δστις τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ εἰχε λάβει παρὰ τοῦ Δαειδήμου Κυβερνήτου, οὗτινος τὸ πνεῦμα ἐφέρετο πρὸς τὴν πρακτικὴν μόρφωσιν τοῦ ἔθνους, διότι, ὡς γνωστόν, ἀπέστεγε ν' ἀποστέλλῃ εἰς τὴν γνώμην διὰ τοῦ πανεπιστημίου, ἀλλὰ περὶ τούτων δὲν πρόκειται εἰτε ἐνταῦθα. "Αλλ' ἀν ὑπολείπεται ἔτι ἐν γένει ἡ μεμοριφωμένη μερὶς τοῦ ἔθνους τῆς ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ ἀντιστοίχου, ἔτι μᾶλλον, νομίζω, ὑπολείπεται, ὑπὸ τε πνευματικὴν καὶ ἀνθρωπιστικὴν καθηλόου ἐποψιν, ἥ πολλὴ μᾶζα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τῆς ἐν ταῖς λοιπαῖς πεπολιτισμέναις χώραις τοιαύτης, ἵδιως δὲ τῆς ἐν τῷ Βορρᾷ. Οὐδαμῶς πρόκειται περὶ μομφῆς: οἱ λόγοι εἶναι ἰστορικῶς ἀναγκαῖοι, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει, διότι δὲν χοείστεται θεραπεία. "Ἐν ἀλλαις χώραις, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἡμῶν προηγμέναις ἐν τῷ πολιτισμῷ, καταβάλλονται ἀγῶνες εὐγενεῖς ὑπὸ τῆς μεμοριφωμένης τοῦ ἔθνους μερίδος πρὸς ἀνύψωσιν κατὰ τὸ δυνατὸν τῆς πολλῆς τοῦ ἔθνους μάζης, διότι ἐνοιήθη ἐκεῖ, διότι, ταύτης ὑπερδούσης, οὐδὲ τὸ ἔθνος ὄλοκληρον δύναται ὑλικῶς καὶ πνευματικῶς νὰ προαχθῇ. "Ἐν Ελλάδι οἱ τοιοῦτοι ἀγῶνες ἥ ἀγνωστοι ἐντελῶς ἥ ἀσήμαντοι πάντως εἶναι μέχρι τοῦδε. "Ἐν Δανίᾳ, κ. συντάκτα, μολονότι, ἐννοεῖται, πολλῷ μᾶλλον ἡμῶν προηγμένη, ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν κατενοήθη ἥ ἀνάγκην ἀντη τῆς ἀννψώσεως τῆς μάζης: τῇ πρωτοβουλίᾳ δὲ τοῦ πολλοῦ Grundtvig (1783 - 1872) ἰδρυθησαν αἱ λεγόμεναι Folkehjeljskoler, ἥτοι λαϊκὰ ἀνώτερα ἐκπαίδευτηρία, ἔνθα ἥ δωρεὰν (ἐν ὑποτροφίαις) ἥ ἀντί της ἐλαχίστου τιμήματος παρέχεται τῷ λαῷ διδασκαλία ποικιλωτάτη καὶ εἰς της στιγμῆς ταύτης ἀποσκοπούσης καὶ εἰς εἰδικὰς κτηνοτροφικάς, γεωργικάς, κ.τ.τ. γνώσεις συγχρόνως πλουσία: οὗτος πληροῦνται διττὸς σκοπός: καὶ τὸ δλον πνευματικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἀτόμου τῆς μάζης ἀνυψώνται καὶ εἰδικὸς τεχνικὰς γνώσεις πρὸς τελειοτέραν ἐξάσκησιν τῶν καθ' ἔκαστα ἐπαγγελμάτων προσκτάται τοῦτο. Καὶ ἐν Γαλλίᾳ παρόμοιόν τι ἐπεχειρήθη διὰ τῶν universités populaires καὶ πιθανώτατα καὶ ἀλλαχοῦ. Συνδιάζοντες λοιπὸν τὰ ἀλλαχοῦ γενόμενα πρὸς τὰς ἐπιτακτικὰς παρὸς ἡμῖν ἀνάγκας, ἀφ' ἐνὸς μὲν τῆς πνευματικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἀνυψώ-

έπιστημονικὴν ἀξίαν· ἐν Ἑλλάδι τελευταίως τὸ ποιόν, παρὸς δλας τὰς μεμψιμοιρίας, ἐβελτιώθη πολύ, ἐν τούτοις ὑπολείπεται εἰσετι τοῦ ἥ λοιπῇ Εὐρώπῃ εἰς τὴν ἀνύψωσιν λοιπὸν τούτου πρέπει καρχίως νὰ ἐπιδοθῶμεν πρὸς τοῦτο δὲ εἶναι ἀνάγκη τελειοποιήσεως τοῦ ὑπάρχοτος πανεπιστημίου, οὐχὶ δὲ ἰδρυσεως νέου. "Η τελειοποίησις αὐτὴ θὰ ἔγίνετο κατόπιν ἐπισταμένης ἐργασίας καὶ ἐκδόσεως νέου, συμφώνου τῇ ἐποχῇ μας καὶ λεπτομερεστάτου, δργανισμοῦ τοῦ πανεπιστημίου: ἀλλὰ περὶ τούτων δὲν πρόκειται εἰτε ἐνταῦθα. "Αλλ' ἀν ὑπολείπεται ἔτι ἐν γένει ἡ μεμοριφωμένη μερὶς τοῦ ἔθνους τῆς ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ ἀντιστοίχου, ἔτι μᾶλλον, νομίζω, ὑπολείπεται, ὑπὸ τε πνευματικὴν καὶ ἀνθρωπιστικὴν καθηλόου ἐποψιν, ἥ πολλὴ μᾶζα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τῆς ἐν ταῖς λοιπαῖς πεπολιτισμέναις χώραις τοιαύτης, ἵδιως δὲ τῆς ἐν τῷ Βορρᾷ. Οὐδαμῶς πρόκειται περὶ μομφῆς: οἱ λόγοι εἶναι ἰστορικῶς ἀναγκαῖοι, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει, διότι δὲν χοείστεται θεραπεία. "Ἐν ἀλλαις χώραις, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἡμῶν προηγμέναις ἐν τῷ πολιτισμῷ, καταβάλλονται ἀγῶνες εὐγενεῖς γνώσεις πρὸς τελειοτέραν ἐξάσκησιν τῶν καθ' ἔκαστα ἐπαγγελμάτων προσκτάται τοῦτο. Καὶ ἐν Γαλλίᾳ παρόμοιόν τι ἐπεχειρήθη διὰ τῶν universtités populaires καὶ πιθανώτατα καὶ ἀλλαχοῦ. Συνδιάζοντες λοιπὸν τὰς ἀλλαχοῦ γενόμενα πρὸς τὰς ἐπιτακτικὰς παρὸς ἡμῖν ἀνάγκας, ἀφ' ἐνὸς μὲν τῆς πνευματικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἀνυψώ-

σεως του πολλοῦ λαοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς προ-
αγωγῆς τῆς ἐν σπαραγάνοις ἔτι πιο ἡμῖν ὑ-
παρχούσης γεωργίας, κτηνοτροφίας, τέχνης,
βιομηχανίας κτλ. βλέπομεν, νομίζω, δτι ἡ ἀρί-
στη μορφὴ ἡ εἰς τὸ Δομπόλειον ἵδρυμα δυ-
ναμένη νὰ δοθῇ, θὰ εἴναι ἡ μορφὴ πανδια-
κτηρίου, ἔχοντος ἔδραν τὸς Ἀθήνας καὶ ἐνοῦντος
ἐν ἑαυτῷ ἐν γερμανικὸν Technicum, μίαν γεο-
μανικὴν Gewerbeschule καὶ μίαν δανικὴν Fol-
kehøjskole ἐννοεῖται, δτι θὰ ἡτο προτιμότε-
ρον, ἀν ταῦτα ἰδρύοντο μεμονωμένα, ὡς ἴδιαι
σχολαὶ ἑκάστη, ἀλλὰ μέχρις οὐ τὸ τοιοῦτο κα-
τορθωμῆ, ἀς διαιρεθῇ τὸ πανδιακτήριον¹ τοῦτο
εἰς τμῆμα ἀνθρωπιστικόν, ἐν ᾧ νὰ διδάσκηται
ὅλιγον ἡ γλῶσσα μας, δύο-τρεῖς τῶν κυριω-
τέρων ἔνοντων γλωσσῶν καὶ ἀλλαὶ τινὲς ἀνθρώ-
πιστικαὶ γνώσεις—στοιχειώδη μαθηματικὰ π.χ.,
στοιχειώδεις νομικαὶ γνώσεις τοῦ καθ' ἡμέραν
βίου, γεωγραφία, κοσμογραφία κτλ.—εἰς τμῆμα
τεχνικὸν ἡ βιομηχανίδην καὶ εἰς ἡλεκτροτεχνι-
κόν. Εἰς τὸ καθ' ἑαυτὸν τεχνικὸν τμῆμα — τὸ
σπουδαιότατον κατ' ἐμὲ — εἴναι ἀνάγκη νὰ δι-
δάσκωνται θεωρητικῶς ἐκτενέστατα αἱ διάφο-
ροι τέχναι, μετά ἐργοστασίων προτύπων συν-
ημένων τῇ σχολῇ. Καὶ ἄν ἔτι μέγα ποσὸν

¹ Τὸ δόνομα αὐτοῦ δὲν ἔχει σημασίαν πολλήν ἡ οὐ-
σία ἐνδιαφέρει: θὰ ἡδύνατο Ἰωσῆς νὰ κληθῇ «Ἐθνικὴ
Βιοτεχνικὴ Σχολὴ» ή «Ἐθν. ἐπαγγελματικὴ Σχολὴ»
ή «Ἐθν. βιοτεχνικὸν ἐκπαιδευτήριον» ἢ τι τοιοῦτο.

Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΟΡΕΑΣ ΕΚ ΠΕΙΡΑΙΩΣ — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΔΩΣ ΕΛΙΖΑΣ ΕΠ. ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗ

προσεξοδεύσῃ ἡ Κυβέρνησις ἐξ ἴδιων διὰ ταῦτα
— μετακαλοῦσα βεβαίως ἐν ἀρχῇ εἰδικοὺς τε-
χνίτας καὶ ἐπιστήμονας ἐξ Εὐρώπης καὶ ἀγορά-
ζουσα τὰ ἀναγκαῖα τέλεια μηχανήματα—πάλιν
οὐδὲν θὰ ζημιωθῇ οὔτε ὑλικῶς, διότι σὺν τῷ
χρόνῳ πολλαπλάσια ὅτι ἀπολαύσῃ τὰ ἐξ αὐτῶν
κέρδη· ἀπείρως δῆμως μεγαλειτέρα θὰ εἴναι ἡ
ἔθνυκὴ ὥφλεια. διότι οὕτως οὐ μόνον ὑλικῶς
ἀνεξάρτητοι ἀπὸ ἄλλων κρατῶν βαθμηδὸν θὰ
γίνωμεν ἐνῷ τῷρα ἐκατομμύρια, ἐκατομμυρίων
δεκάδες ἐξάγονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ ἐξ αὐ-
τοῦ λαμβάνομεν ἀκόμη καὶ τὰ ἀπλούστερα, τῆς
βιομηχανίας καὶ τέχνης προϊόντα — π.χ. τὰς
κυνηγαστρίας ! — ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀγορὰν
τῆς Ἀνατολῆς θὰ γίνῃ ἡ Ἑλλὰς σπουδαῖος.
ἄν μὴ διότιος παραγάνων. Οὕτω δὲ ἀφ' ἑνὸς
μὲν δὲν θὰ ἐκρέψῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὁ χρυ-
σὸς — τὸ αἷμα τοῦ ἔθνους — ἀφ' ἑτέρου δὲ
καὶ θὰ εἰσρέῃ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν Γερμα-
νίᾳ καὶ ἄλλαχοῦ ὑπάρχουσι πλεῖσται τοιαῦ-
ται κυβερνητικαὶ ἐπιχειρήσεις ἢ ὑπὸ τὴν αἰ-
γιδα τῆς κυβερνήσεως διατελοῦσαι, πλεῖστον
χρῆμα εἰς τὸ ἔθνος εἰσφέρουσαι. Γινώσκω τὰς
ἐν Ἑλλάδι ἀναπτυχθησομένας δυσκολίας καὶ
ἀνιδράσεις, ἀλλ' ίσχυρὰ θέλησις θὰ κατανικήσῃ
βαθμηδὸν πάσας. Η ἴδεα ἀλλως τῶν ὑπὸ τοῦ
κράτους ἐπιχειρήσεων — ἀντὶ τῆς ἐπαχθοῦς καὶ
ἀενάου ἐπαυξῆσεως τῆς φορολογίας — δύλονεν
κατακτᾶ ἔδαφος ἀνὰ πάντα τὸν πεποιητισμένον
κόσμον.

ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Ο λαίς ἡ Μοίραις ἦταν συναγμέναις τοιγύρων 'ς τὴν πούνια ἐνὸς παιδιοῦ. Ο πατέρας
καὶ ἡ μητέρα του ἀκοναν μὲ συγκίνησι καὶ σεβασμὸ τῆς εὐχές τῆς παθεμαῖς.

— Παιδί μου, θὰ γίνης δόμοφος, μεγάλος καὶ καλοκαμωμένος· θὰ φορέσῃς δλόχου-
σες κορῶνες καὶ θὰ είσαι ἥρωας. Τὸ πλῆθος θὰ σὲ χειροκροτῇ καὶ μὲ τοελλὸ ἐνθου-
σιασμὸ οἱ θανμασταί σου θὰ σύρουν τὸ ἀρμα σου. Θὰ κάμης νὰ γελᾷ, νὰ κλαίῃ, νὰ
τρέμῃ καὶ ν' ἀνατριχιάζῃ ὁ λαός. Οἱ ποιηταὶ θὰ σκορπίζουν ἐμπρὸς 'ς τὰ πόδια σου
τὰ μαργαριτάρια των καὶ οἱ μονσικοὶ θὰ τονίζουν τὴ λύρα των γιὰ νὰ σ' ἐγκωμιά-
σουν. Θ' ἀγαπηθῆς ἀπὸ ἐκατὸ διάφορες ἥρωιδες. Τὸ φαρμάκι, τὸ μαχαῖρι δὲν θὰ 'χη-
καμμὰ δύναμι ἐπάνω σου. Η φήμη σου θὰ περάσῃ ὀκεανούς καὶ βούνα.

'Η μητέρα γονατιστὴ εὐχαριστοῦσε τῆς Μοῖρες. 'Άλλ' ἡ θύρα ἀνοιξε μὲ βία καὶ ἡ
Μοῖρα τῆς παντοτεινῆς Δόξας ἐφάνηκε.

— Δὲν μπορῶ, λέγει, νὰ πάρω πίσω τὰ δῶρα τῶν ἀδελφάδων μου. Μὰ γιὰ νὰ
οᾶς τιμωρήσω ποῦ μ' ἐλησμονήσατε, γά, ποιὰ θὰ εἶνε καὶ ἡ δική μου εὐχή. Η χονσαὶς
κορῶναις του θὰ εἶνε ἀπὸ χαρού. Θὰ γελάσῃ, θὰ κλαψῃ, θὰ ἀγαπήσῃ ἀλλὰ μὲ τὴν θέ-
λησι τοῦ ἄλλον. Καὶ αὐτὸι ἀκόμα ποῦ τὸν ἐθαύμασαν, θὰ τ' ἀργηθῶν μὲ ἀπονία τὸ σημάδι
ποῦ ξεχωρίζει κάθε διαλεχτὸ πολίτη. Τὸ πλῆθος ποῦ τὸν είχε λατρεία του θὰ τὸν συν-
τρίψῃ μέσα 'ς τὴ δόξα του καὶ θὰ τὸν σύρῃ, τρεμούντα ἀπὸ τὰ χθεσινὰ χει-
ροκροτήματα, 'ς τὸ ἀρμα τοῦ νέου του ἥρωος. Η δάφνη 'ς τὸ κεφάλι του θὰ γίνῃ νε-
κρολούλονδο καὶ θὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὴ λύπη του, λησμονημένος, χωρὶς ν' ἀφίσῃ τίποτα
δύπισσα του, τίποτα.

— Μὰ τί θὰ γίνῃ λοιπόν; ἐφώναξε ὁ πατέρας μὲ τρόμο.

— Θὰ γίνῃ ἥθος οποιός.

Τότε ἡ Μοῖρα τοῦ θανάτου σηκώθη ἀργά-ἀργά.

— Παιδί μου, λέγει, ἐγὼ θὰ σὲ ἐκδικήσω. Μετὰ τὸν θάνατό σου θὰ συντρίψω
τὸν καινούριο καλλιτέχνη μὲ τὸ βάρος τῆς ἰδικῆς σου ἀναμνήσεως . . .

[Μετάφρασις Γ. Ζερμπίνη]

SARAH BERNHARDT

Θ. ΔΟΣΤΟΓΕΒΣΚΥ

ΟΙ ΔΥΣΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ*

"Ολο τὸν καιρὸ τῆς ἀρρώστειας του ἔμενα,
κατοικοῦσα στὸ δωμάτιό του. "Ημουν νοσοκό-
μος του καὶ συχνά νύκτες δλόκληρες ἀγρυπνοῦσα
στὸ προσκέφαλό του. Σπανίως αἰσθάνετο τί ἐγί-
νετο γύρω του· εὐρίσκετο σ' ἔνα εξακολουθητικὸ
παραλήρημα· μιλοῦσε, δ Θεὸς ξέρει γιὰ τί: γιὰ
τὴ θέσι ποῦ ζητοῦσε, γιὰ τὰ βιβλία του, γιὰ

μένα, γιὰ τὸν πατέρα του . . ."Εμαδα ἔτσι πολλὰ
πρόγματα δικά του, ποῦ οὔτε θὰ τὰ φανταξό-
μουν ποτέ. Της πρώτες ἡμέρας δλοι τοῦ σπι-
τιοῦ μ' ἐκύπταζαν μὲ παράδοξο βλέμμα· ή "Αννα
Φεδορόβνα κινοῦσε τὸ κεφάλι. Μὰ ἐγὼ δὲν
ντρεπόμουν δποῦ περιποιούμην τὸν Ποκρόβσκυ,
οὔτε ἐδειλίαζα γι' αὐτό, καὶ ἔτσι ἐπαυσαν νὰ
μαλώνουν — ή μητέρα μου τουλάχιστον.

Κάποτε δ Ποκρόβσκυ μὲ ἀναγνώριζε, σπά-
2

* Συνέχεια ἀπὸ σελίδος 85.

νια δμως! Αδιάκοπα σχεδόν. ήτον σὲ λήθαργο. "Αλλοτε πάλι, νύκτες δλόκληρες, μιλοῦσε μὲ πρόσωπα φανταστικὰ καὶ ἔλεγε πράγματα ἀκατανόητα καὶ σκοτεινά· ή φωνή του, βραχνή, ἀντηχοῦσε ὑπόκωφα μέσα στὸ μικρό του δωμάτιο, σὰν μέσα σὲ φέρετρο· φοβόμοιν τότε. Τὴν ὑστερητή νύκτα προπάντων τὸν ἔπιασε σὰν φρενίτις· ὑπόφερε σκληρὰ καὶ δὲν ἡμποροῦσε νὰ ἡσυχάσῃ· οἱ γογγυσμοί του μοῦ ἔσχιζαν τὴν καρδιά. Στὸ σπίτι ὅλοι ἦταν κατατρομαγμένοι. "Η Ἀννα Φεδορόβνα ἀδιάκοπα παρακαλοῦσε τὸν Θεὸν νὰ τὸν πάρῃ μιὰ ὥρα γρηγορώτερα. "Εφεραν ἔνα γιατρό. Εδήλωσε πῶς θὰ πέθαινε ὡς τὸ μεσημέρι.

"Ο γέρο Ποκρόβσκυ ἔμεινε δλη τὴ νύκτα στὸν διάδρομο, ἔξω ἀπὸ τὴ ὑδρα τοῦ δωματίου τοῦ ἔστρωσαν μιὰ μικρὴ ψάμα. Σὲ κάθε στιγμὴ ἔμπαινε στὸ δωμάτιο. Εἶχε τρομακτικὴ δψι. Τόση ἦτον ἡ λύπη του, ποῦ ἔφαίνετο σὰν ἀναίσθητος, σὰν ἥλιθος. Κινοῦσε μηχανικῶς τὸ κεφάλι, ἔτρεμε δλο του τὸ σῶμα καὶ ἀδιάκοπα μιλοῦσε σιγανὰ μὲ τὸν ἔαυτό του. "Ενόμιζες πῶς ἡ λύπη θὰ ἔπαιρε τὸ λογικό του.

Λίγο πρὸν ἔημερώσῃ, ὁ γέρος κατεβλήμενος ἀπὸ τὴ ψάμη, ἀποκοιμήθηκε ἐπάνω στὴ ψάμα του· ὑπνος ἀνδρώπου σκοτωμένου. Μεταξὺ ἔπτα καὶ δκτὼ ἄρχισε ἡ ἀγωνία τοῦ Ποκρόβσκυ· ἔξπνησα τὸν πατέρα του. "Ο Ποκρόβσκυ συνῆλθε καὶ μᾶς ἀποχαιρέτησε δλους. Δὲν ἡμποροῦσα νὰ κλάψω, μολονότι ἡ ψυχὴ μου ἦτον συντριψμένη.

Μὰ περισσότερο ἀπ' δλα, ἡ τελευταίας στιγμαίς του ἦταν γιὰ μένα θλιβεραίς, σπαρακτικαίς. Προσπαθοῦσε κινῶντας τὰ χεῖλη, νὰ μοῦ ἔξηγήσῃ πῶς κάτι ἡθελε. Δὲν ἡμποροῦσα τίποτε νὰ καταλάβω ἀπὸ τὰ ἄφωνα λόγια του. "Η καρδιά μου ἔσχιζονταν. Μιὰ δλόκληρη ὥρα τυραννήθηκε νὰ μοῦ δώσῃ νὰ ἐννοήσω τί ἡθελε· ἡθέλησε νὰ κινήσῃ τὰ παγωμένα χέρια του, μὰ δὲν ἡμπόρεσε καὶ ἄρχισε καὶ πάλι μὲ φωνὴ κλαμένη, βραχνή, ὑπόκωφη· μὰ μόνον ἥχους ἀδριστους ἔπροφερε καὶ μοῦ ἦτον ἀδυνατον νὰ καταλάβω τίποτε. Έκάλεσα δλους τοῦ σπιτιοῦ, τοῦ ἔδωσα νερό, μὰ πάντα κινοῦσε θλιβερὰ τὸ κεφάλι. Τέλος ἐννόησα. "Ηθελε νὰ σύρω τὸ παραπέτασμα καὶ ν' ἀνοίξω τὰ παραθυρόφυλλα. "Ηθελε νὰ ἰδῃ μιὰ ὑστερητή φορὰ τὴν ἡμέρα, τὸ φῶς του Θεοῦ, τὸν ἥλιο. Μὰ ἡ μέρα ἔημέρωνε μελαγχολική, πένθιμη σὰν τὴ ζωή του ποῦ ἔσβυνε. "Άλιος δὲν ἦτον. Ο οὐρανός, συννεφωμένος, εἶχε δψι· σκυδωπή. Ψιλὴ βροχὴ κτυποῦσε τὰ γυαλιά τῶν

παραθύρων καὶ τὰ περέχυνε μὲ κρύο καὶ θολὸ νερό. Εμπήκε μέσα στὸ δωμάτιο τὸ ἀδύνατο φῶς τῆς ἡμέρας, ποῦ μόλις ἔφεγγε περισσότερο ἀπὸ τὸ φῶς τὸ ἀναμένον ἡμπόρος στὸ εἰκόνισμα. "Ο ἑτοιμάσαντος μ' ἔκυτταξε μὲ μάτια μελαγχολικά." Επειτα ἀπὸ μιὰ στιγμὴ ἔψυχησε.

"Η Ἀννα Φεδορόβνα ἔφροντισε ἡ ἵδια γιὰ τὴν κηδεία. Αγόρασε ἔνα ἀπλούστατο φέρετρο κ' ἔνοικιασε ἔνα μικρὸ κάρο. Γιὰ νὰ πληρώσῃ αὐτὰ τὰ ἔξοδα, ἡ Ἀννα Φεδορόβνα ἔπηρε δλα τὰ βιβλία καὶ τὰ φορέματα τοῦ Ποκρόβσκυ. Ο γέρος ἔκανε γι' αὐτὸ πολὺ θόρυβο καὶ ἄρπαξε δσα βιβλία ἡμπόρεσε· ἔγέμισε τὴς τσέπες του, ἔβαλε μέσα στὸ καπέλο του, ἔβαλε παντοῦ. Δὲν ἡθελε νὰ τ' ἀποχωρισθῇ οὔτε τὴ στιγμὴ τῆς κηδείας. "Ητον σὰν ἀποβλακωμένος, σὰν νὰ μὴ θυμότανε τί εἶχε συμβῆ· ἔγυριζε ἀδιάκοπα γύρω στὸ φέρετρο καὶ ἡθελε σὲ κάτι νὰ βοηθήσῃ καὶ αὐτός· πότε διώρθωνε τὰ στεφάνια ποῦ ἦταν τοποθετημένα ἐπάνω στὸν νεκρό, πότε ἀναβε ἡ ἄλλαξε τὴς λαμπάδες. Οὔτε ἡ μητέρα μου οὔτε ἡ Ἀννα Φεδορόβνα δὲν ἔπηγαν στὴν ἔκκλησία. "Η μητέρα μου ἦτον ἀρρωστη· ἡ Ἀννα Φεδορόβνα εἶχε μαλάσει μὲ τὸν γέρο καὶ δὲν ἡθελε ν' ἀνακατωθῇ σὲ τίποτε. Μόνον ἔγὼ ἔπηγα μαζί του. Τὴν ὥρα τῆς ἀκολουθίας μ' ἔπιασε ἔνας ἀδριστος φόρος, σὰν ἔνα προασθημα τοῦ μέλλοντος μόλις ἡμποροῦσα νὰ σταῦρο στὰ πόδια μου. Τέλος ἐκάρφωσαν τὸ φέρετρο, τὸ τοποθέτησαν στὸ μικρὸ κάρο, καὶ τὸ πῆραν. "Ο ἀμάξις ἔπηγανε τροχαδήν. Ο γέρος ἔτρεχε ἀπὸ πίσω καὶ ἔκλαιε δυνατά. Τὸ κλάμα του τὸ ἔκοβε ἡ δύσπνοια ποῦ τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ τρέξιμο. "Ο ἀνέμος τοῦ πῆρε τὸ καπέλο του καὶ οὔτε στάθηκε νὰ τὸ βρῇ. "Ετρεχε ἡ βροχὴ ἐπάνω στὸ κεφάλι του ἄρχισε ψυχρὸς ἀνεμος, καὶ ἡ βροχὴ παγωμένη κτυποῦσε τὸ πρόσωπό του. "Ο γέρος δὲν καταλάβαινε τίποτε· ἔτρεχε δλοένα, κλαίοντας, ἀπὸ τὸ ἔνα πλαϊ τοῦ κάρου στὸ ἄλλο. "Ο ἀνέμος κινοῦσε τὴν οὐρὰ τῆς φεριγκότας του σὰν μεγάλα φτερά· ἀπ' δλες τῆς τσέπες του ἔπειραν βιβλία· ἔνα μεγάλο βιβλίο, τὸ κρατοῦσε καὶ τὸ ἔσφιγγε ἐπάνω του μὲ δλη τοῦ τὴ δύναμι. Οι διαβάταις χαιρέτιζαν καὶ ἔκαναν τὸν σταυρὸ τους. Μερικοὶ ἔγυριζαν κ' ἔκυτταζαν μὲ ἀπορία τὸν γέρο. Σὲ κάθε βῆμα ἔπειραν τὰ βιβλία του καὶ κυλοῦσαν στὴ λάσπη. Τὸν σταυροῦσαν νὰ τοῦ τὰ δεῖσουν τὰ μάζευε καὶ ἔτρεχε γρήγορα νὰ προφέρει τὸ φέρετρο. Στὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου μιὰ γρηγάζεια ἔκαψε.

τρέχη μαζί του πίσω ἀπὸ τὸ κάρο. Τὸ κάρο χάθηκε στὸ γύρισμα τοῦ δρόμου καὶ δὲν τοὺς ἔβλεπα πιά. "Επέστρεψε στὸ σπίτι. Ρίχθηκα στοὺς κόλπους τῆς μητέρας μου, τὴν ἀγκάλιασα μὲ δλη μου τὴ δύναμι, τὴν καταφιλοῦσα κλαίοντας· πιασμένη σφικτὰ ἀπάνω της, ἡθελα σὰν νὰ ἔξασφαλίσω ἀπὸ τὸν θάνατο τὸ μόνον δν ποῦ μοῦ ἀπόμενε... Μὰ, δὲν θάνατος ἔφτερογύνε γύρω στὴ μητέρα μου.

11 Ιουνίου

Πόσο σᾶς εἶμαι εὐγνώμων γιὰ τὸν χθεσινὸ περίπατο στὰ νησιά, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς! Τί καλὰ ποῦ εἶναι ἔκει, καὶ τί δροσιά! τί ωραία ποῦ εἶναι ἡ πρασινάδα! Πόσον καιρὸ εἶχα νὰ ίδω πρασινάδα! — "Οταν ἡμοιν ἀρρωστη, ἐνόμιζα ὀλοένα πῶς εἶμαι καταδικασμένη, πῶς θὰ πεθάνω. Σκεφθῆτε λοιπὸ τί αἰσθάνθηκα χθές! — Νὰ μὴν ἡσθε κακιωμένος μαζί μου μὲ τὴ χθεσινή μου μελαγχολία· ἡμοιν πολὺ εὐτυχισμένη, πολὺ εὐχαριστημένη, μὰ στὴς καλλίτερες μου στιγμὲς πάντα μελαγχολῶ. Τὰ δάκρυα ποῦ ἔχυσα δὲν σημαίνουν τίποτε· οὔτ' ἔγὼ δὲν ἔξερω γιατί πάντα κλαίω. "Έχω μιὰ νοσηρὴ εὐαισθησία· ἡ ἐντυπώσεις μου εἶναι ἐντυπώσεις ἀρρώστου. "Ο χλωμὸς οὐρανός, χωρὶς σύννεφα, η δύσις τοῦ ἥλιου, η νυκτερινὴ ἔσυχία — δλα αὐτὰ — δὲν ἔξερω, μὰ ἡμοιν χθὲς σὲ τέτοια ψυχικὴ κατάστασι, ποῦ δλαις ἡ ἐντυπώσεις ἦταν θλιβεραίς γιὰ μένα, μὲ πονοῦσαν· ἡ καρδιά μου στὸ τέλος ἔχειλισε, η ψυχὴ μου εἶχε ἀνάγκη νὰ κλάψῃ. Μὰ γιατί νὰ σᾶς τὰ γράφω δλα αὐτά; Είναι πράγματα ποῦ κ' ἔμεις οἱ ίδιοι δύσκολα τὰ ἐννοοῦμε ἀκόμη δυσκολώτερα οἱ ἄλλοι. "Ισως δμως νὰ μ' ἐννοήτε, μὲ δλα αὐτά. Τὴν ίδια στιγμὴ ἡμοιν μελαγχολικὴ καὶ σχεδὸν χαρούμενη! Τί καλὸς ποῦ είσθε, ἀλήθεια, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς! Χθές, πῶς μ' ἔκυτταζε μέσα στὰ μάτια νὰ διαβάστε δ,τι αἰσθανόμουν καὶ πῶς ἀπολαμβάνατε τὴν ἔκστασι μου! "Οπου καὶ δὲν ενδισκόμουν, μέσα στοὺς θάμνους, στὴ λεωφόρο ἡ σὲ κανένα ρωά, πάντα ἡσθε σιμά μου, σὰν ἴπποτης, καὶ ἀδιάκοπα μ' ἔκυτταζε μέσα στὰ μάτια· θαρρεῖς πῶς μὲ δληγούστατε στὰ κτήματά σας. Αὐτὸ δείχνει τὴν καλή σας καρδιά, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς. Ακόμη καὶ γι' αὐτὸ μόνο σᾶς ἀγαπῶ. Λοιπόν, χαίρετε, Σήμερα εἶμαι πάλι ἔρωτης· Χθές ἐπάτησα μέσ' τὰ νερὰ κ' ἔκρυ-

λόγησα. "Η Φεδόρα εἶναι καὶ αὐτὴ ἀδιάθετη, κ' ἡ δυό μας τὰ πάμε ώραία. Μὴ μὲ λησμονῆτε νὰ ἔχεσθε νὰ μὲ βλέπετε λίγο συχνότερα.

Δική σας
Β. Δ.

12 Ιουνίου

ΑΓΑΠΗΤΗ ΜΟΥ ΒΑΡΒΑΡΑ ΛΛΕΞΕΓΕΒΝΑ

"Επίστευα πῶς θὰ ἔγραφες, ἀγάπη μου, ὀλόκληρο ποίημα στὸν περίπατο μας, καὶ μόνον ἔνα φιλαράκι χαρὶ ἔγειμισες. Θέλω νὰ εἰπῶ πῶς τὸ γράμμα σου, δὲν καὶ εἶνε μικρό, περιγράφει τὰ πράγματα ἔκτακτως καλὰ καὶ μὲ πολλὴ χάρι. "Η φύσις, ἡ ἀγροτικαὶ εἰκόνες καὶ δλα τὰ ὑπόλοιπα αἰσθηματικά — μὲ δυὸ λόγια δηλαδή, τὰ περιγράψατε πολὺ καλὰ δλα αὐτά. "Έγὼ παραδείγματος χάριν, δὲν ἔχω αὐτὴ τὴν ίκανότητα. Καὶ δέκα σελίδες δὲν γράψω, δὲν θὰ κατοφθώσω τίποτε, δὲν ἡμπόρεσω τίποτε νὰ περιγράψω. Τὸ ἔχω δὲν δοκιμάσει. — Μοῦ γράφεις, ἀγαπητή μου, πῶς εἶμαι καλός, ἡσυχός, ἀνίκανος νὰ βλάψω τὸν πλησίον καὶ πῶς αἰσθάνομαι τὴ θεία καλωσύνη ποῦ εἶναι χρυσόν, χωρὶς σύννεφα, η δύσις τοῦ ἥλιου, η νυκτερινὴ ἔσυχία — δλα αὐτὰ — δὲν ἔξερω, μὰ δλαις χθὲς σὲ τέτοια ψυχικὴ κατάστασι, ποῦ δλαις δὲν ἔχειλισε, η ψυχὴ μου εἶχε ἀνάγκη νὰ κλάψῃ. Μὰ γιατί νὰ σᾶς τὰ γράφω δλα αὐτά; Είναι πράγματα ποῦ κ' ἔμεις οἱ ίδιοι δύσκολα τὰ ἐννοοῦμε· έξησα, ημπορῶ νὰ εἰπῶ πῶς έξησα στὸν κόσμο, τόσο, ποῦ παρ' δλίγον μιὰ φορὰ νὰ πέσω θύμα. "Ισως δὲν μὲ πιστεύεις, μὰ είναι δὲν διηγηθεια, δὲν ψεύδομαι. Γιατί λοιπόν, ἀγάπη μου, νὰ ἡμαι θύμα τῶν μοχθηρῶν; Άλήθεια, ἀγαπητή μου, δσο ἀγράμματος καὶ δσο κοντὸς καὶ δὲν ἡμαι, ἔχω δμως καρδιὰ δπως δλοι. Λοιπόν, ξέρεις, Βάρεγκα, τί μοῦ ἔκανε κάποιος μοχθηρός; Εἰν' ἐντροπή νὰ τὸ εἰπῶ δρώητε μὲ καλλίτερα γιατί τὸ ἔκαμε. "Άπλούστατα γιατί εἶμαι ταπεινός, γιατί εἶμαι ησυχος, γιατί εἶμαι καλός! Ο χαρακτήρο μου δὲν τοὺς ἀρρέσει· γι' αὐτὸ δρύθηκαν ἔπανω μον.

Στὴν ἀρχὴ εἶπαν: «Εἶσαι αὐτὸς καὶ αὐτός, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς». Ἐπειτα: «Ἐδῶ εἶναι ἀνακατωμένος δὲ Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς· οὗτε νὰ φωτῆσῃ». Τώρα λέγουν: «Βέβαια πῶς εἶναι δὲ Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς». Βλέπεις, ἀγάπη μου, πῶς προχωρεῖ δὲ Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς εἶναι παντοῦ ἀνακατωμένος: χάρις σ' αὐτούς, δὲ Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς ἔγινε παροιμιώδης στὸ τμῆμα ποῦ ἐργάζομαι. Καὶ δὲν εὐχαριστήθηκαν μόνον μ' αὐτό, ποῦ τόνομά μου χρησιμεύει σχεδὸν σὰν ὕβρις, ἀλλὰ σχολιάζουν ἀκόμη καὶ καθετί, τὰ ὑποδήματά μου, τὰ φορέματά μου, τὰ μαλλιά μου, τὸ πρόσωπό μου. Τίποτε δὲν τοὺς ἀρέσει: ὅλα πρέπει νὰ τ' ἀλλάξῃ! Καὶ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνονται κάθε ἡμέρα, χρόνια καὶ χρόνια τώρα! Συνείδισα, γιατὶ ὅλα τὰ συγειθέως, γιατὶ εἴμαι ἀγαθός, γιατὶ εἴμαι ἀνθρωπὸς ταπεινός· γιατὶ ὅμως αὐτὰ δλα; Τί κακὸ ἔκαμα; Ἐπῆδη τὸ φωμὶ κανενός; Κατηγόρησα κανένα συνάδελφό μου στὸν διευθυντή; Κατώρθωσα νὰ μοῦ δοθῇ ἀναξίως καμμιὰ ἀμοιβή; Ἐκαμα καμμιὰ συνωμοσία; Μὰ θὰ ἥτον κοῦμα καὶ νὰ τὸ σκενοχωρῆσαι. Θὰ σοῦ φέρω ἔνα βιβλίο. Λοιπόν, ὑγείαινε, Βάρεγκα.

Ο εἰλικρινὴς καὶ ἀφοσιωμένος σον
ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

20 Ιουνίου

ΚΥΡΙΕ ΜΑΚΑΡ ΑΛΕΞΕΓΕΒΙΤΣ

Σᾶς γράφω βιαστικὰ γιατὶ ἔχω νὰ τελειώσω μιὰ ἐργασία ἐπείγουσα.. Πρόσκειται γιὰ μιὰ εὐκαιρία. Ἡ Φεδόρα λέγει πῶς σ' ἔνα σπίτι γνώριμό της πουλοῦν μιὰ φορεσιὰ, διλοκαίνουργη, πανταλόνι, γελένο καὶ σκούφο τὰ δίνοντα πολὺ φθηνά· πρέπει νὰ τ' ἀγοράσετε. Τώρα δὲν είσθε στενοχωρεμένος, ἔχετε μερικὰ χρηματάκια: τὸ ἄκουσα ἀπὸ σᾶς τὸν ἴδιο. Σᾶς παρακαλῶ, μὴ σκεφθῆτε τὸ ἔξοδο· δλα αὐτὰ σᾶς χρειάζονται. Ρίξετε μιὰ ματιὰ ἐπάνω σας καὶ κυττάξετε τὰ φορέματά σας. Εἶναι ἐντροπή! Φορεῖτε κουρέλια. Δὲν τὴν ἔχετε πιὰ τὴν καινούρια σας φορεσιά, τὸ ἔρω, μὲ δλα ποῦ μοῦ λέτε. Ὁ Θεός ξέρει τι ἔγινε. Λοιπόν ἀκούσετε με, ἀγοράσετε αὐτὰ τὰ φορέματα, σᾶς παρακαλῶ. Κάνετε το γιὰ μένα· ἀν μ' ἀγαπᾶτε, θὰ τ' ἀγοράσετε.

Μοῦ στείλατε κάτι ἀσπρόδρομονχα· μὰ ἔτσι καταστρέφεσθε, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς. Δὲν εἶναι ἀστεῖα αὐτά. Πόσα χρήματα ἔσοδέψατε γιὰ μένα! Τί σπάταλος ποῦ εἰσθε! «Ολα αὐτὰ μοῦ εἶναι ἄχοηστα, δὲν τὰ χρειάζομαι. Τὸ ἔρω,

εἶμαι βεβαία πῶς μ' ἀγαπᾶτε μὰ εἶναι περίττο νὰ μοῦ δείχνετε τὴ φιλία σας μὲ δῶρα, καὶ μὲ πειράζει ὅταν μοῦ τὰ στέλλετε ἔρω τί σᾶς στοιχίζουν. Σᾶς τὸ λέγω μιὰ γιὰ πάντα, θὰ μὲ ἀκούσετε; Σᾶς τὸ ζητῶ γιὰ χάρι. — Μὲ παρακαλεῖτε, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς, νὰ σᾶς στείλω τὴ συνέχεια τῶν ἀναμνήσεών μου, θέλετε νὰ τῆς τελειώσω. Οὕτ' ἔγω δὲν ἡξέρω πῶς ἡμιπόρεσα νὰ γράψω αὐτὰ ποῦ ἔγραψα. Δὲν ἡμιπόρω πιὰ νὰ μιλήσω γιὰ τὸ παρελθόν· οὔτε νὰ τὸ σκέπτωμαι θέλω· μὲ τρομάζουν αὐταὶ ή ἀναμνήσεις. Νὰ μιλήσω γιὰ τὴν καῦμένη τὴ μιτέρα μου ποῦ ἀφησε σ' αὐτὰ τὰ τέρατα θῦμα τὸ καῦμένο τὸ παιδί της, αὐτὸς μὲ πονεῖ πολύ. Αὐτὸς μόνον, μοῦ ματώνει τὴν καρδιά. Εἶναι τόσο νωπά ἀκόμη δλα αὐτά! Δὲν ἡμιπόρεσα ἀκόμη, δχι νὰ ἡσυχάσω, μὰ οὔτε νὰ συνέλθω, μολονότι ἐπέρασε ἀπὸ τότε περισσότερον ἀπὸ ἔνα ἔτος. Ἐπειτα, δλα τὰ γνωρίζετε. Σᾶς είπα τί σκέπτεται τώρα ἡ Ἄννα Φεδορόβνα· μὲ λέγει ἀχάριστη καὶ διαδίδει πῶς οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ δὲν ἥτον συνένοχος τοῦ π. Μπουνίκοφ! Μὲ προσκαλεῖ πάλι στὸ σπίτι της, μοῦ λέγει πῶς ζητῶ ἐλεημοσύνη, πῶς ἐπῆρα ἀσχημό δρόμο. Ἀν ἐπιστρέψω στὸ σπίτι της, ἀναλαμβάνει, λέγει, νὰ διορθώσῃ δλη τὴν ὑπόθεσι τοῦ π. Μπουνίκοφ καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ἐπανορθώσῃ δτι κακὸ μοῦ ἔκαμε. Λέγει ὅτι δ. π. Μπουνίκοφ θέλει νὰ μὲ προικίσῃ. Θεὸς φυλάξοι! Εἶμαι καλὰ ἀδω μαζί σας, μὲ τὴν καλὴ μου Φεδόρα, ποῦ ἡ ἀφοσιώσις της μοῦ θυμίζει τὴ μακαρίτισσα τὴ βάγια μου. Ἐσεῖς, μολονότι μακρινὸς συγγενής μου, μὲ προστατεύετε μὲ τὸ ὄνομά σας. Αὐτὸνς ὅμως δὲν τοὺς γνωρίζω· θὰ τοὺς ξεχάσω ἀν ἡμιπόρω. Τί θέλουν ἀκόμη ἀπὸ μένα; Ἡ Φεδόρα δλα αὐτὰ τὰ ὄνομάζει φλυαρίες καὶ λέγει πῶς ἐπιτέλους δὲν θὰ γυρίσῃ νὰ μὲ ξαναϊδῇ. Ο Θεός νὰ δώσῃ!

Β. Δ.

ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ

Θέλω νὰ σοῦ γράψω καὶ δὲν ἡξέρω ἀπὸ ποῦ νάρχίσω. Κύτταξε, τί παράδοξα ποῦ περνοῦμε, ἀγάπη μου, καὶ οἱ δύο μας! Θέλω νὰ εἰπῶ πῶς ποτὲ δὲν αἰσθάνθηκα τέτοια χαρὰ στὴ ζωή μου· λές καὶ δὲν Θεός μοῦ ἔδωκε στέγη καὶ οἰκογένεια! Εἶσαι τὸ χαδεμένο μου παιδάκι, ὅμορφον μου! Μὰ γιατὶ μιλεῖς γιὰ τὰ ἔττοια πινείας ποῦ σαζ ἔστειλα; Ζάρι

πῶς τὰ χρειαζόσουν, μοῦ τὸ εἶπε ἡ Φεδόρα. Καὶ νὰ σοῦ φανῶ χρήσιμος, ἀγάπη μου, εἶναι γιὰ μένα μοναδικὴ εὐτυχία· αἰσθάνομαι εὐχαρίστησι, μὴ μ' ἐμποδίζης, ἀγάπη μου, μὴν ἀρνῆσαι. Ποτὲ στὴ ζωή μου δὲν εἶχα κάτι παρόμοιο. Τώρα ἀρχίζω νὰ ζῶ. Πρῶτα, ἡ ζωή μου εἶναι διπλῆ, ἀφοῦ ζῆς τόσο σιμά μου καὶ εἶσαι ἡ παρηγοριά μου· ἔπειτα, ἔλαβα σήμερα μιὰ πρόσκλησι στὸ τσᾶς ἐνὸς συγκατοίκου μου, τοῦ γείτονός μου Ραταζάγεφ· εἶνε αὐτὸς ποὺ δίνει τῆς φιλολογικὲς βραδείες. Ἀπόψε θὰ ἔχωμε φιλολογία. Ἐτοι τὰ περιοῦμε τώρα, ἀγάπη μου! Λοιπὸν ὑγείαινε. Ἔγραψα δλα αὐτὰ χωρίς κανένα σκοπό, μόνον γιὰ τὰ σοῦ εἰπώ τὴν Τερέζα, ἀγάπη μου, πῶς χρειάζεσαι λίγο μεταξώτο χρωματιστὸ γιὰ κέντημα· θὰ σοῦ ἀγοράσω· θὰ σοῦ ἀγοράσω μεταξώτο. Αὔριο θὰ ἔχω αὐτὴ τὴν εὐχαρίστησι νὰ σοῦ τὸ δώσω. Ξέρω ποῦ τὸ πουλοῦν. Καὶ τώρα μένω

Ο εἰλικρινὴς φίλος σου
ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

22 Ιουνίου

ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΒΑΡΒΑΡΑ ΑΛΕΞΕΓΕΒΙΝΑ

Σοῦ γράφω, ἀγαπητή μου, γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ πῶς στὸ σπίτι μας είχαμε κάτι πολὺ θλιβερό, Σήμερα τὸ πρωῒ μεταξὺ τέσσερες καὶ πέντε ἀπέθανε τὸ ἀγοράκι τοῦ Γόρσκοφ. Δὲν ἡξέρω ἀπὸ τί. Ἀρα γε ἀπὸ σκαραλίτινα; Ὁ Θεός τὸ ξέρει! Ἐπεσκέφθηκα αὐτὸνς τοὺς Γόρσκοφ. Λοιπόν, ἀγάπη μου, εἶναι ἀξιολύπητοι! «Ολα ἄνω κάτω! Μὰ δὲν πρέπει καὶ ν' ἀπορῇ κανείς. «Ολη ἡ οἰκογένεια κατοικεῖ σ' ἔνα δωμάτιο· μόνον, χάριν κοσμιότητος, ἔβαλαν ἔνα χώρισμα κινητό. Εἶδα τὸ φέρετρο ἔκει, ἔνα μικρὸ φέρετρο, πολὺ ἀπλό, μὰ πολὺ κομψό τὸ ἀγόρασαν ἔτοιμο· τὸ παιδί ήτον ἐννέα ἐτῶν· ὑπόσχετο, λέγουν, πολλά. Εἶναι ἀξιολύπητοι, Βάρεγκα!

Η μητέρα δὲν κλαίει, μὰ εἶναι τόσο λυπημένη ἡ καῦμένη! «Ισως γι' αὐτὸνς εἶναι ἀνακούφισις νά ἔχουν ἔνα παιδί δλιγάντερο, μὰ ἔχουν ἀκόμη δύο, ἔνα στὸ βυζὶ καὶ ἔνα κοριτσάκι, κάτι περισσότερο ἀπὸ ἔξη χρόνων. Μὰ τὴν ἀλήθεια, τί εὐχαρίστησις νὰ βλέπης νὰ ὑποφέρῃ ἔνα παιδί, τὸ δικό σου παιδί, χωρὶς νὰ ἡμιποδῆς; Ὁ πατέρας, ντυμένος ἔνα παληὸ λιγδωμένο φόρεμα, καθαρεῖται σὲ μιὰ χαλασμένη καρέκλα· κλαίει, μὰ δρα γε ἀπὸ λύπη; «Ισως καὶ νὰ τρέχουν τὰ δάκρυνά του ἔτσι, ἀπὸ

συνήθεια. Τί παράξενος ἄνθρωπος! Κοκκινίζει πάντα ὅταν τοῦ μιλοῦν, τὰ χάνει καὶ δὲν ἡξέρει τί ν' ἀπαντήσῃ. Τὸ κοριτσάκι στέκεται ἀκουμπισμένο στὸ φέρετρο, καὶ εἶνε τόσο λυπημένο, τόσο σκεπτικὸ τὸ κακόμοιρο! Δὲν μ' ἀρέσει, ἀγάπη μου, Βάρεγκα, ἔνα παιδί νὰ ἔναι σκεπτικό· εἶνε δυσάρεστο θέαμα! Δίπλα του εἶνε πλαγιασμένη ἐπάνω στὸ πάτωμα μιὰ κούκλα κουρελιασμένη. Δὲν παίζει εἶνε ἀκίνητο καὶ ἔχει στὰ χεῖλη του τὸ δακτυλάκι του. Ἡ νοικοκυρὰ τοῦ ἔδωκε ἔνα ζαχαρωτό τὸ πῆρε, μὰ δὲν τὸ ἔφαγε. Τί θλιβερό, Βάρεγκα.

ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

25 Ιουνίου

Φύλατέ μου Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς, σᾶς ἐπιστρέφω τὸ βιβλίο. Εἶνε ἔνα παλαιὸ βιβλιαράκι ποῦ δὲν ἀξίζει τίποτε! Οὔτε νὰ τὸ ἐγγένη κανείς! Ποῦ ἔσθαψατε ἔνα τέτοιο θησαυρό; Σοφαρά, εἶνε δυνατὸν νὰ σᾶς ἀρέσουν τέτοια βιβλία, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς; Μοῦ εἴχατε δὰ ὑποσχεθῆ νὰ μοῦ δόσετε αὐτὲς τῆς ήμέρες κάτι νὰ διαβάσω. Ἄν θέλετε, πληρώνω τὰ μισά. Υγιαίνετε. Δὲν ἔχω πραγματικῶς καιρὸ νὰ γράψω περισσότεροα.

B. Δ.

26 Ιουνίου

Ἀγαπητὴ Βάρεγκα, ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς δὲν τὸ διαβάσα, τὸ βιβλιαράκι αὐτό, ἀγάπη μου. Μά, ὅχι, ἔρριξα μιὰ ματιά, είδα πῶς εἶνε τρέλλαις, πράγματα γραμμένα μόνον γιὰ νὰ γελάσῃ κανείς, νὰ διασκεδάσῃ. Καὶ εἶπα: νὰ κάτι διασκεδαστικό, ίσως θὰ τῆς ἀρέσῃ τῆς Βάρεγκας· κ' ἔτσι τὸ πῆρα καὶ σοῦ τὸ ἔστειλα.

Ο Ραταζάγεφ ὅμως μοῦ ὑπεσχέθη νὰ μοῦ δώσῃ νὰ διαβάσω κάτι πραγματικῶς φιλογικό· θὰ σὲ γεμίσω μὲ βιβλία, ἀγάπη μου. Ο Ραταζάγεφ γνωρίζει — εἶνε ἄνθρωπος μὲ ἀξία· γράφει καὶ αὐτός, ὦ! πῶς γράφει! Ἐχει τόσο ἔλαφρὸ πένα καὶ τέτοιο ὑφος· δηλαδή, σὲ κάθε λέξι, στὸ πιὸ ἀσήμαντο, στὸ πιὸ κοινό, στὸ πιὸ χυδαῖο πράγμα, σὲ μιὰ φράσι π.χ. ποῦ ἔγω θὰ ἔλεγα τοῦ Φαλδόνη ἡ τῆς Τερέζας, αὐτὸς λοιπὸν δίνει ὑφος! Πηγαίνω στῆς βραδειές του. Ἐμείς καπνίζουμε, ἔκεινος μᾶς διαβάζει· διαβάζει ἐπὶ πέντε ὥρες κ' ἐμεῖς δλοένα ἀκοῦμε. Δὲν εἶναι φιλολογία αὐτή, εἶνε ἀπόλαυσις! Γοητεία, λουλούδια, βέβαια, λουλούδια· κάθε σε-

λὶς εἶνε μιὰ ἀνθοδέσμη. Εἶνε ἄνθρωπος ποῦ τὸν γνωρίζουν δλοι, κ' ἔγω τί εἶμαι; Δὲν ὑπάρχω, βέβαια· καὶ ὅμως εἶνε τόσο εὐγενικὸς μαζί μου. Τοῦ ἀντιγράφῳ μερικὰ χειρόγραφα. Μὴ νομίζης ὅμως, Βάρεγκα, πῶς φέρονται ἔτσι μου ἐπειδὴ τοῦ κάνω τὸν ἀντιγραφέα. Μὴν πιστεύῃς τὰ λόγια, ἀγάπη μου, μὴν πιστεύῃς τῆς φλυαρίες! Αὐτὸ τὸ κάνω ἀφ' ἔστου μου, γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσω, καὶ ἀν ἔκεινος εἶνε εὐγενικός, τὸ κάνει γιὰ νὰ μ' εὐχαριστήσῃ. Μιὰ λεπτότης ἐκ μέρους του, ἀγάπη μου, τὸ καταλαβαίνω. Εἶνε ἄνθρωπος καλός, ποὺ καλός, καὶ συγγραφεὺς ἀπαράμιλλος.

Μὰ εἶνε ὠραία ἡ φιλολογία, ποὺν ὠραία, Βάρεγκα· τὸ ἔμαθα ἀπ' αὐτοὺς προχθές. Κάτι βαθύ. Δυναμώνει τὴν καρδιὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ — ἐπάρχουν καὶ ἄλλαις διάφοραις σκέψεις στὸ βιβλίο ποῦ διάβαζαν. Σκέψεις ὠραία γραμμέναις! Ἡ φιλολογία εἶνε μιὰ εἰκόνα, δηλαδή, νά, μιὰ εἰκόνα καὶ ἔνας καθρέπτης: πάθος, ἐκφρασις, λεπτὴ κριτική, μάθημα διδακτικὸ καὶ ἀλήθεια. Όλα αὐτὰ μοῦ ἔμειναν ἀπὸ τὴν δημιλία τους. Σοῦ λέγω εἰλικρινῶς, ἀγάπη μου, πῶς καθόμαι μεταξὺ τῶν δύο καὶ τοὺς ἀκούω — καπνίζοντας τὴν πίτα μου, δπως καὶ αὐτοί—. Μὰ ὅταν ἀρχίζουν νὰ συζητοῦν διάφορα θέματα, ἔγω δὲν ὑπάρχω φυσικά· τότε, ἀγάπη μου, ἐμεῖς εἶναι σωστὸ νὰ μὴν ὑπάρχωμε. Τότε καταλαβαίνω πῶς εἶμαι ἔνας ἄνθρωπάκος, ἐντρέπομαι τὸν ἑαυτό μου, καὶ ὅλη τὴ βραδειά προσπαθῶ νὰ 'πῶ κ' ἔγω μισθ λέξι στὴ συζήτησι μὰ νομίζεις πῶς γίνεται ἐπίτηδες καὶ ἡ μισὴ αὐτὴ λέξι δὲν ἔρχεται! Καὶ καταριέμαι τὴν τύχη μου, Βάρεγκα! καὶ λυποῦμαι ποῦ δὲν εἶμαι καὶ κ' ἔγω, ποῦ μεγάλωσα χωρὶς ν ἀναπτυχθῆ ἡ διάνοια μου. Τί κάνω τώρα ὅτιν εἶμαι ἐλεύθερος; — Κοιμοῦμαι, σὰν κουτός ποῦ εἶμαι! Αγτὶ νὰ κοιμοῦμαι χωρὶς ἀνάγκη, ἡμιποροῦσα κ' ἔγω νὰ ἔργαζωμαι, νὰ κάθωμαι στὸ τραπέζι μου καὶ νὰ γράφω· ὁφέλιμο γιὰ τὸν ἑαυτό μου καὶ καλὸ γιὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ πόσα κερδίζουν, ἀγάπη μου, ποῦ δὲν Θεός νὰ τοὺς συχωρέσῃ! Ο Ραταζάγεφ, παραδείγματος χάριν, παίρνει τόσα χρήματα! Καὶ τί εἶναι γι' αὐτόν, νὰ γεμίσῃ ἔνα φύλλο χαρτί; Τοῦ ἔτυχε νὰ γράψῃ καὶ πέντε τὴν ήμέρα, καὶ γιὰ κάθε φύλλο πληρώνεται, λέγει, τρακόσα ωύβλια. Ενα μικρὸ ἀνέκδοτο, κάτι τι περίεργο — πεντακόσα ωύβλια: «Θές δὲ θές θὰ τὰ δώσης, εἰδεμὴ μιὰν ἄλλη φορὰ θὰ ἀπαιτήσω χίλια ωύβλια!» Πῶς τὰ βλέπεις λοιπόν, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβηνα, ὅλα αὐτά; Επειτα, σκέψου πῶς γιὰ ἔνα

μικρούτσικο τετράδιο ποιήματα, μὲ κάτι μικρούτσικους στίχους, δὲ Ραταζάγεφ ζητεῖ ἐπτὰ χιλιάδες ωύβλια, ἀγάπη μου, ἐπτὰ χιλιάδες, φαντάσου το. Μὰ αὐτὸ εἶνε σὰν ἔνα σπίτι, εἶναι εἰσόδημα! Λέγει πῶς τοῦ προσφέρουν πέντε χιλιάδες, ἀλλὰ δὲν τὸ δίνει. Τοῦ εἶπα νὰ μὴν ἐπιμείνῃ: Πάρε τὴς πέντε χιλιάδες ποῦ σοῦ δίνουν καὶ ἄλλοι πάνε ἀπὸ δῶ. Τί διάβολο! Πέντε χιλιάδες ωύβλια δὲν εἶνε ἀστεῖα! — Οχι, μοῦ ἀπήντησε, θὰ μοῦ τὴς δώσουν οἱ κατεργαταίνοι! — Αλήθεια, νοιώθει ἀπὸ ὑποθέσεις!

Καὶ μιὰ ποὺ μιλοῦμε γι' αὐτὸ τὸ θέμα, θὰ σοῦ ἀντιγράψω ἔνα μικρὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ εἶναι ἔργον τοῦ Ραταζάγεφ. Διάβασε Βάρεγκα, καὶ κρίνε μόνη σου.

«... Ο Βλαδίμηρος ἐφρικίασε, κατελήφθη ὑπὸ πάθοντος μανιώδους, τὸ αἷμα του ἔβραζε...»

« — Κόμησσα, ἀνέκραξε, κόμησσα! Γνωρίζετε τί τρομερὸν εἶνε τὸ πάθος αὐτό. Ἀγαπῶ μανιωδῶς. «Ολον τὸ αἷμα τοῦ συζύγου σας δὲν θὰ γενενάσῃ τὴν παράφρονα μανίαν τῆς ψυχῆς μου! Ασήμαντα ἐμπόδια δὲν θὰ σταματήσουν τὸ πῦρ τὸ καταβιθρῶσκον τὸ ἔξηντλημένον στὴνδος μου. Ω, Ζηναΐς, Ζηναΐς!...»

« — Βλαδίμηρε! . . . ἐψιλύρισε ἡ κόμησσα ἐκτὸς εαυτῆς, κύπτουσα ἐπὶ τοῦ δόμου τοῦ νέου. . . .»

« — Ζηναΐς! εἶπε μὲ δρομῆν δὲ Σμέλσκυ.

« Απὸ τοῦ στήνοντος του ἀνέβλυσε ἀναστεναγμός. Τὸ πῦρ ἔρριπτε λευκὴν φλόγα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ ἔρωτος καὶ κατεβίθρωσκε τὸ στήνος τῶν ἀτυχῶν μαρτύρων.

« — Βλαδίμηρε! . . . εἶπε μόλις, ἐκλεινμένη ἡ κόμησσα. Τὸ στήνος τῆς ἡνόρθου, οἱ ὄφθαλμοι της ἡστραπτον...»

« Νέος, φοβερὸς ὑμέναιος συνετελεῖτο! . . .

« Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν δὲν γέρων κόμης εἰσήρχετο εἰς τὸ καλλωπιστήριον τῆς συζύγου του.

« — Αλλά, ψυχή μου, δὲν θὰ δώσωμεν τοσαὶ εἰς τὸν ἀγαπητόν μας ξένον; εἶπε.»

Λοιπόν, σ' ἔρωτῷ, ἀγάπη μου, πῶς σοῦ φάνεται; 'Αλήθεια, εἶνε κάπως ἐλεύθερο· αὐτὸ δὲν τὸ συζήτω, ἀλλὰ εἶνε ὠραῖο. «Οσο γιὰ ὠραῖο, εἶνε ὠραῖο! Θέλω νὰ σοῦ ἀντιγράψω καὶ ἔνα μικρὸ μέρος ἀπὸ τὸ διήγημα: Γερμάκη καὶ Ζουλέϊκα.

Φαντάσου, ἀγάπη μου, πῶς δὲν γέρων κόμης δὲν γέρων κόμης γραμμένες γραμμένες μὲ τὸν σκοπὸ νὰ προκαλέσουν τὸ γέλιο: « Γνωρίζετε τὸν Ίβάν Προκοφίεβιτς; Λοιπόν, εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἐδάγκασε στὴ γάμπα τὸν Προκοφίφι Ίβάνοβιτς. Ο Ίβάν Προκοφίεβιτς εἶναι ἀνθρώπος χαρακτῆρος δυσκάπητον, ἀλλὰ καὶ ἔχει σπανίας ἀρετάς: ἀπεναντίας, δὲ Προκοφίφι Ίβάνοβιτς ἀγαπᾷ παραπολὺ τὰ σπανάκια μὲ τὸ μέλι. Καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Πε-

« — Μὲ ἀγάπης, Ζουλέϊκα! Ω, ἐπανάλαβέ το, ἐπανάλαβέ το! . . .»

« — Σὲ ἀγαπῶ. Γερμάκη, ἀπήντησε χαμηλῆ τῆ φωνῆ ἡ Ζουλέϊκα.

« — Οὐρανὲ καὶ γῇ, σᾶς εὐχαριστῶ! Εἶμαι εντυχής! . . . Μοῦ ἐδώσατε πᾶν, πᾶν ὅ, τι ἐπόθει ἀπὸ τῆς νεότητός της ἡ ταραγμένη ψυχῆ μου. Θὰ ἐπιδεῖξω εἰς τὸν κόσμον δλον τὴν Ζουλέϊκάν μου, καὶ οἱ ἀνθρώποι, τὰ μανιώδη αὐτὰ τέρατα, δὲν θὰ τολμήσουν νὰ μ' ἐπιτιμήσουν! Ω! ἀν ἡμποροῦν νὰ ἐννοήσωσι τὸν μυστικὸν αὐτὸν πόνον τῆς τρυφερᾶς τῆς ψυχῆς, ἀν ἦναι ίκανοι νὰ ἰδωσι δλόκληρον ποίημα, εἰς ἓν μόνον δάκρυ τῆς Ζουλέϊκάς μου! Ω! ἄφες με νὰ ἀπαλείψω τὸ δάκρυν αὐτὸν αὐτὸν τὸ οὐράνιον. , δὲ οὐρέγειον ὃν!

« — Γερμάκη, εἶπε ἡ Ζουλέϊκα, οἱ ἀνθρώποι εἶνε κακοί, θὰ μᾶς ἀπωθήσουν, θὰ μᾶς καταδιάσουν. Πτωχὴ κόρη ἀνατραφεῖσα εἰς τὰ χιόνιας τῆς Σιβηρίας ὑπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ πατρός της, τί θὰ γίνη εἰς τὸν παγετώδη, ἐγωστικόν, ἀνευ ψυχῆς κόσμον σας; Οἱ ἀνθρώποι δὲν θὰ μ' ἐννοήσουν, πολυαγαπημένες μου!

« — Τότε τὸ ξίφος τοῦ Κοζάκου θὰ ψυφωθῇ καὶ θὰ πέσῃ ἐπ' αὐτῶν! ἀνέκραξε. Καὶ οἱ ὄφθαλμοι ἔλαμπον μὲ λάμψιν ἀπαιστάν.»

Φαντάσου δόμως τὸν Γερμάκη, ὅταν ζυμαθε πῶς ἡ Ζουλέϊκά του ἐδοιοφονήθη! Ο Κουτσούμ, γέρος τυφλός, ἐπωφελούμενος τὸ σκότος τῆς νυκτὸς, ἐπῆγε στὴ σκηνὴ τοῦ Γερμάκη, τὴν ωρὰ ποῦ ἐκεῖνος ἔλειπε, καὶ ἐσφαξε τὴν κόρη του· ηθελε ἔτσι νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Κοζάκο, ποῦ τὸν πῆρε τὸν θρόνο καὶ τὸ στέμμα του.

« Θέλω νὰ δοκιμάσω τὴν σπάθην μου, ἀνέκραξε μανιώδης δὲ Γερμάκη, ἀκονίζων αὐτὴν ἐπὶ ιερᾶς πέτρας. Θέλω τὸ αἷμα των, τὸ αἷμα των! Θέλω νὰ τοὺς σούβλισω, νὰ τοὺς σούβλισω, νὰ τοὺς σουβλίσω!!!»

« Άλλ' δὲ Γερμάκη δὲν ἡμπόρεσε νὰ ζήσῃ ἐπειτα ἀπὸ τὸν δάκνατο τῆς Ζουλέϊκάς του κ' ἐπνίγηκε στὸν Ίρτιχ.

Τώρα θὰ σοῦ δώσω καὶ ἔνα περιγραφικὸ εύθυμο ὑποδειγματάκι, μερικὲς γραμμένες γραμμένες μὲ τὸν σκοπὸ νὰ προκαλέσουν τὸ γέλιο:

« Γνωρίζετε τὸν Ίβάν Προκοφίεβιτς; Λοιπόν, εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἐδάγκασε στὴ γάμπα τὸν Προκοφίφι Ίβάνοβιτς. Ο Ίβάν Προκοφίεβιτς εἶναι ἀνθρώπος χαρακτῆρος δυσκάπητον, ἀλλὰ καὶ ἔχει σπανίας ἀρετάς: ἀπεναντίας, δὲ Προκοφίφι Ίβάνοβιτς ἀγαπᾷ παραπολὺ τὰ σπανάκια μὲ τὸ μέλι. Καθ' ἣν ἐποχὴν τοῦ Ίβάν τοῦ Τρομεροῦ.

λαγία 'Αντώνοβνα ήτο συνδεδεμένη μετ' αὐτοῦ.. 'Αλλά γνωρίζετε τὴν Πελαγίαν 'Αντώνοβναν; Θὰ σᾶς τὸ εἶπω ἔγω εἰναι ἐκείνη ἡ ὁποία φορεῖ πάντοτε τὸ φουστάνι τῆς ἀνάποδα».

Τί μέν, Βάρεγκα, τί μέν! 'Εσπάσαμε στὰ γέλια, ὅταν μᾶς τὸ διάβασε. Εἶνε τόσο ἀστεῖος, δὲ Θεὸς νὰ τὸν σιχωρέσῃ! 'Επειτα, ἀγάπη μου, μολονότι εἶναι κάπως ἐλαφρούτσικο, εἶναι δμως ἀθῶ, δὲν ἔχει σύτε τὴν παραμικρὴ ἀσέβεια ἡ γυμνότητα. Πρέπει νὰ γνωρίζεις, ἀγάπη μου, πῶς δὲ Ραταζάγεφ εἶναι ἀνθρωπος πολὺ καλῆς ἀνατροφῆς καὶ εἶναι καὶ ἔκτακτος συγγραφεύς, ἔξαιρεσις μέσα στοὺς φιλολόγους.

"Ομως, μὰ τὴν ἀλήθεια, μὰ ἵδεα μοῦ ἔρχεται κάποτε... "Αν κ' ἔγω ἔγραφα κάτι, τί θὰ γινότανε; "Ἄς ὑποθέσωμε, παραδείγματος χάριν, πῶς ἔξαφνα, στὰ καλὰ καθούμενα, ἐκδίδεται ἔνα βιβλίο: *Ποιήσεις Μάκαρ Διεβούσκιν!* Λοιπόν, τί θὰ ἔλεγες τότε, ἀγγελοῦνδι μου; Πῶς θὰ σου φαινότανε; Εγὼ νομίζω, ἀγάπη μου, πῶς μετὰ τὸ βιβλίο μου δὲν θὰ τολμοῦσα πιά, βέβαια, νὰ παρουσιασθῶ ἐπάνω στὸ Νέρβσκυ. Φαντάσου τὴν θέσι μου ν' ἀκούω δλο τὸν κόσμο νὰ λέγῃ: «Νὰ δ συγγραφεὺς καὶ δ ποιητὴς Διεβούσκιν... Αὐτὸς εἶναι δ Διεβούσκιν!» Τὶ θὰ ἐγίνετο τότε μὲ τὰ ὑποδήματά μου; "Ἄς τὸ ποῦμε τώρα ἐν παρόδῳ, ἀγάπη μου, πῶς τὰ ὑποδήματά μου εἶναι πάντοτε σχεδὸν μπαλωμένα, καὶ ἡ σόλαις κάποτε ἔσφεύγονταν. Τὶ ἐντύπωσι θὰ ἔκανα τότε, δταν δλος δ κόσμος θὰ γνωρίζε πῶς δ συγγραφεὺς Διεβούσκιν φορεῖ μπαλωμένα ὑποδήματα; "Άν τὸ μάρθαινε καμιὰ κοντέσσα ἡ κάμμια δούκισσα, τί θὰ ἔλεγε, ψυχή μου; "Ισως δμως δὲν θὰ τὸ παρατηροῦσε, γιατὶ ὑπόθέτω πῶς ἡ κοντέσσαις δὲν σκοτίζονται γιὰ ὑποδήματα, προπάντων γιὰ τὰ ὑποδήματα ἐνὸς ὑπαλλήλου (εἶναι ἀλήθεια ὑποδήματα καὶ ὑποδήματα) ἀλλὰ θὰ τῆς τὰ ἔλεγαν δλα, οἱ φύλοι μου θὰ μ' ἐπρόδιδαν. 'Ο Ραταζάγεφ θὰ ἥτον δ πρῶτος πηγαίνει στῆς κοντέσσας Β... λέγει πῶς πηγαίνει πολὺ συχνά, πῶς εἶναι πολὺ οἰκεῖος. Εἶναι, λέγει, τόσο εὐγενικὴ κυρία, τόσο φιλόλογος! Τὶ σου εἶναι αὐτὸς δ Ραταζάγεφ!

"Ἀρκετὰ εἴπαμε γ' αὐτὰ δλα. Σου τὰ γράφω, ἀγγελοῦνδι μου, γιὰ νὰ ποῦμε καὶ κανένα ἀστεῖο, γιὰ νὰ σὲ διασκεδάσω. 'Υγίανε, ἀγαπητή μου! 'Ἀρκετὲς ἀνοησίες σου ἀφάεισα, μὰ σήμερα είμαι πολὺ εὐθυμος. 'Ἐγενματίσαμε δλοι μαζὶ στὸ Ραταζάγεφ καὶ (τί κατεργάηδες ποὺ εἶναι,

ἀγάπη μου), σου εἶχαν ἔνα ὀραῖο κρασάκι... ἀλλά, τὶ ἀνάγκη νὰ σου γράφω τέτοια πράγματα; Μὴν ὑποψιασθῆς δμως, Βάρεγκα, τίποτε γιὰ μένα. "Ολα αὐτὰ εἶναι ἀστεῖα. Θὰ σου στείλω βιβλία, χωρὶς ἄλλο... 'Εδω, στὸ σπίτι μας, δλοι ζητοῦν ποιδὲν νὰ πρωτοδιαβάσῃ ἔνα βιβλίο τοῦ Πώλη δὲ Κόκ μόνον πῶς δὲ Πώλη δὲ Κόκ, ἀγάπη μου, δὲν εἶναι γιὰ σένα... Ποτέ! Λέγουν, ἀγάπη μου, πῶς ἔξεγειρει τὴν μῆνιν δλων τῶν κριτικῶν τῆς Πετρουπόλεως. Σου στέλλω λίγες καραμέλες, τῆς ἀγόρασα γιὰ σένα. Καθεμιὰ ἀλλά τέτες, ἀγάπη μου, δὲν εἶναι ἀφοριμὴ νὰ μὲ σκέπτεσαι. 'Αλήθεια, μήν της μασῆς νὰ τῆς λοιώνης στὸ στόμα, γιατὶ θὰ σὲ πονέσουν τὰ δόντια. Λοιπόν, υγίανε, υγίανε. 'Ο Θεὸς μαζὶ σου, ἀγάπη μου! 'Ἐγώ, μένω πάντα

"Ο πιστὸς φίλος σου
ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

[Ἔπειτα συνέχεια Μετάφρ. Κ. Μ.]

«Βασιλικὸν Θέατρον». Η Δις Κοτοπούλη ὡς Μαργαρίτα.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΤΕΝΟΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Η ΙΔΙΑΣ — Μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν Άλ. Πάλλη
Διεβεπούν 1904.

Κάθης φοράν, ποῦ δ "Ομηρος ἀναζῇ εἰς τὴν γλῶσσαν ἐνὸς λαοῦ, ἔνα γεγονὸς ἀνυπολογίστου σηματίσας τελεῖται διὰ τὸν λαὸν αὐτὸν καὶ ἔνας τίτλος πολιτισμοῦ προστίθεται εἰς τὴν ἴστοριαν του καὶ τὴν ζωὴν του. Διὰ τὴν Ἑλλάδα τὴν τωρινήν, τὴν Ἑλλάδα αὐτὴν τῶν ἡμερῶν μας, τὴν Ἑλλάδα τῶν ἀπογόνων, δὲ οποία ἀκριβῶς μὲ τὸ νὰ ὀνειρεύεται διτι συζῆ μὲ τὸν ἀρχαῖον πολιτισμόν, μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν γλῶσσαν του, μέχρις ἀρνήσεως ταπεινωτικῆς πάσης αὐθιμπαρξίας, ἔμεινε περισσότερον ἀκοινώνητος ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτισμένον λαὸν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, δὲ ἀναβίωσις τοῦ Ὁμηρου, πηγῆς πάσης ποιήσεως καὶ πάσης ὠραιότητος, ἀποτελεῖ γεγονὸς ἐντελῶς ἰδιαιτέρων καὶ ἐντελῶς ἔξαιρετικῆς σημασίας. Διότι εὖς τὸν λόγον του λαοῦ αὐτοῦ, τὸν λόγον τῶν ἀπογόνων, τὸν διαμιρφωθέντα φυσικῶς καὶ διακρατήσαντα μίαν δραίαν γλωσσικὴν ψυχήν, διὰ μέσου τῶν ἔξωτερικῶν αὐτοῦ μεταβολῶν, ἀκριβῶς ἔνεκα αὐτῶν, εὖς τὸν λόγον τῶν ἀπογόνων, δὲ ὁμηρικὴ ποίησις δύναται νάναζῃσῃ μὲ κάποιαν ἔντασιν ἔξαιρετικήν, τὸ γεγονὸς ἀποκτῆ ἔνα χαρακτῆρα σχεδὸν κοσμοϊστορικὸν καὶ ἀποτελεῖ περισσότερον ἀπὸ κάθε σχολαστικὸν ἐπιχείρημα καὶ κάθε φιλελληνικὴν φιλοφρόνησιν, μίαν ὠραίαν ἔκφανσιν τῆς συνεχείας τῆς φυλῆς καὶ τῆς ζωτικότητος τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς, εὖς τὴν βαθύτεραν οὐσίαν τῆς ἔκφράσεως καὶ τῆς γλώσσης.

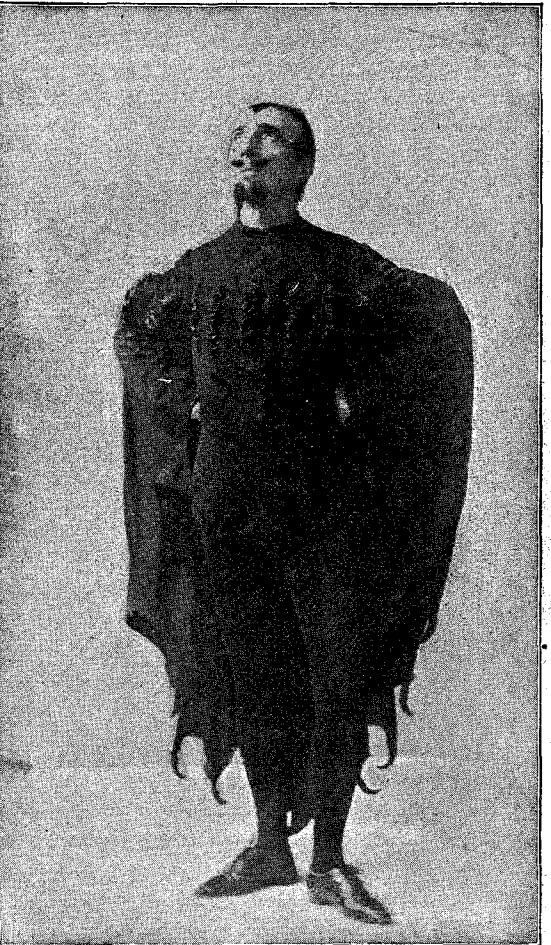
Καὶ δημητρασίς αὐτή, ὑστερα ἀπὸ μερικὰς γενναίας καὶ ἀξιοσημειώτους ἀποπείρας, δπως τοῦ Πολυλᾶ καὶ τοῦ Σαμαρτζίδην, τὴν δοποίαν μᾶς παρουσιάζει πλήρη καὶ τελειωτικὴν ἔνας ἀνθρωπός, τὸν δοποίου τὸ δνομα δὲν ἀπηκεὶ εὐναρέστως εὖς τὸν εὐναρέστους παρ' ἡμῖν κύκλους. σχολαστικὸν καὶ μή, διὰ λόγους, τὸν δοποίους δὲν εἶνε ἡ στιγμὴ τῶρα νὰ ζητήσω, δὲ μετάφραστις αὐτὴ μᾶς δίδει, εἰμπορεῖ νὰ εἰτῇ κανεὶς ἀνεπιφυλάκτως, μίαν ἀναβίωσιν Ὁμηρικήν. 'Ακριβῶς διότι δ ὅρος μετάφραστις δὲν εἶνε ἡ κυριολεξία εὖς τὴν περίστασιν αὐτήν.

Γνωρίζομεν τί καλεῖται καὶ τί εἶνε μετάφραστις. Εἰκονικῶς παρεστάθη ὡς «ὑφασμα ἀπὸ τὴν ἀνάποδην» καὶ λογοπαικτικῶς ἀπὸ τοὺς 'Ιταλοὺς ὡς προδοσία. 'Επειδὴ ἀκριβῶς πᾶσα γλῶσσα ἔχει τὴν ἰδιαιτέρων ἐσωτερικὴν αὐτῆς ψυχήν, δὲ οποία εἶνε αὐτὴ ψυχὴ τοῦ ἔθνους ποῦ τὴν ἐγέννησε, ἐπειδὴ ἐν ἄλλοις λόγοις πᾶσα γλῶσσα ἔχει ἰδιαιτέρων καὶ κατὰ μέγα μέρος ἀποκλειστικὸν τὸ δόπον ἐκφράσεως, διατυπώσεως, εἰκονοποιήσεως τῆς ἰδέας καὶ τοῦ αἰσθήματος, τρόπον στενότατα συνδεόμενον πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ ἔθνους, τὴν δοποίαν ἐκπροσωπεῖ δὲ καλλιτέχνης, δὲ μεταφορὰ ἐνὸς λογοτεχνήματος ἀπὸ ἐν ἔθνος εὖς ἄλλο, ἀπὸ μίαν ἐποχὴν εὖς ἄλλην, ἀπὸ μίαν γλῶσσαν εὖς ἄλλην, διὰ τοῦ γλωσσικοῦ δργάνου, εἶνε καὶ ἀνάγκην κατὶ ἀτελές, προδοτικόν, ἐλλειπτικὸν καὶ εἶνε εἰκὼν πράγματος, χωρὶς νὰ εἶνε τὸ πρᾶγμα αὐτό, κατὶ τι ἐπιβαλλόμενον ἀπὸ μίαν ἀνάγκην καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἀνάγκην δικαιολογούμενον. Εἶνε ἰδιαιτέρως περίεργον καὶ ἰδιαιτέρως σημαντικὸν διτι δημητρασίς τῶν ἐλληνικῶν ποιητικῶν κειμένων εὖς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν — καὶ ἔχομεν τώρα πρόσφατον καὶ ἐπίσημον δεῖγμα — δὲν παρουσιάζει σχεδὸν κανὲν ἀπὸ τὰ δρακτηριστικὰ μὲ τὰ δοποία γνωρίζομεν καὶ διατυπῶμεν τὴν μετάφρασιν. Εἶνε ἔνα φαινόν, τὸ δοποίον ἀρχίσαμεν νὰ ἐννοοῦμεν ἀφ' διου ἀραιὰ ἥρχισαν νὰ μεταφέρωνται, ἀπὸ τὰς ποιητικὰς φύσεις, τὰρχαῖα λογοτεχνήματα εὖς τὴν ζωτανὴν γλωσσικὴν ψυχήν, διὰ μέσου τῶν ἔξωτερικῶν μεταβολῶν, ἀκριβῶς ἔνεκα αὐτῶν, εὖς τὸν λόγον τῶν ἀπογόνων, δὲ ὁμηρικὴ ποίησις δύναται νάναζῃσῃ μὲ κάποιαν ἔντασιν ἔξαιρετικήν, τὸ γεγονὸς ἀποκτῆ ἔνα χαρακτῆρα σχεδὸν κοσμοϊστορικὸν καὶ ἀποτελεῖ περισσότερον ἀπὸ κάθε σχολαστικὸν ἐπιχείρημα καὶ κάθε φιλελληνικὴν φιλοφρόνησιν, μίαν ὠραίαν ἔκφανσιν τῆς συνεχείας τῆς φυλῆς καὶ τῆς ζωτικότητος τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ζωτικότητος ταυτοσήμου μὲ τὴν ἔξαιρετικὴν ζωτικότητα τῆς φυλῆς. Ποὺ ἐτῶ πολλῶν δὲ καθηγητῆς κ. Ζαννέτος, εὖς ἔνα σύντομον ἀλλ' ἀξιοσημειώτον φυλλάδιον¹ παρέταξε σειρὰν ὀλόκληρον δημητρικῶν ἐν ἀντιπαραβολῆ πρὸς δημοτικοὺς στίχους, μὲ μίαν ταυτότητα φράσεως σχεδὸν καταπληκτικήν. Σήμερον δὲ Ιλιάδα τοῦ κ. Πάλλη εἶς εὐρυτάτην κλίμακα γλωσσικήν καὶ ποιητικήν, μᾶς δίδει μίαν μνημειώδη ἐμφάνισιν τοῦ πολυσημάντον αὐτοῦ φαινομένου.

¹ "H" Ομηρικὴ φράσις ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς δημώδει ποιήσει ὑπὸ Γ. Ζαννέτου. Αθῆναι, Τυπογρ. Σακελλαρίου. 1883.

Είπα: μνημειώδη. Καὶ μὲ ἀνεπιφύλακτον θαυμασμόν, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ διολογήσω δτι ἡ Ἐπίσκοπος τοῦ κ. Πάλλη ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα μνημεῖα τῆς νεωτέρας γλώσσης καὶ φιλολογίας, τὸ δποῖον δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ ἐπὶ τολὺ ἀπαρατήρητον. Υπάρχουν σελίδες τῆς μεταφράσεως αὐτῆς, αἱ περισσότεραι, ἐνώπιον τῶν δποίων δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς νάνακαλύψη ἡ νὰ μαντεύῃ, δσον πεπειραμένος καὶ ἀν εἰνε, τὴν ἀχάριστον μεσολάβησιν τῆς μεταφραστικῆς ἔργασίας. Εἶνε δως ἔνα ρεῖμα, ἀναβλῆζον ἀπὸ τὴν πρώτην αὐτοῦ πηγήν. Καὶ εἴνε στιγμὴ εἰς τὴν μετάφρασιν αὐτῆν, κατὰ τὰς δποίας οἱ διηγηκοὶ ἥρωες, τὰ διηγηκὰ τοπία, τὸ διηγηκὸν πανόραμα καὶ ὁ ραφιδός του ἔχονται τόσον πλησίον μας, ὥστε νὰ νομίζῃ κανεὶς δτι δὲν ἔχει παρὰ νάπλωσῃ τὸ χέρι του διὰ νὰ τοὺς ἔγγισῃ. Τὴν τιμὴν τοῦ ὥραιον αὐτοῦ καὶ ἔξαιρετικοῦ φαινομένου δικαιοῦται ἀναμφιβόλως νὰ μοιρασθῇ ὁ μεταφραστής μὲ τὸ θαυμάσιον δργανον, τὸ δποῖον χειρίζεται. Καὶ ἡ τιμὴ δὲν εἶνε μικρά.

Καμμία κριτικὴ δὲν χωρεῖ εἰς ἔνα ἀριθμὸν τόσον πρόχειρον διὰ μίαν ἔργασίαν, τόσον σημαντικήν, ἐμπνεύσεως, αἰσθήματος, σπουδῆς καὶ μελέτης. Αἱ δλίγαι γλωσσικαὶ διαφωνίαι αἱ δποῖαι μὲ χωρίζον ἀπὸ τὴν σχολὴν ποῦ ἀκολουθεῖ ὁ κ. Πάλλης — κοινὴ μας βάσις εἶνε διηγητανὸς λόγος τοῦ ἔθνους—περιορίζονται εἰς πολὺ διηγητέρας, προκειμένου περὶ μαῖς ποιητικῆς μεταφράσεως καὶ ἰδιαιτέρως περὶ μεταφράσεως διηγητικῆς, διὰ τὴν δποίαν ἡ γλῶσσα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, σχεδὸν αὐτούσια, χωρὶς τὴν κατὰ ψυχρὰς τυπικὰς ἀναλογίας διαμόρφωσιν, μὲ τὴν δποίαν ἡ σχολὴ τοῦ κ. Πάλλη, προσπαθεῖ νὰ διαπλάσῃ τὸ νεώτερον γλωσσικὸν δργανον, φαίνεται τόσον θαυμασίως αὐτάρκης. Ισως μόνον θὰ εἰμποροῦσε κανεὶς νὰ συνητήσῃ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, δπον δ γλωσσικὸς τρόπος τοῦ μεταφραστοῦ ἐπεκτείνεται εἰς κάποιαν πλέον οὐσιαστικήν, αἰσθητικὴν σφαιραν. Ο κ. Πάλλης τροποποιῶν ἀμειλίκτως τὰ διηγητικὰ ὄνόματα — τὸ πρῶτον ἔξαφνισμα — κατὰ τὸ δημοτικὸν τυπικόν, ἀποδίδων ἐπειτα ἰστορικὰ εἰδῆ δηλισμοῦ, ἴματισμοῦ ἐν γένει βιωτικῆς χρήσεως δι' ἀντιστοίχων τῆς ἀρματωλικῆς ἡ τῆς συγχρόνου ζωῆς, ἀνακαινίζει οὐτως εἰπεῖν τὰς μυθικάς, χαρακτηριστικάς φυσιογνωμίας, — πρόσωπα καὶ πράγματα — καὶ τὰ ὑποκαθιστᾶ μὲ ἄλλα καὶ τροποποιεῖ τὴν γενικὴν αἰσθητικὴν τοῦ καλλιτεχνήματος. Ἀλλ ἡ κ. Πάλλης δὲν εἶνε ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ κά-

«Βασιλικὸν Θέατρον». Ο κ. Ζάννος ὡς Μεφιστοφελῆς μνον κάτι τι τιχαίως, ἀβασανίστως καὶ ἀπὸ γλωσσικὴν μόνον ἀνάγκην, ὡς θὰ ὑπέθετε κανείς. Ο κ. Πάλλης ἔχει ἔνα σύστημα. Τὸ σύστημά του εἶνε συζητήσιμον. Διότι τὸ σύστημα αὐτὸ ἀν ζωντανεύῃ περισσότερον τὸ σύνολον, τὸ ζωντανεύει ίσως ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ἀλλοιώνει τὴν ὅλην διηγητὴν ἐμφάνισιν. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἔχω τὴν ταπεινὴν γνώμην, δτι διηγητικὸς κόσμος, ζωντανεύων εἰς τὴν ἔκφρασιν μὲ τὴν θαυμασίαν δύναμιν τῆς γλώσσης, εἰμποροῦσε νὰ παραμείνῃ πλέον ἰστορικός, ἐστω καὶ ψυχρότερος, εἰς τὴν παράστασίν του, χωρὶς τὰ κινδυνεύῃ νὰ συγχιοῦῃ πρὸς μεσαιωνικὴν ἡ ἀρματωλικὴν ἐποποίαν, χωρὶς διηγητικὸς νὰ ἔνθυμιζῃ τὴν φυστανέλλαν καὶ τὰ τσαρούχια τοῦ ἀρματωλοῦ καὶ διηγητικὸς παπᾶς Χρύσης τὸ ράσον καὶ τὸ θυμιατό του. Ἀλλ ἀντὸ εἶνε μία γνώμη καὶ εἶνε πιθανὸν πολλοὶ ἀλλοὶ νὰ ἔχουν τὴν ἔναντίαν καὶ ἡ αἰσθητικὴ τῶν νὰ προσ-

δέχεται ἀκοπώτερα τὸ σύστημα τοῦ κ. Πάλλη. Ἀλλ ἔπειτα δτι θὰ ἡτο μικρολογία καὶ τὸ παραμικρότερον σταμάτημα εἰς λεπτομερείας τοῦ εἰδους αὐτοῦ. Ο κ. Πάλλης μᾶς δίδει ἔνα μνημεῖον ποιητικὸν καὶ γλωσσικόν. Μᾶς δίδει μίαν ποιητικὴν ἀπόλαυσιν ὑπέροχον καὶ συγχρόνως μίαν ὥραιαν καὶ ἴσχυρον ἀπολογίαν τῆς ἔνότητος τῆς φυλῆς μας. Κάτι τι ὡς κόσμημα καὶ ὡς δπλὲν. Κόσμημα διὰ τὸν ἔσωτόν μας, δπλον διὰ τοὺς ἀρνητὰς τῆς φυλῆς μας. Καὶ λαὸς μνψόνται τῷρα αὐτός, δ ἀφωρισμένος μεταφραστής τοῦ Εναγγελίου, ἐθνικωτέρος ἀπὸ πολλοὺς ἔθνικοφανεῖς ἄνδρας Μᾶς ἔδωκε τὸν «Ομηρον. Μᾶς ἔφερε τὴν ὁμηρικὴν ἐποποίαν εἰς τὴν ἀπόστασιν ποῦ φέρουν τὰ ἴσχυροτέρα τηλεσκόπια τοὺς οὐρανίους κόσμους. Ἀσυγκρίτως πλησιέστερα. Δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ ἐπευφημῆσωμεν.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Γαβριηλίδης.

Δύο φοράς ἐκλονίσθη δυνατὰ ἡ πένα ποῦ γράφει αὐτὰς τὰς γραμμάς. Πρὸ δώδεκα ἔτῶν, δταν τὴν ἐμίσθωσεν δ Γαβριηλίδης διὰ νὰ τοῦ φέρῃ εἰδήσεις ἀπὸ τὸ ἀστυνομικὸν δελτίον, — καὶ σήμερον ποῦ ἀποπειρᾶται νὰ τὸν χαρακτηρίσῃ. «Ημουν παιδὶ δταν μὲ ἀδήγησαν ἀπὸ τὸν ὕμον δι' ἔνδες σκοτεινοῦ διαδρόμου εἰς τὸν Γαβριηλίδην» Ἐφυγα σπαθισθεὶς ἀπὸ τὸ τρομερότερον βλέμμα τοῦ κόσμου, καὶ ἀπὸ τότε μὲ κατεδίωκον διαρκῶς δύο ματογυάλια γεμάτα αὐτηρὸν φῶς. «Οταν τὸν ἔγγωρισα, δ σύντροφος Κλεάνθης είχε σκορπίσει ἥδη τὸν ἔγκεφαλόν του, ἡ «Ἀκρόπολις» είχε βυθίσει τὰ θεμέλια της εἰς τὴν Ελλάδα, καὶ δ Γαβριηλίδης ἐκάθητο πλέον ἐπὶ θρόνου. Μὲ συνδέει μαζί του μόλις δώδεκα ἔτῶν γνωριμία. Ἀμυδρῶς γνωρίζω δτι κατέγεται ἀπὸ τὴν Πόλιν ἀλλ ἀφήσατε μὲ νὰ μήν ἥξενδω ἀκριβῶς πόθεν ἥλθε, καὶ νὰ φαντάζωμαι δτι ἥλθεν ἀπλῶς ἀπὸ τὴν Ανατολήν, δπως οἱ μάγοι. Τοῦτο μόνον κατέχω δτι ἡ ἐποχὴ μου ζῇ ἐπὶ ἔδαφους ἀνασκαφέντος ἀπὸ τὸν Γαβριηλίδην, καὶ ἡ «Ἐπανάστασις τὴν δποίαν ἔφερεν ἔξι Ανατολῶν δεσμίαν μαζί του, ὑπάρχει καὶ εἰς ὀλίγας σταγόνας τοῦ ἰδικοῦ μου αἵματος, δπως ὑπάρχει εἰς τὸ αἷμα ὅλων δσοι ἔτυχε σήμερον νὰ γράφουν ἡ νὰ διαβάζουν ἡ νὰ ζοῦν.

ερήνη ὁ ἀποθανὼν μέσα εἰς τὴν ὁραίαν αὐτὴν
κεφαλὴν συγγραφεύς! »

Διότι τί δὲν ἐπηρεάσεν, ἔστω καὶ ἀπὸ τὸ βάθος τῶν πιεστηρίων ὃπου ἐρρίφθη; Ἀναχωρήσατε μαζί του ἀπὸ τὸ 1880, φθάσατε εἰς τὸ οἴμερον. Θὰ διέλθετε διὰ πυρὸς καὶ πρῶτον ἀπ' ὅλα θὰ τὸν ἰδῆτε τουφεκίζοντα τοὺς μανούσιμένους πύργους εἰς τοὺς ὁποίους ἀμύνεται τὸ παλαιὸν πνεῦμα, ἢ παλαιὰ γλῶσσα, ὀλίγα κρανία. Ἀνεκάλυψα χθὲς μέσα εἰς τὰ βιβλία μου μίαν κωμῳδίαν τον οἵ «Τορπίλαι» (1879). Εἶνε παιδικὸν ἀμάρτημα, «κωμῳδία εἰς δύο πρᾶξεις μετὰ προιόνγου καὶ ἀσμάτων». Ἀλλὰ διαβάσατε τὸν πρόλογόν του, μίαν συνομιλίαν μὲ τὸν Κλεάνθην Τριαντάφυλλον. Αἰσθάνεσθε εἰς τὰς γραμμὰς αὐτάς, τὰς μὲ καθαρεύουσαν λαλούσας ἀκόμη, ἀποθνήσκουσαν τὴν ἐποχὴν τοῦ πεζογραφικοῦ ψευδοκλασικισμοῦ, ἀναζῶσαν ἄλλην. Δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐννοηθῇ ἡ νέα ζωὴ τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας, χωρὶς νὰ τὴν γεμίζῃ τὸ πλάτος αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Εἶνε ἄγνωστον εἰς ποῖον μακρινὸν σημεῖον ὅπισσα θὰ ἔβοσκεν, ἀν δὲν ὑπῆρχεν αὐτός, ή Ἑλληνικὴ ζωή. Εἶνε ἄγνωστον ποῦ θὰ είλησε σταθῇ ἡ γλῶσσα, καὶ ὅταν λέγω ἡ γλῶσσα, λέγω τὸ πνευματικόν μας πᾶν. Οἱ μὴ γράφοντες, ἔχουν ἄρα γε ἐννοήσει πραγματικῶς τί ἐννοοῦμεν ἡμεῖς ὅταν ὀνομάζωμεν τὸν Γαρβιηλίδην πλάστην; Εἶνε γνωστὸν ὅτι εἰς τὰ γραφεῖα του δὲν ὑπῆρχον δημοσιογράφοι, ἀλλὰ πηλὸς εἰς τὸν ὄποιον ὁ Γαρβιηλίδης ἐβίθητες τὰς χεῖρας. Ἐκεῖθεν τὰ ὅντα αὐτὰ ἔφυγον μὲ μορφὴν καὶ μὲ γραμμάς. Εἰς χεῖρας ἄλλου, ἔκαν ἄλλος ἐδέσποιξ τότε τῆς ἐποχῆς, ἡμποροῦσαν νὰ γίνουν ἀγγεῖα πήλινα ἡ Ἀστυριακὰ πλάσματα. Εἰς χεῖρας τοῦ Γαρβιηλίδου ἔγειναν τὰ γράμματα ἡ ἔγειναν δ τύπος. Καὶ δ Γαρβιηλίδης ἔπλασε τὸν τύπον. «Ισως κατόπιν, διταν τὸν εἰδεν εἰς τόσην ωμην, τοῦ εἰπε «λάλει!» ὡς δ Μιχαηλάγγελος εἰς τὸν Μωύσην, καὶ τοῦ ἐπέταξε τὸ σφυρὶ καὶ τὸν συνέτριψε. Άλλ ἡμπορεῖ νὰ συντρίβῃ, ἔκεινος ποῦ μόνος ἡμπορεῖ νὰ ξαναφτιάσῃ. Ἡ ἀνθρωποπλαστικὴ τῆς «Ἀκροπόλεως» ἔγεινεν ἐνίστε ἀφορμὴ σχολίων. Ἐπλασε καὶ ἔξω τοῦ γραφείου του, ὑψωσεν ἀνθρώπους ὑπὲρ τὸ πλῆθος, τοὺς ἐστεφάνωσε. Ἡμπορεῖ νὰ εἰπῃ κανεὶς «τοῦτο ἦτο ἐπιτόλαιον, τὸ ἄλλο ἦτο πάρα πολύν;» Τότε θὰ ἀρνηθῇ ἡμέραν ἀκατάστατον δύναμιν τῆς πνοῆς. Ἡ πνοὴ δικαιοιύνται νὰ ὑψώνῃ καὶ σκόνην. Ἐτελείωσε. Μὴ βλέπετε πρόσωπα εἰς αὐτὴν τὴν ἀνθρωποπλαστικήν, διότι εἶνε ἔγγλημα! Κυρτάετε τὸ ἔνα

πρόσωπον, τὸν Γαβριηλίδην, τὴν μίαν γραμμήν τῆς ἐνεργείας του ἐντὸς τῆς τελευταίας εἰκοσαιτίας, τὸ ἐμπρός καὶ τὸ αἰωνίως ἐμπρός. Οἱ ἐνθουσιασμός του αὐτὸς ὁ ἀδιάκοπος, εἶνε μία μορφὴ πολέμου. Εἶνε ἡ ἄρνησις μιᾶς σήψεως.

Ἐτυχεν ἄλλοτε νὰ σημειώσω κάπου ὅτι « ὁ Γαβριηλίδης ἔδωσε μία γραυθὶα εἰς τὸ ψευδοσοβαρὸν κύριον ἀρμόδον τῶν ἐφημερίδων καὶ τὸ ἔκαμε λαόν ». Τοῦτο ἐλέχθη προκειμένου περὶ γλώσσης. Οὐδεὶς ἵγαπησε τὸν λαὸν ὃς αὐτός. Ἄλλα μέχρι ποίου σημείου; Ποία ἡ πολιτικὴ σχέσις Γαβριηλίδου καὶ λαοῦ; Καὶ Ἐδῶ ὁ διευθυντής τῆς « Ακροπόλεως » ἀποτελεῖ φυσιογνωμίαν. Οἱ περισσότερον κάθε ἄλλου ἀγαπήσας τὸν λαὸν δημοσιογράφος, ὑπέστη περισσότερον κάθε ἄλλου τὰς λαϊκὰς ἐπιθέσεις. Κατὰ τῶν γραφείων του ἐπέπεσαν δῆλα τὰ ὑλικὰ καὶ σίδηρος καὶ ξύλα καὶ λίθοι. Οὐδέποτε τὸν ἐφαντάσθη τόσον ἰσχυρόν, ὅσον πολιορκούμενον. Καὶ ἐποιοφορήθη μαχόμενος πάντοτε ἐναντίον πλήθους, ἵσως ἐναντίον τῶν τριῶν τετάρτων τῆς Ἑλλάδος. Ὅπηρεν ἰσχυρός, Συνετρίβησαν τὰ γραφεῖα του, ὅταν ἦτο εἰς τὴν Εὐρώπην κυνηγῶν τὸ ἀπότατον βορεινὸν φῶς, καὶ ἐπιστρέψας οὔτε ἐγύρισε κάνναν τὰ τὰ ίδη. Ἐβάδισε κατ' εὐθεῖαν ἐπάνω εἰς τὸ σπίτι του ἀκλόνητος καὶ πιστεύων. Οἱ ἄνθρωποις αὐτὸς πρέπει νὰ διμολογήσετε ὅτι δὲν εἶνε ἐκ τῆς σαρκός μας. Πιθανὸν νὰ φυλακίζεται τῷρα ὡς θῆξας τὸ ἄλλο ἄκρον, ἀλλ’ οὐδένα ἄλλον ἐπολέμησεν ἀγριώτερον ὅσον τὸν λαόν, ὅταν ἐπρεπε γὰ τὸν πολεμήσῃ. Οἱ ἐπαναστάτης Γαβριηλίδης εἶνε ἀριστοκράτης. Μὴ τοῦ εἰπῆτε νὰ κρεμάσῃ ἀπὸ τοῦ ὕμου του διαρκῶς τὴν ταμπέλαν « ἀλάς » τὴν δποίαν κρεμοῦντο πολιτεύομενοι. Μήν τοῦ ὑπενθυμίσετε τὸν λαομανὴ Μπερανζὲ τὸν ὁποῖον μὲ τόσην στοργὴν ὃ μακαρίτης φύλος του Ραμπαγᾶς μετέφραζεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

Δώσατε τὸν τὸν Ροσφώρ καὶ θὰ τὸν λα-
τίσῃ. Τὸν λαὸν τὸν ἀγαπᾶ διὰ νὰ τὸν πολεμᾶ
καὶ διὰ νὰ τὸν πλάττῃ, ὅχι διὰ νὰ τὸν ἀκο-
λυθῇ. Κυντάξετε μὲ ἔνα βλέμμα τὸν δημόσιον
του βίον. Ἐπαναστάτης δημοσιογράφος, ὑπῆρξε
ἀλέον ἀριστοκράτης; Ἀπέφυγεν ἄλλος τὸ πλῆ-
θος ὃς ἀντός; Ὁ Φιλήμων, δ ἀνθρωπος τῆς
τένας καὶ τοῦ πνεύματος, ἐρρίφθη εἰς τὰς
πλοιγικὰς θυέλλας. Ὁ Ἀγησίλαος Γιαννό-
τουλος, μία δύναμις, ἔνα πνεῦμα τέλος πάν-
ων, ἐσήκωσεν ἄλλοτε μίαν καρέκλαν καὶ κτυ-
ῶν ἀνεγάιτικε τὸν δύλον δοιωνύτα κατὰ τοῦ

ἐκλογικοῦ σαλονίου φίλου του ὑποψηφίου. Ὁ Γαβριηλίδης εὐρίσκεται καθ' ὅλον αὐτὸν τὸ διάστημα μέσα εἰς τὸ γραφεῖον του, μόνος, αὐτὸς καὶ ὁ ἀέρας ποῦ μπαίνει ἀπὸ τὰ ἀνοικτὰ παραθύρα, ἐνῶ εἰς τὴν πόρτα ἔχει στραφῆ τὸ κλειδί καὶ ὁ ψυρωδὸς ἀποδιώκει τοὺς ἐπισκέπτιας ψυθόδους ἄγιον ψεῦδος. Διαρκῶς κατάκλειστος εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ ὅταν εἶνε εἰς τὸ γραφεῖον, καὶ ὅταν διατρέχῃ τοὺς ἀγρούς. Σπάνιοι εἶνε οἱ ἀνθρώποι ποῦ γνωρίζουν τὴν ὅψιν του. Ἡμεῖς δὲν τὸν βλέπομεν, καὶ αὐτὸς μᾶς βλέπει ὅλους. Ὑπουργός, ὁ διποίος τὸν ἐπεσκέψθη ἀλλοτε ἔνα βράδυ καὶ ἐκάθησε περισσότερον τοῦ ἐνὸς τετάρτου, ἔμεινεν εἰς τὰ σκοτεινά, διότι ὁ Γαβριηλίδης τοῦ ἔσβυσε τὸ φῶς. Ὄλα αὐτὰ ἀνακατωμένα καπαλήγουν εἰς ἔνα πρᾶγμα - δι τοῦ διευθυντῆς τῆς «Ἀκροπόλεως» ἐμίσησε τὴν ψευδὴ δημοσίαν ζωῆν, τὴν ἐλληνικὴν πολιτικὴν, τὸν δρόμον, τὸ πλήθος. Οὐδέποτε ἡμέλησε νὰ αἰσθανθῇ τὴν λεγομένην μέθην τοῦ πλήθους, ἐνῶ ἡμποροῦσε νὰ τὴν αἰσθανθῇ τουλάχιστον οιττόμενος εἰς τὴν αὐτοπρόσωπον πολιτικὴν ἐνέργειαν, τουλάχιστον ἐφαπτόμενος τῆς δημοσίας ζωῆς. Τὴν ἐφοβήθη. Ἐφοβήθη νὰ τὴν ἐγγίσῃ. Ἐμεινεν ἔξω τοῦ κύκλου αὐτοῦ μαζὶ μὲ τὰς θεωρίας του, ἀπὸ μακρὰν βλέπων τὸν Τρικούπην, τὸν Δηλιγιάννην, τὴν Βουλήν, τὰ πάντα. Ἰσως δι' αὐτὸν ὑπῆρξε κυνηγὸς ὠραίων ὀνείρων. Ἀλλὰ δι' αὐτὸν ὑπῆρξε καὶ ἴσχυρός. Δι' αὐτὸν καὶ εἶνε σπάνιοι οἱ «Ἐλληνες ποῦ τὸν γνωρίζουν. Εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ κόσμου, τὸν δποῖον τόσον ἐπιθρέασε, λαμβάνει διάφορα σχήματα, ὅσα καὶ μία θυελλογόνος νέφελη. Ἐδῶ μισεῖται, ἐκεῖ ὑβρίζεται, ἐκεῖ ἀγαπᾶται, ἐκεῖ θαυμάζεται, ἐκεῖ χαρακτηρίζεται κακῶς. Μὲ μίαν λέξιν ἀγνοεῖται. Ἡ «Ἐλλὰς δὲν τὸν γνωρίζει καὶ δημως τὸν ἥσθιάνθη ἔως τὰ βάθη τοῦ αἵματός της. Οὕτω ἀδόρατος, ἵπταται ὑπὲρ τὴν ἐποχὴν μας φέρων — ἃς μη θεωρηθῆ ἀδρίστος ἡ φράσις — τὴν αἰωνίαν νεότητα ὑπὲρ ἡμᾶς. Εἶνε δυσκολονόητος; Ὁχι. Ζῆ ὅλος μέσα εἰς τὸ ὑφος του, καὶ ἀπὸ εἴκοσι ἑτῶν μέχρι σήμερον ἡ φράσις αὐτῆς τῆς ἀδιαλλάκτου πέντας ἀφρίζει ὡς ποτόν, ἀφίνον τὸν συριγμὸν τῆς ζυμώσεως.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Αἱ δημόσιαι συνέδοιαι τῆς Γεομανικῆς Σχο-

λῆς ἐπανελήφθησαν καὶ ἐφέτος κατὰ τὴν συ-
νήθη ἡμέραν, ἦτοι τῶν γενεθλίων τοῦ Βίγκελ-
μαν. Ἐμελλον νὰ διμιλήσωσιν δ κ. Δαιδοφελδ
ἐκένθετων τὰ ὑπὸ τῆς σχολῆς πεπραγμένα κατὰ τὸ
λῆξαν ἔτος καὶ δ ὑποδιευθυντής κ. Σοάδερ περὶ
μικρῶν τινων εὐδημάτων τῆς ἐν Πριγκήπῳ ἀνασκα-
φῆς. Δυστυχῶς δ δεύτερος ἀσθενήσας ἐκώλυθη,
ῶστε ωμίλησε μόνος δ κ. Δαιδοφελδ περιορισθεὶς
εἰς ἐπίδειξιν πολλῶν φωτογραφιῶν ἐκ διαφόρων
ἀρχαιολογικῶν τόπων, οὓς ἐπεσκέψθη καὶ πά-
λιν ἐσχάτως μετὰ πολυαρίθμου συνοδείας ἀρ-
χαιολόγων κατὰ τὸ σύνηθες. Περὶ ἐκάστης φω-
τογραφίας. ἔλεγεν δὲ λίγα τινὰ ἐπεξηγητικά, ἔ-
πειτα δὲ προανήγγειλεν ἔογασίας τινὰς μελ-
λούσας νὰ ἀκτελεσθῶσι κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.
Περὶ τῆς ὑπὸ τῆς σχολῆς ἀπὸ ἐτῶν ἥδη ἀκτε-
λουμένης ἀνασκαφῆς ἐν Περγάμῳ εἶπεν διτὶ
ἐπιτιφυλάσσεται νὰ διμιλήσῃ μετὰ δεκαπενθήμε-
ρον. Ἐν τέλει δὲ ἀνεκοίνωσεν ἀσμένως τὴν
ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως ἀπονομὴν τί-
κλου ἐπιτίμου καθηγητοῦ εἰς τὸν κ. Καββαδίαν
διὰ τὰς ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων ἔογασίας αὐτοῦ.

ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΣ

ΤΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΑΠΟ τὴν μετάφρασιν τῆς Ἰωάδας τοῦ κ. Πάλλη,
περὶ τῆς δποίας γράφει εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ζωὴν
οὐ τεύχους τούτου ὁ κ. Νικόβανας, παίρνομεν ἔνα μι-
ζὸν ἀπόταπασμα, ἀπὸ τὰ ὡραιώτερα τοῦ βιβλίου, τὸν
ποχαριεύσιμον τοῦ Ἐκτορίδος καὶ τῆς Ἀνδρόμαχης.
Ως δὲ ἡ θέλαμεν νὰ είναι ὅλον τὸ βιβλίον ἐτσι, μὲ
τίχους τὸ σόνον ὡραιόν, χωρὶς νὰ σβύνεται τὸ κάλ-
ος τοῦ ἀρχαίου ἔπους :

Κ' ἐκεῖθε ή Ἀντρομάχη
ὅτι κανεὶς καὶ στύφηρε μὲν μίσια φλιγυσμένα,
οὐ τίνει σρχεγιγίλιις καὶ τοῦτο μὲν λλαγέρων
Καημένε, τὸ φιλότυπο θὰ σ' ἀφανίσει ἑσένα,
αὐτὸν πειδὶ τὸ ἀνήλικο δὲν τὸ πονᾶς, κινήσειν
η μιβῷη ποὺ παντέρημη σὲ λίρο θὰ μ' ἀφήνεις.
η γλήγορα ὅλοι οἱ Δαναοὶ θὰ τοξέουν τὰ σὲ σφάξονται.
Μά ἄν εἶναι τὰ σὲ στερηθῶ, καλύτερα γὰρ μέρα
τὰ μὲν οκεπάσεις ή μανόη Γῆς! Πιατὶ ἄλλο πιὰ ἀντιστῶλι
δὲ θὰ μοῦ μείνει, μόνη καημοί, τὰ μάτια σὰ σφαλίσεις.
Κινήσεις ἔχω τὸν πατέρα μου καὶ τὴν γλυκιά μου μάννα
Τὸ δόλιο ἀφρὸν τὸν σκότωσε δ' ἄξιος Ἀχιλλέας,
τὸν ἔκαψε καὶ τὸν Κιλικῶν τὴν μυζιοπλούσια χώρα,
η Θήβα τὴν τρανόπορτην καὶ σφάξοντάς τον δύως
ἐν τὸν ξαρμάτωτε, ὡς ἀφροῦ δὲ βάσταξε ή καρδιά του,
ἀσάν τὸν ἔκαψε μαζὶ μὲν τὴν ἀρματωσά του,
οὐχιτε μηνῆμα, καὶ φτελιές φυτέψαφε τριγύνων
αλλὲς νερούδες τοῦ βονουρῆ, τοῦ Δαία ψυγατέρες.
Κινήσεις μου δέξομαι τὸν μουσα στὸ πατοκό μας σπήλαιον.

Ο κ. Γρηγόριος Ξενόπουλος γράφει νέον διήγημα, ενα ζακυνθινόν ειδύλλιον. Ο Κόκκινος Βράχος.

Η εἰς Αίγυπτον μετάβασις τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου ἐπροκάλεσε ἀμέτρητον ἔνθυσιασμόν. Η ὑποδοχή, θερμοτάτη, κατέδειξε μὲ πόσην ἀγάπην παρακολούθει ὁ ἔξιο Ἑλληνισμὸς τὴν πρόδον τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Ἐξ ἄλλου ἡ περιοδεία τοῦ φίλου ποιητοῦ κ. Ματσούνα συγκλονίζει εἰς τὴν νῆσον τῆς Μεσογείου τὰς καρδίας τῶν Κυπρίων καὶ αἱ εἰσφοραι ὑπὲρ τοῦ στόλου παρουσιάζουν συχνά συγκινητικάτας σκηνάς.

Ο κ. Ἀριστοτέλης Πετσάλης, πρώην τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ «Βασιλικοῦ Θεάτρου».

Τὴν Τετάρτην 24 Νοεμβρίου ἥρχισαν αἱ ἀρχαιολογικαὶ διαλέξεις τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.

Αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Σταδίου Ἀθηνῶν ἀποκαλύπτουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἵχνη τῶν ἀρχαίων Προτυλαίων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὅποιών ἔλπιζεται νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνέγερσις νέων Προτυλαίων.

Ο γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Π. Καρβαδίας ὀνομάσθη ἐπίτιμος καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου

Ο διευθυντὴς τῆς «Ἀκροπόλεως κ. Βλ. Γαβριηλίδης ἐπροφυλακίσθη δι' ἀρχα τοῦ χαρακτηρισθέντα ὡς ἐγκληματικά ἐπὶ ἔξυβρισει τοῦ Βασιλέως. Περὶ τοὺς 200 δικηγόροι τῶν Ἀθηνῶν προσεφέρθησαν νὰ ἀναλάβουν τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ κ. Γαβριηλίδη.

Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης, γενομένης ψηφιοφορίας τῶν καθηγητῶν, ἐψηφίσθη ὑποχρεωτικὴ ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.

Εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, κατ' αἵτησιν τῶν μαθητῶν, γίνεται προαιρετική.

Η Ἀκαδημία τοῦ Λονδίνου προετοιμάζει ἔκθεσιν τῶν ἔργων τοῦ πρὸ ὀλίγου ἀποθανόντος ἀγγλου ξωγράφου Οὐότς.

Ο γάλλος συγγραφεὺς Λέων Μπλουά, γράφων περὶ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Μπαλζάκ, τὸ δποῖον ἔγλυψε ὁ Ροντέν, λέγει: ὁ Μπαλζάκ τοῦ Ροντέν εἶναι «μία σονάτα λησμονεῖ ὁ Ροντέν ὅτι ἡ ἀνδριαντοπούλα εἶνε τέχνη πλαστική». Ο ποιητὴς τῆς ἀνθωπίνης Κωμῳδίας, δὲν εἶναι μυθικὸν πρόσωπον, οὔτε ἀλληγορικόν.

Εἰς τὸ ἐν Βέρκελε τῆς Καλλιφρονίας Πανεπιστήμιον εἰσῆκθη ἡ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς.

Κατά τινα εὐρωπαϊκὸν πολεμικὸν ἀνταποκριτὴν ἐν Ιαπωνίᾳ, ἡ ἀντοχὴ τῶν Ιαπώνων εἰς τὰς νόσους ἵππους κακουνχίας τοῦ πολέμου ὀφείλεται εἰς τὸ νερό. Διότι οἱ Ιάπωνες πίνουν μόνον νερό.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΩΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουνίᾳ τῶν «Παναθηναίων»

—ἀδείᾳ τοῦ Υπουργείου—

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν....	Δρ. 1725.20
Α. Μαυρούδης.....	5
Αλέξ. Πάλλης.....	25.60
Δρ.	1.755.80

NEA BIBLIA

ΘΟΙΚΑ ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ἐπὸ Γ. Α. Μπουκουβάλα — Σύλλογος πρὸς διάδοσην ὥφελιμων βιβλίων Ἀθηνῶν 1904, σχ. 16ον σελ. 82 δρ. 040.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΓΓΕΙΝΗΣ δὲ Διδασκαλεῖα καὶ Παραναγωγεῖα. — Ἀθηνῶν Τυπογραφεῖον «Ἀθηναΐδος» 1904 σχ. 16ον σελ. 171 δρ. 2.50.

PROMÉTHÉE RÉPENTANT par Mécislas Golberg — Tragédie en 3 actes — Reims 1904 Edition de «La Jeune Champagne» 33 Chaussée du Port.

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Ο Γραμματεὺς τοῦ «Βασιλικοῦ Θεάτρου».

—Ἐκ τοῦ «Ἀσμοδαίου» τοῦ 1875—